APATGRAM COLLEGE MAGAZINE

11th ISSUE

1994 - 1995

Editor :- Miss Santi Kalita

সাপটগ্ৰাম মহাবিদ্যালয় আলোচনী

একাদশ সংখ্যা

১৯৯৪—৯৫ চন

সম্পাদীকা—

মিচ্ শান্তি কলিতা

.... মহানন্দ দাসৰ পবিত্ৰ স্মৃতিত

ঃ সম্পাদনা সমিতি ঃ

সভাপতি ঃ— শ্ৰীযুত দয়াময় সৰকাৰ (অধ্যক্ষ)
তত্বাবধায়ক ঃ— শ্ৰীযুত ইন্দ্ৰনীল সৰকাৰ (প্ৰবক্তা)

বিভাগীয় উপদেষ্ঠা ঃ—

অসমীয়া বিভাগ ঃ— শ্ৰীযুত দীনেশ কলিতা (প্ৰবক্তা)
ইংৰাজী বিভাগ ঃ শ্ৰীযুত সুমন কুমাৰ পানীগ্ৰাহী (”)
বঙলা বিভাগ ঃ— ড° সুভায় চন্দ্ৰ শাসমল (প্ৰবক্তা)

সম্পাদীকা ঃ— মিচ্ শান্তি কলিতা

সদস্য ঃ— সমীৰ নাথ, মনোৰঞ্জন দাস, অৰ্চনা চৌধাৰী ফুলেশ্বৰী পাল, সাবানা আকতাৰ, ববিতা দাস, পুৰবী মণ্ডল, লাডলী সৰকাৰ।

—ঃ সম্পাদীকাৰ মন মুকুৰত ঃ—

সময় বৰ জটিল। এই জটিল আৰু কুটিল সন্ধিক্ষনত বাৰে মনত পৰি যায় কবি গুৰু ৰবীন্দ্ৰনাথৰ এষাৰি কবিতা ঃ—

“নাগিনীৰা চাৰিদিকে ফেলিছে বিষাক্ত নিঃশ্বাস
শান্তিৰ শলিত বাণী শুনাইবে ব্যৰ্থ পৰিহাস।”

চাৰিওফালে বিষাক্ত নিঃশ্বাস। কেদাক্ত বতাহেৰে ভৰি পৰিছে বিশাল ধৰাৰ আৱেষ্টনী। হত্যা, ধৰ্ষণ, লুণ্ঠন, বোমা-বাৰুদৰ শব্দই সকলোকে হতাশ কৰি তুলিছে। প্ৰাত্যহিক সংবাদসমূহে কঢ়িয়াই আনিছে দুঃশ্চিন্তা, উদ্বেগ, ত্ৰাস আৰু হতাশা। এক অনিশ্চিত ভবিষ্যতৰ ধুঁৱলী কুঁৱলীয়ে ছাত্ৰ সমাজক আৱৰি পেলাইছে। এনে এক কুণ্ঠিত পাৰিপাৰ্শ্বিক বৃহৎ সমাজৰ অৱিচ্ছেদ্য অংগ ছাত্ৰ সমাজ অমল উজ্জ্বল হৈ থকাটো অসম্ভৱ। পুথিগত শিক্ষাই ছাত্ৰ সমাজক দিব পৰা নাই ভবিষ্যত জীৱনৰ নিৰ্ভৰতা - নিৰাপত্তা। মাত্ৰ ডিগ্ৰীৰ সান্ত্বনা।

সচাঁই আমাৰ অতীতবোৰ ধুনীয়া আছিল। অতীতলৈ ভাবিলে বৰ ভাল লাগে। কিন্তু এই অতীতবোৰ মৰিশালিত শুকান হাড় হ’ল। বৰ্ত্তমান সমগ্ৰ শিক্ষা ব্যবস্থাটোৱেই স্থবিৰ। গতিকে এনে সংকটপূৰ্ণ মুহূৰ্ত্তত মনৰ ভাৱ হয় আমাক কোনোৱাই সঠিক পথৰ সন্ধান দিবনে?

আমি সকলোৱে জানো সমাজ বিহীন সাহিত্য লাখুটিবিহীন অন্ধৰ দৰে। সমাজৰ দ্বাৰাই সাহিত্য পৰিচালিত হয়। সাহিত্যই আমাৰ সমাজৰ সমস্যাবোৰৰ পৰিবৰ্ত্তনমুখী বিশাল জাতিৰ কুসংস্কাৰবোৰৰ প্ৰশমৰ পথ। এখন আলোচনীয়ে বহু প্ৰতিভা বহু সম্ভাৱনাৰ বীজ কঢ়িয়াই আনে। আমাৰ এই আলোচনাখনৰ প্ৰকাশ তেনেকুৱা মহৎ উদেশ্যৰেই প্ৰচেষ্টা মাথোন।

প্ৰিয় পাঠক / পাঠিকা! আলোচনী সম্পাদনাৰ দৰে এই গুৰু দায়িত্ব আপোনাসবৰ পৰা এদিন যিমান আশাৰে গ্ৰহণ কৰিছিলোঁ সেয়া আজি হতাশত পৰিণত হৈছোঁ। বহুতো কল্পনা কৰিছিলোঁ, বহুতো মহাবিদ্যালয়ৰ আলোচনীৰ নমুনা বিচাৰি ফুৰিছিলোঁ, কিন্তু লিখনিৰ অভাৱত মনে বিচৰা ধৰনে নহল। ইমান সংখ্যা ছাত্ৰৰ মাজত কিয় লিখনি সংগ্ৰহ নহয় তাৰ উত্তৰ আপোনালোকৰ ওচৰত।

আৰু আলোচনী সম্পাদিকাৰ গুৰুদায়িত্ব সুচাৰুৰূপে পালন কৰাৰ অৰ্থে যি মানসিক প্ৰস্তুতি লৈ শ্ৰদ্ধেয় শিক্ষাগুৰু সকলৰ ওচৰ চাপিছিলোঁ। কিন্তু দুই তিনিজনৰ বাহিৰে কোনেও লিখনি দি মোক সহাৰি নজনালে। ইমান শিক্ষক থকা সত্বেও কিয় লিখনি নিদিলে তাৰ উত্তৰ মই আজিলৈকে পোৱা নাই। তাৰ কাৰনে মই মানসিক ভাবে বৰ আঘাত পাইছোঁ।

ছাত্র একতা সভাৰ সম্পাদক সম্পাদিকা সকলোৰো আলোচনীৰ প্ৰতি দায়িত্ববোধৰ অভাৱ অনুভৱ কৰিছোঁ। কাৰণ তেওঁলোকৰ ফলাফল আৰু ফটোৰ বাবে একাধিক বাৰ আবেদন কৰিব লগা হৈছিল। তথাপি আজিলৈকে বহুতৰে প্ৰতিবেদন পোৱা নাই।

লগতে যদি কোনো লেখনি চৌৰ্য্য বৃত্তিৰ বলি হয় তাৰ বাবে দায়ী সম্পাদক থকা সম্পাদনা সমিতি নহয় লেখকহে।

আলোচনীখনক আজিৰ এই ৰূপলৈ অনাৰ বাবে বহুতৰে পৰামৰ্শ তথা সাহচৰ্য লাভ কৰিছোঁ। মহাবিদ্যালয়ৰ অধ্যক্ষ মাননীয় শ্ৰীযুত দয়াময় সৰকাৰ ছাৰ, তত্বাৱধায়ক শ্ৰীযুত ইন্দ্ৰনীল সৰকাৰ ছাৰ, অধ্যাপক ড° শ্ৰীযুত নীলমোহন ৰয় ছাৰ, শ্ৰীযুত দীনেশ কলিতা ছাৰ, শ্ৰীযুত সুমন কুমাৰ পানিগ্ৰাহী ছাৰ, আৰু ড° শ্ৰীযুত সুভাষ চন্দ্ৰ শাসমল ছাৰ এওঁলোকৰ কথা মই কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰিম। মোক বিশেষ ভাৱে সহায় কৰা বন্ধুসকলৰ ওচৰতো মই চিৰকৃতজ্ঞ। লগতে মায়া প্ৰেছৰ শ্ৰদ্ধেয় স্বপন দাৰ সহায় সহানুভুতিৰ কথা মই কেতিয়াও নাপাহৰো।

পংকৰ মাজতে পংকত বিকশিত হোৱাৰ দৰে আমাৰ আছে সূৰ্য্যমুখী মন, আছে সুদৃঢ় পন। আমি আন্তৰিক ভাৱে আশা কৰোঁ এদিন এই ক্লেদ জৰ্জ্জৰিত পৰিবেশৰ গ্লানি আঁতৰাই উদিত হব প্ৰেম আৰু প্ৰত্যয়, ধ্যান আৰু জ্ঞানৰ অবিনাশী অক। শেষত সম্পাদিকাৰ সকলো বিজুতিৰ বাবে ক্ষমা প্ৰাৰ্থনাৰে। ধন্যবাদ

মিচ শান্তি কলিতা

ড° নিৰ্ম্মল কুমাৰ চৌধুৰী
উপাচাৰ্য্য
গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
Vice-Chancellor
GAUHATI UNIVERSITY

গোপীনাথ বৰদলৈ নগৰ
Gopinath Bordoloi Nagar
Gauhati University
Guwahati-781014

Date 23/12/95

প্ৰিয় সম্পাদীকা,

জিলিকি উঠক লুইতৰে পাৰ
-এয়ে মোৰ শুভেচ্ছা বাণী।

স্বাক্ষৰ— নিৰ্ম্মল কুমাৰ চৌধুৰী

লোক সংস্কৃতি গৱেষণা বিভাগ
গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
গুৱাহাটী – ৭৮১০১৪
ফোন : ৫৭০৬৭২

Department of Folklore Research
GAUHATI UNIVERSITY
Guwahati—781014
Phone : 570679

প্ৰসঙ্গ সংখ্যা ....

তাৰিখ...২৭/১২/৯৫

শুভেচ্ছাবাণী

চাপটগ্ৰাম মহাবিদ্যালয় আলোচনীখন অলপতে প্ৰকাশ হ'ব বুলি শুনি অতিশয় আনন্দিত
চাপটগ্ৰাম মহাবিদ্যালয় আলোচনীখন অলপতে প্ৰকাশ হ'ব বুলি শুনি অতিশয় আনন্দিত হৈছোঁ। মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী সকলৰ বৌদ্ধিক আৰু নান্দনিক চিন্তা-চৰ্চ্চাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় অনুকূল পৰিৱেশ সৃষ্টি কৰাই হ'ল এই জাতীয় আলোচনীৰ অন্যতম লক্ষ্য। সেইবাবে মহবিদ্যালয়ৰ আলোচনী বিলাকে গতানুগতিকতা পাৰ্য্যমানে পৰিহাৰ কৰি সামাজিক বাৰ্তা বহন কৰিব পাৰা বিষয়বস্তু পৰিশেনত তুলনামুলকভাৱে অধিক গুৰুত্ব প্ৰদান কৰা উচিত। সাহিত্য সমাজ সংস্কাৰৰ অমোঘ অস্ত্ৰ। আমাৰ সমাজ জীৱন আজি নানা কাৰনবশতঃ এক অস্থিৰ আৰু উত্তেজনাময় পৰিস্থিতিৰ মাজেৰে যাবলৈ বাধ্য হৈছে। আমাৰ জীৱনৰ পৰা সামাজিক মুল্যবোধৰ গুৰুত্ব অপসাৰিত হৈছে আৰু ব্যক্তিগত মুল্যবোধৰ গুৰুত্বই প্ৰধান্যই লাভ কৰিছে। আমাৰ জীৱন-যাত্ৰা অন্যায়, অশান্তি, হিংসা আদিৰে আক্ৰান্ত। শান্তি, ন্যায়, গনতান্ত্ৰিক আৰু মানবীয় মূল্যবোধৰ অভাৱ হলে সমাজ জীৱনৰ গতি-প্ৰগতি হয় বাধা গ্ৰস্ত। তেনে অৱস্থাত আমাৰ নতুন পুৰুষসকলৰ সামাজিক ভূমিকা অত্যন্ত গুৰুত্বপূৰ্ণ। সামাজিক ভূমিকা পালনৰ বাবে প্ৰয়োজন অভিজ্ঞাপিত কলাৰ। মহাবিদ্যালয়ৰ আলোচনী সমূহে অভিজ্ঞাপিত কলা সৃষ্টিৰ সংযোগত সামাজিক ভূমিকা পালন কৰাৰ উপৰিও সামাজিক প্ৰকাৰ্য্য সাধন কৰিব পাৰে।

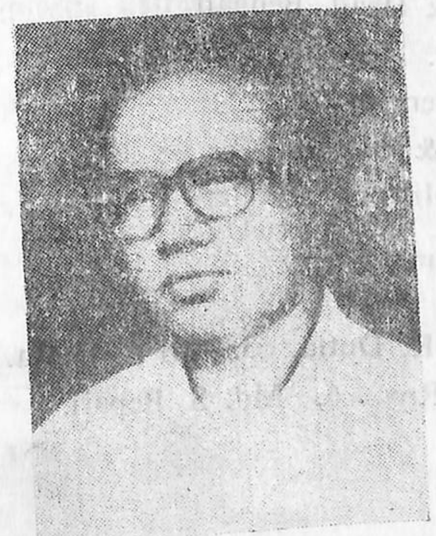

চাপটগ্ৰাম মহাবিদ্যালয় আলোচনী খনেও সামাজিক ভূমিকা পালন কৰিবলৈ সক্ষম হ'ব পাৰিব বুলি আশা কৰিছোঁ। আলোচনীখনৰ কৃতকাৰ্য্যতা কামনা কৰিলোঁ। ইতি

স্বাক্ষৰ—
শ্ৰীনবীন চন্দ্ৰ শৰ্মা

OUR TEACHING STAFF

1. Sri D. Sarkar, Principal.
2. Sri S. P. Mukherjee, Vice Principal, Lecturer & Head P.Sc.
3. Sri S. K. Panigrahi, Lecturer & Head, English.
4. Sri I. Sarker, Lecturer, English,
5. Sri R. K. Acharya. Lecturer, English.
6. Sri B. Roy, Lecturer, Political Science.
7. Sri D. Bordoloi, Lecturer Pol. Sc.
8. M. Haque Chaudhury. Lec. Pol. Sc.
9. Sri D. Kalita, Lecturer, & Head, Assamese.
10. Sri N. Roy, Lecturer, Assamese.
11. Sri A. Adhikary, Lecturer Assamese.
12. Sri A. Sengupia, Lecturer & Head, Philosophy.
13. Sri M. Das, Lec. Philosophy.
14. Sri N. K. Roy, Lecturer, & Head Economics.
15. M. Sarker, Lecturer, Economics.
16. Sri G. Saha, Lecturer, Economics.
17. Miss. A. Sengupta, Lecturer, Economics.
18. Mrs. P. Guha (Agarwala), Lecturer & Head, Education.
19. Sri S. Saha, Lecturer, Education.
20. Sri S. Sasmal, Lecturer, & Head, Bengali.
21. Miss U. Mandal, Lecturer. Bengali.
22. „ T. Saha, Lecturer Bengali.
23. Sri D. Saharia, Lecturer, & History.
24. N. I. Mandal, Lecturer, History.

OFFICE STAFF

1. Sri S. Chanda. 2. Sri N. R. Dutta. 3. Sri S. Dutta.
4. Sri S. Barman. 5. Sri B. Roy. 6, Md. S. Bepari.

—ঃ সূচীপত্ৰ ঃ—

বিষয় ঃ—	লিখক ঃ—	পৃষ্ঠা
১। আত্মিক যাত্ৰাৰ কাব্য—	হিৰেন দাস	১
২। অসমীয়া নাট্য সাহিতলৈ শংকৰদেৱৰ অৱদান—	তপন কলিতা	৪
৩। বিহুগীত আৰু গোৱালপৰীয়া লোকগীতত প্ৰেম—	ৰামপদ বৰ্মন	৯
৪। অসমীয়া জাতীয় সংস্কৃতিত বহাগ বিহুৰ তাৎপৰ্য্য—	ববিতা দাস	১৩
৫। গোৱালপৰীয়া লোক গীতত নাৰী মনৰ প্ৰকাশ—	বিনন্দ কলিতা	১৬
৬। এজনী বোৱা ছোৱালী—	ইন্দিৰা বৰ্মন	১৯
৭। অপৰিচিত —	মনোৰঞ্জন দাস	২২
৮। পৰিনতি —	সংগীতা বৰ্মন	২৬
৯। স্বস্থিৰ নিশ্বাস —	মনোৰঞ্জন নাথ	২৯
১০। স্মৃতি —	চুলতান নাকিব	৩১
১১। গীতা মাহীৰ বিয়া —	অৱনী কান্ত অধিকাৰী	৩৫
১২। শৃংখলিত বসন্ত আমাৰ —	ড° নীলমোহন ৰায়	৪১
১৩। গৰ্ব —	বিমল চন্দ্ৰ বৰ্মন	৪২
১৪। মুমূৰ্ষু বেদনা —	অঞ্জু শৰ্মা	৪২
১৫। মোৰ মন যায় —	পৰিমল চন্দ্ৰ দাস	৪৩
১৬। নিঃচুপ বেদনা —	মমতাজ বেগম	৪৩
১৭। বিষাদৰ হুমুনিয়াহ —	হিৰেন দাস	৪৪
১৮। ৰূপ —	লক্ষণ কলিতা	৪৪
১৯। সাপটগ্ৰাম মহাবিদ্যালয় —	অৰ্পনা দাস	৪৫
২০। মোৰ মন যায় —	সহিদুল বেপাৰী	৪৫
২১। জীৱন লগৰী —	কমল কুমাৰ দাস	৪৬
২২। মোৰ দৃষ্টিত তুমি —	চুলতান মামুদ	৪৬
২৩। মানসত এক ব্ৰহ্মমুহূৰ্ত —	শান্তি কলিতা	৪৭
২৪। মৰমৰ পাখী —	অবিদা খাতুন	৪৭
২৫। শেষ সাগৰলৈ —	অৰ্চনা চৌধুৰী	৪৮
২৬। আজিৰ বেকাৰ —	প্ৰতিমা কলিতা	৪৯
২৭। অপেক্ষা —	চম্পা কলিতা	৫০
২৮। বিদ্ৰোহী —	মৃণাল কান্তি বৰ্মন	৫০

বিষয় :

বাংলা বিভাগ :	লিখক :	পৃষ্ঠা
২৯। মনের আকাশে —		
৩০। মানুষ কি করে বাঁচে —	চম্পা মিত্র	১
৩১। মোর কবিতা —	সুপর্ণা মুধা	২
৩২। পৃথিবী —	বিদ্যুৎ রায় চৌধুরী	৩
৩৩। ষোল বছর আগে —	রজত সাহা	৫
৩৪। স্বার্থপর ভালবাসা —	মুনমুন ব্যানার্জী	৬
৩৫। নারী স্বাধীনতা —	ফুলেশ্বরী পাল	৭
	সাবানা আক্তার	৯
English & Hindi Section :—		
৩৬। Function of Criticism —		
৩৭। Tragic Heroes of Shakespeare —	Indranil Sarkar	1
৩৮। Keats as a Romantic Poet —	Saumik Dutta	3
৩৯। Intelligence is Power —	Ratanmoy Das	7
৪০। Song of the Flower —	Ashim Mandal	11
৪১। Money —	Suparna Mridha	13
৪২। The echo of a grave night	Amit Kirtania	14
৪৩। भारत देश हमारा —	Bakul Chakraborty	14
৪৪। ঊবে गरुड़ —	रीता जेसवारा	15
৪৫। ढ़ल जान चाहती हुँ —	बबिता लुनिया	16
৪৬। चुटकले —	फुल कुमारी बैद	17
৪৭। राजा की सुझ बुझ —	पिंकी सुराना	18
	सुरेन्द्र कुमार टेइलर	19

প্ৰবন্ধ

আত্মিক যাত্ৰাৰ কাব্য :— ‘ডিভাইন কমেডি’

শ্ৰীহিৰেণ দাস
স্নাতক মহলা ২য় বৰ্ষ

My will and my desire turned by love
The love thats moves the sun and other stars.

কবি এলিয়েটে যক model for all poets বুলি অভিহিত কৰিছে, সেইজন মহৎ ডাণ্টে এলিঘিয়েৰিৰ আত্মিক যাত্ৰাৰ কাহিনীৰ ৰস মাধুৰ্য্যৰ কোনোকালেই নিঃশেষ হৈ নেযায়। জন্ম বিৰহী এইজন কবিৰ জীৱনৰ হাঁহি, অশ্ৰু অভিজ্ঞতা, প্ৰেম, স্বপ্ন আৰু আদৰ্শ ‘ডিভাইন কমেডি’ অতিশয় আন্তৰিকভাৱে বৰ্ণিত হৈছে। কবি নিজেই কাব্যৰ নায়ক, চৰিত্ৰ সমূহ চিনাকী। নৰক পৰিশুদ্ধি পৰ্বত আৰু শেষত স্বৰ্গৰ ঘটনাৱলীৰ বিশদ বৰ্ণনা থকা এই কাব্যখন তিনিটা পৰ্বত বিভক্ত। এই সফলতাৰ অন্তৰালত বিয়াত্ৰিচৰ দিব্য জ্যোতিৰ স্পৰ্শ আছিল। বিয়াত্ৰিছৰ নিৰ্দেশ মতে পূৰ্বসুৰী কবি ভাৰ্জিলৰ ছায়া মূৰ্তিয়ে ডাণ্টেক পথ প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। ভাৰ্জিল আৰু বিয়াত্ৰিচ এই চৰিত্ৰৰ আচৰনৰ মাজত কাব্যখনৰ মূল প্ৰসংগৰ ইংগিত আছে।

আৰম্ভনিৰ দৃশ্য এখন নিবিড় অন্ধকাৰ অৰণ্য। তাত ডাণ্টেই বাট হেৰুৱাই বিমোৰত পৰিছে। তাতে ভূতৰ ওপৰত দানহৰ দৰে তিনিটা হিংস্ৰ জন্তুৱে তেওঁক বেৰি ধৰিছে। ভয় আৰু হতাশাত তেওঁ বিচলিত হৈ পৰিছে। তেওঁ দূৰৰ পৰ্বতৰ শিখৰস্থ সূৰ্য্যৰ নিয়ন্ত্ৰণ ৰক্ষা কৰিবলৈ ওলাই আহিছিল। তেওঁ এতিয়া কি কৰিব? নিশ্চিত মৃত্যু তেওঁৰ সন্মুখত। হঠাৎ ভাৰ্জিলৰ ছায়ামুৰ্ত্তিয়ে দেখা দিলে। সেই উন্মাতমনা ভাৰ্জিলে তেওঁক বাট দেখুৱালে। পূৰ্বসুৰীয়ে অনুজক দিক নিৰ্ণয় কৰাৰ ভাৰ ললে।

অৰণ্যৰ অন্ধকাৰ দৰাচলতে সেই কালৰ

বিষয় :

বাংলা বিভাগ :	লিখক :	পৃষ্ঠা
২৯। মনের আকাশে —		
৩০। মানুষ কি করে বাঁচে —	চম্পা মিত্র	১
৩১। মোর কবিতা —	স্বপর্ণা মৃধা	২
৩২। পৃথিবী —	বিদ্যুৎ রায় চৌধুরী	৩
৩৩। ষোল বছর আগে —	রজত সাহা	৫
৩৪। স্বার্থপর ভালবাসা —	মুনমুন ব্যানার্জী	৬
৩৫। নারী স্বাধীনতা —	ফুলেশ্বরী পাল	৭
	সাবানা আক্তার	৯
English & Hindi Section :—		
৩৬। Function of Criticism —		
৩৭। Tragic Heroes of Shakespeare —	Indranil Sarkar	1
৩৮। Keats as a Romantic Poet —	Saumik Dutta	3
৩৯। Intelligence is Power —	Ratanmoy Das	7
৪০। Song of the Flower —	Ashim Mandal	11
৪১। Money —	Suparna Mridha	13
৪২। The echo of a grave night	Amit Kirtania	14
৪৩। ভারত দেশ হমারা —	Bakul Chakraborty	14
৪৪। উবৈ গরুড় —	রীতা জেসবারা	15
৪৫। ফুল জান চাহতী হুঁ —	ববিতা লুনিয়া	16
৪৬। চুটকলে —	ফুল কুমারী বৈদ	17
৪৭। রাজা কী সুঝ বুঝ —	পিংকী সুরানা	18
	সুরেন্দ্র কুমার টেইলর	19

প্ৰবন্ধ

আত্মিক যাত্ৰাৰ কাব্য :— 'ডিভাইন কমেডি'

শ্ৰীহিৰেণ দাস
স্নাতক মহলা ২য় বৰ্ষ

My will and my desire turned by love
The love thats moves the sun and other stars.

কবি এলিয়েটে যক model for all poets বুলি অভিহিত কৰিছে, সেইজন মহৎ ডাণ্টে এলিঘিয়েৰিৰ আত্মিক যাত্ৰাৰ কাহিনীৰ ৰস মাধুৰ্য্যৰ কোনোকালেই নিঃশেষ হৈ নেযায়। জন্ম বিৰহী এইজন কবিৰ জীৱনৰ হাঁহি, অশ্ৰু অভিজ্ঞতা, প্ৰেম, স্বপ্ন আৰু আদৰ্শ 'ডিভাইন কমেডি' অতিশয় আন্তৰিকভাৱে বৰ্ণিত হৈছে। কবি নিজেই কাব্যৰ নায়ক, চৰিত্ৰ সমূহ চিনাকী। নৰক পৰিশুদ্ধি পৰ্বত আৰু শেষত স্বৰ্গৰ ঘটনাৱলীৰ বিশদ বৰ্ণনা থকা এই কাব্যখন তিনিটা পৰ্বত বিভক্ত। এই সফলতাৰ অন্তৰালত বিয়াত্ৰিচৰ দিব্য জ্যোতিৰ স্পৰ্শ আছিল। বিয়াত্ৰিচৰ নিৰ্দেশ মতে পূৰ্বসুৰী কবি ভাৰ্জিলৰ ছায়া মুৰ্ত্তিয়ে ডাণ্টেক পথ প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। ভাৰ্জিল আৰু বিয়াত্ৰিচ এই চৰিত্ৰৰ আচৰণৰ মাজত কাব্যখনৰ মূল প্ৰসংগৰ ইংগিত আছে।

আৰম্ভনিৰ দৃশ্য এখন নিবিড় অন্ধকাৰ অৰণ্য। তাত ডাণ্টেই বাট হেৰুৱাই বিমোৰত পৰিছে। তাতে ভূতৰ ওপৰত দানহৰ দৰে তিনিটা হিংস্ৰ জন্তুয়ে তেওঁক বেৰি ধৰিছে। ভয় আৰু হতাশাত তেওঁ বিচলিত হৈ পৰিছে। তেওঁ দূৰৰ পৰ্বতৰ শিখৰস্থ সূৰ্য্যৰ নিয়ন্ত্ৰণ ৰক্ষা কৰিবলৈ ওলাই আহিছিল। তেওঁ এতিয়া কি কৰিব ? নিশ্চিত মৃত্যু তেওঁৰ সন্মুখত। হঠাৎ ভাৰ্জিলৰ ছায়ামুৰ্ত্তিয়ে দেখা দিলে। সেই উন্মাতমনা ভাৰ্জিলে তেওঁক বাট দেখুৱালে। পূৰ্বসুৰীয়ে অনুজক দিক নিৰ্ণয় কৰাৰ ভাৰ ললে।

অৰণ্যৰ অন্ধকাৰ দৰাচলতে সেই কালৰ

বিষয় :

বাংলা বিভাগ :

বিষয়	লিখক :	পৃষ্ঠা
২৯। মনের আকাশে —	চম্পা মিত্র	১
৩০। মানুষ কি করে বাঁচে —	সুপর্ণা মৃধা	২
৩১। মোর কবিতা —	বিদ্যুৎ রায় চৌধুরী	৩
৩২। পৃথিবী —	রজত সাহা	৫
৩৩। ষোল বছর আগে —	মুনমুন ব্যানার্জী	৬
৩৪। স্বার্থপর ভালবাসা —	ফুলেশ্বরী পাল	৭
৩৫। নারী স্বাধীনতা —	সাবানা আক্তার	৯
English & Hindi Section :—		
৩৬। Function of Criticism —	Indranil Sarkar	1
৩৭। Tragic Heroes of Shakespeare —	Saumik Dutta	3
৩৮। Keats as a Romantic Poet —	Ratanmoy Das	7
৩৯। Intelligence is Power —	Ashim Mandal	11
৪০। Song of the Flower —	Suparna Mridha	13
৪১। Money —	Amit Kirtania	14
৪২। The echo of a grave night	Bakul Chakraborty	14
৪৩। भारत देश हमारा —	रीता जेसबारा	15
৪৪। उबे गरुड़ —	बविता लुनिया	16
৪৫। फ़ूल जान चाहती हुँ —	फुल कुमारी बैद	17
৪৬। चुटकले —	पिंकी सुराना	18
৪৭। राजा की सुभ बुझ —	सुरेन्द्र कुमार टेइलर	19

প্ৰবন্ধ

আত্মিক যাত্ৰাৰ কাব্য :— ‘ডিভাইন কমেডি’

শ্ৰীহিৰেণ দাস
স্নাতক মহলা ২য় বৰ্ষ

My will and my desire turned by love
The love thats moves the sun and other stars.

কবি এলিয়েটে য ক model for all poets বুলি অভিহিত কৰিছে, সেইজন মহৎ ডাণ্টে এলিঘিয়েৰিৰ আত্মিক যাত্ৰাৰ কাহিনীৰ ৰস মাধুৰ্য্যৰ কোনোকালেই নিঃশেষ হৈ নেযায়। জন্ম বিৰহী এইজন কবিৰ জীৱনৰ হাঁহি, অশ্ৰু অভিজ্ঞতা, প্ৰেম, স্বপ্ন আৰু আদৰ্শ ‘ডিভাইন কমেডি’ অতিশয় আন্তৰিকভাৱে বৰ্ণিত হৈছে। কবি নিজেই কাব্যৰ নায়ক, চৰিত্ৰ সমূহ চিনাকী। নৰক পৰিশুদ্ধি পৰ্বত আৰু শেষত স্বৰ্গৰ ঘটনাবলীৰ বিশদ বৰ্ণনা থকা এই কাব্যখন তিনিটা পৰ্বত বিভক্ত। এই সফলতাৰ অন্তৰালত বিয়াত্ৰিচ দিব্য জ্যোতিৰ স্পৰ্শ আছিল। বিয়াত্ৰিছৰ নিৰ্দেশ মতে পূৰ্বসুৰী কবি ভাৰ্জিলৰ ছায়া মুৰ্ত্তিয়ে ডাণ্টেক পথ প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। ভাৰ্জিল আৰু বিয়াত্ৰিচ এই চৰিত্ৰৰ আচৰনৰ মাজত কাব্যখনৰ মূল প্ৰসংগৰ ইংগিত আছে।

আৰম্ভনিৰ দৃশ্য এখন নিবিড় অন্ধকাৰ অৰণ্য। তাত ডাণ্টেই বাট হেৰুৱাই বিমোৰত পৰিছে। তাতে ভূতৰ ওপৰত দানহৰ দৰে তিনিটা হিংস্ৰ জন্তুয়ে তেওঁক বেৰি ধৰিছে। ভয় আৰু হতাশাত তেওঁ বিচলিত হৈ পৰিছে। তেওঁ দূৰৰ পৰ্বতৰ শিখৰস্থ সূৰ্য্যৰ নিয়ন্ত্ৰণ ৰক্ষা কৰিবলৈ ওলাই আহিছিল। তেওঁ এতিয়া কি কৰিব ? নিশ্চিত মৃত্যু তেওঁৰ সন্মুখত। হঠাৎ ভাৰ্জিলৰ ছায়ামুৰ্ত্তিয়ে দেখা দিলে। সেই উন্মাতমনা ভাৰ্জিলে তেওঁক বাট দেখুৱালে। পূৰ্বসুৰীয়ে অনুজক দিক নিৰ্ণয় কৰাৰ ভাৰ ললে।

অৰণ্যৰ অন্ধকাৰ দৰাচলতে সেই কালৰ

ৰাজনৈতিক বিবাদ, দুৰ্নীতি আৰু পাপৰ ৰূপক মাথোন। হিংস্ৰ জন্তু কেইটা হ'ল তাণ্ডৱ শক্তিৰ প্ৰতীক। ইয়াৰ পৰা ডাণ্টেৰ আত্মাক ভাৰ্জিলে ৰক্ষা কৰি তেৱেঁই পথ প্ৰদৰ্শক ৰূপে স্বৰ্গৰ দুৱাৰ মুখলৈ ডাণ্টেক লৈ গ'ল। ডাণ্টেই ক্ৰমে সেই অপৰূপ, নয়নাভিৰাম স্বৰ্গৰ দিব্য-জ্যোতিৰ অধিকাৰী হ'ল। এইবাবে 'ডিভাইন কমেডি' পাপ আৰু দুখৰ পৰা প্ৰেম আৰু আনন্দলোকলৈ কৰা তীৰ্থ যাত্ৰাৰ অমৰ কাব্য।

ভাৰ্জিলৰ নেতৃত্বত ডাণ্টেৰ যি সুদীৰ্ঘ যাত্ৰা আৰম্ভ হ'ল সেই যাত্ৰাৰো প্ৰেৰণা হ'ল প্ৰেম, কিয়নো বিয়ত্ৰিচে প্ৰেমৰ বাবেই ডাণ্টেৰ মঙ্গল কামনা কৰি তেওঁক দিব খুজিছিল স্বৰ্গীয় জ্যোতিকনাৰ পৰশ। এই পৰশেই ডাণ্টেৰ অন্তৰত হেৰোৱা প্ৰেমৰ শিক্ষা আকৌ জগাই তুলিছিল। স্বৰ্গৰ প্ৰবেশ দ্বাৰত বৈ আছিল বিয়াত্ৰিচ; বিয়াত্ৰিচে ডাণ্টেক দেখুৱাই দিছিল অনন্ত প্ৰেমৰ মহাসমুদ্ৰ যত কামনা বাসনাৰ বেগ বতী নদী সমূহ বিলীন হৈ যায়। ডান্‌টেই ভাৰ্জিল আৰু বিয়াত্ৰিচৰ ৰূপকৰ মাজেৰে দেখুৱাইছে মানবীয় প্ৰজ্ঞা আৰু স্বৰ্গীয় সুষমা, দুয়োটাৰ যুটীয়া চেষ্টাইহে মানুহক তাৰ শেষ লক্ষ্যলৈ লৈ যাব পাৰে।

কৰ্মৰ উৎসৰ বিষয়ে কবলৈ গৈ ভাৰ্জিলে কৈছে "মানুহে স্বতঃস্ফূৰ্ত্তভাবে কোনো কাম কৰিলে জানিব লাগিব যে আন কোনো পদাৰ্থৰ প্ৰতি ভালপোৱাই তেওঁক কামত প্ৰবৃত্ত কৰায়।"

কিন্তু কৰ্মৰ প্ৰকৃতি কেনে হোৱা উচিত, ডান্‌টেই সেইবাবে প্ৰশ্ন কৰিছে—

Is no all love lamdable
just in itselt, no matter of what kind?

এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰত ভাৰ্জিলে এই বুলি কৈছিল — "সকলো মানুহৰ অন্তৰত এটা যুক্তি বোধ থাকে, যাৰ সহায়ত মানুহে তাৰ স্বাধীন ইচ্ছাৰ গতি প্ৰকৃতি বিচাৰ কৰি তাক বাট দেখুৱাব পাৰে। আমি আমাৰ সেই অন্তৰ্নিহিত যুক্তিবোধৰ সহায়ত জীৱনত প্ৰেম আৰু শ্ৰেয়ৰ মাজত সেতু বন্ধন কৰিব পাৰোঁহক।"

এতিয়া ভাৰ্জিল আৰু ডান্‌টে পবিত্ৰ অৰণ্যৰ সীমাত আহি উপস্থিত হ'লহি। ঠিক সেই সময়তে আবিৰ্ভাৱ হ'ল অৱগুণ্ঠিতা বিয়াত্ৰিচৰ। এতিয়া বিয়াত্ৰিচ যেন অলপ কঠোৰ, তেওঁ যেন মাতৃ আৰু ডান্‌টে যেন শিশু, ডান্‌টেক তেওঁ মৃদু ভৎসনাৰ সুৰত কলে—

"চোৱা মই বিয়াত্ৰিচ তুমি কেনেকৈ এই পাহাৰ লৈ উঠি আহিলা! তুমি / জানো নেজানা ইয়াত মানুহৰ আত্মা কিমান সুখত বাস কৰে?"

ডান্‌টে নিৰুত্তৰ, অধোমুখ, পৰিবেষ্টিত দেৱ দূতসকলৰ মুখত একেবাৰে ধ্বনিত হ'ল তেওঁক লাজ দিছা কিয়?

প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিবলৈ বিয়াত্ৰিচে আকৌ মাত লগালে —

'মোৰ ৰূপ লাৱণ্য আৰু প্ৰেমে তোমাক যি আনন্দ দান কৰিছিল সেই আনন্দ পৃথিৱীৰ আন কোনো প্ৰাকৃতিক বা কৃত্ৰিম বস্তুৱে তোমাক দিব পৰা নাছিল। অথচ, মোৰ দেহ সমাধিস্থ কৰাৰ লগে লগেই তুমি মোক পাহৰি গ'লা......... তোমাৰ দৰে অভিজ্ঞ চৰাইৰ দৰে তেউকা জপাই নিশ্চিন্তে বহি থাকি কোনোবা নাৰীৰ ফান্দত পৰা বা কোনো প্ৰলোভন কাৰী ব্যাধৰ অব্যৰ্থ কাড়ৰ আঘাত সহ্য কৰা তোমাৰ উচিত হোৱা নাই।

এনে ভৎসনাৰ পিছত ডান্‌টেৰ অনুশোচনা তীব্ৰ হৈ উঠিল। হঠাৎ তেওঁ মূৰ্চ্ছা গ'ল। তাৰ পিছত যেতিয়া তেওঁ ওজান পালে তেতিয়া দেখিলে মাটিলডাই লেথী নদীৰ পানীৰে তেওঁৰ শৰীৰটো আলফুলকৈ ধুৱাই দিছে।

ইয়াৰ পিছত যেতিয়া বিয়াত্ৰিচে অৱগুণ্ঠন ত্যাগ কৰিলে ডান্‌টেই সেই স্বৰ্গীয় পোহৰৰ অনন্ত সুষমাৰে গঢ়া দিব্যমূৰ্ত্তি দেখি ডান্‌টে আচৰিত হ'ল। ডান্‌টেৰ ভাষাত—

"অপবিত্ৰতাৰ পৰা পবিত্ৰতালৈ, ক্ষণিকৰ পৰা চিৰন্তনলৈ, ফ্লোৰেন্সৰ পৰা ন্যায়বান, সাধু আত্মাৰ মাজলৈ মই আহিছোঁ আৰু এনে কি বস্তু দেখিম যি মোৰ প্ৰাণ মন অভিভূত কৰি পেলাব।"

বিয়াত্ৰিচৰ নিৰ্দেশ মতেই যীচুখ্ৰীষ্টৰ কুমাৰী মাতৃ মেৰীৰ অনুগ্ৰহত ডান্‌টেৰ পথ মুকলি হ'ল। এতিয়া আৰু ডান্‌টেৰ পাৰ্থিব কাম নাই, আছে দুৰন্ত প্ৰেমৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তি।

ক্ষণিক পাৰ্থিব আহ্লাদৰ দ্বাৰা প্ৰলোভিত কৰি এদিন পথভ্ৰষ্ট হৈছিল। এই অন্তৰ্ভেদী উজ্বলতাৰ মাজত তেওঁ বুজি পালে —

My will and my desire turned by love
The love that moves the sun and
other stars.

প্ৰেম যেন এক মহাসমুদ্ৰ যত সকলো কামনা বাসনা বিলীন হৈ যায়। প্ৰেমেই সকলো জাগতিক বস্তুক অখণ্ড সূত্ৰৰে বান্ধি পেলাইছে। এনে এক আধ্যাত্মিক উপলব্ধিতেই এই কাব্যৰ পৰিসমাপ্তি ঘটিছে।

ডান্‌টেই 'ডিভাই কমেডি' লিখাৰ আগতে আৰু এখন কাব্য লিখিছিল— যাৰ শিৰোনামা আছিল 'ভিটা নোভা' বা নৱজীৱন। নবছৰ বয়সত প্ৰথম বিয়াত্ৰিচৰ সৈতে দেখা হোৱা কথাৰেই এই গীতিকাব্য আৰম্ভ হৈছে। প্ৰথম অৱস্থাত তেওঁৰ প্ৰতি থকা প্ৰেম গোপন কৰি ছদ্ম প্ৰেমৰ অভিনয় কৰিছিল। এবাৰ অসুস্থ অৱস্থাত তেওঁ স্বপ্নত বিয়াত্ৰিচৰ মৃত্যু হোৱা দেখিলে, আন এগৰাকী নাৰী আহি তেওঁৰ বেদনাৰ উপশম ঘটালে আৰু এদিন সঁচাকৈ বিয়াত্ৰিচৰ মৃত্যু হ'ল। তেওঁ শোকত অভিভূত হ'ল। কিছু দিনৰ পাছত আন এগৰাকী নাৰীৰ চিন্তাত তেওঁ কাল কটাইছিল — । ক্ৰমাত সেই ভুল বুজিব পাৰি অনুশোচনাত দগ্ধ হৈছিল—

"কিছুদিন ধৰি আন এগৰাকী নাৰীক ভালপোৱাৰ যি কামনা মোৰ অন্তৰত জাগিছে, মোৰ ধাৰণা— মোৰ প্ৰথম প্ৰেমৰ বিশ্বস্ততাৰ যি পৰিপন্থী।"

এই উপলব্ধিৰ পিছত তেওঁৰ সমস্ত প্ৰেম কেন্দ্ৰীভূত হৈছিল বিয়াত্ৰিচৰ ওপৰত। এনে-বোৰ কথাৰ বৰ্ণনা আছে 'ভিটা নোভা'ত।

পৃথিৱীৰ সৰ্ব্বশ্ৰেষ্ঠ অমৰ প্ৰেম কাব্যৰ লেখক ডান্‌টেই 'ভিটা নোভা'ত প্ৰেমৰ সংজ্ঞা দি কৈছে—

"প্ৰেম হ'ল সংগীতৰ সুৰত বিগলীত জ্ঞানীজনৰ অন্তৰাত্মা, মৃত্যুৰ মাজত জীৱন, যুক্তিহীন এক যুক্তিবাদী বিবেক, প্ৰকৃতিৰ এক শ্ৰেষ্ঠ কীৰ্ত্তি ...... প্ৰেম হৈছে এনে এক ৰজা, যাৰ সিংহাসন হ'ল মানুহৰ অন্তৰখন।"

বিঃ দ্ৰঃ— উক্ত প্ৰৱন্ধটি 'আজিৰ অসম' আলোচনীৰ আৰ্হিমত লিখা হৈছে।

* * * * *

অসমীয়া নাট্য সাহিত্যলৈ শংকৰদেৱৰ অৱদান।

শ্ৰীতপন কলিতা
স্নাতক মহলা ২য় বৰ্ষ

গুৰু লাগে মই শিক্ষিত শিষ্য
জগতত জাননী দিলো।
জগতৰ গুৰু শঙ্কৰ ঘৰতেই
আন্ধলাই নিচিনিলো॥

বৃহত্তৰ অসমীয়া জাতি গঠনৰ প্ৰক্ৰিয়াত প্ৰধান আহিলা হিচাবে ব্যৱহাৰৰ বাবেই শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱে নাটৰ সূচনা কৰে। অক্লান্ত পৰিশ্ৰম, উদ্যোগ আৰু আন্তৰিকতাৰে সুচিন্তিত ভাবে খোলৰ লয় ছন্দ, তাল, গীত, ভাৱৰীয়াৰ সাজপাৰ, মুখা, সূত্ৰধাৰৰ সৃষ্টি আৰু কৰ্ত্তব্য নিৰূপন কৰে। আপাত দৃষ্টিত যদিও উনৈশ শতিকাকে অসমীয়া নাটৰ সূচনা বুলি ধৰা হয় আতিগুৰি বিচাৰিব গলে দেখা যায় শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ চিহ্নযাত্ৰাই অসমৰ বুৰঞ্জীত সৰ্বপ্ৰথম নাট। ক'বলৈ গ'লে অসম কিয় সৰ্ব ভাৰত তথা বিশ্বৰ প্ৰথম জন নাট্যকাৰ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ। আমেৰিকাৰ মিছিগান বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধ্যাপক ফেয়াৰলি লিচমণ্ডৰ মতে পৃথিৱীৰ ভিতৰতে শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ মুকলি মঞ্চৰ প্ৰথম স্ৰষ্টা অৰ্থাৎ পিতৃ পুৰুষ।

মহাপুৰুষ শংকৰদেৱৰ আধ্যাত্মিক প্ৰাণটো আঁচুতিয়াকৈ ৰাখি কেৱল যদি তেওঁৰ শিল্পী প্ৰাণটোলৈ লক্ষ্য কৰো তেন্তে দেখা পাওঁ অনন্ত সোঁহৰ। এই সুন্দৰৰ খনিকৰ মহান শিল্পী জনাৰ লক্ষ্য মানুহৰ প্ৰাণত কলাৰ অনুৰাগ জাগ্ৰত কৰি তোলা, সমাজৰ দুষ্কৃতি নিৰ্মূল কৰা আৰু কলাৰ মাজেদিয়েই মানুহৰ প্ৰাণত আনন্দ দিয়া। তেওঁৰ শিল্পী প্ৰাণে সুন্দৰৰ সপোন দেখিছিল আৰু সংঘাত সহ্য কৰি তেওঁৰ সপোনক বাস্তৱ ৰূপ দিছিল।

যি সুন্দৰৰ আৰাধনা কৰে আৰু এই আৰাধনাৰে নতুনৰ জন্ম দিয়ে তেৱেঁই শিল্পী। আনহাতে এই নতুনত্ব যদি অৱিনাশী অগ্ৰগতি হয়, তেন্তে তেনে শিল্পীয়েই হয় প্ৰকৃত শিল্পী। জ্যোতিপ্ৰসাদে কৈছে "শিল্পী যি কেৱল সুন্দৰৰ সৃষ্টিৰ সপোন দেখে তাক বাস্তৱ ৰূপ দিবলৈ প্ৰাণেৰে মনেৰে সৰ্বশক্তিৰে নিজৰ সকলো ত্যাগ কৰি চিৰবিশ্বাসী হৈ, আপোনাৰ অস্তিত্ব সমূহত লুপ্ত কৰি, সমূহৰ আশা, ভাবা, দুখ, আনন্দ আপোনাতে জ্বলাই তুলি যি মৰ্ত্তে স্বৰ্গে গোটেই সমূহক লৈ যায় যি শিল্পী দুষ্কৃতিৰ চিৰ শত্ৰু এই শিল্পীয়েই পৃথিৱীৰ গৰ্ভত পোহৰৰ চুমাত ওপজা পৃথিৱীৰ সুসন্তান।" শংকৰদেৱৰ এই গোটেই খিনি গুণেই শিল্পী প্ৰাণত বিজৰিত আছিল আৰু সেয়ে তেওঁ প্ৰকৃত শিল্পী।

প্ৰকৃত শিল্পী সদায় দূৰদৰ্শী। শংকৰদেৱৰ শিল্পী দৃষ্টিত দূৰৰ, মানৱ জীৱনৰ প্ৰতিচ্ছবি ভাঁহি উঠিছিল আৰু সেইবোৰ চাই চাই তেওঁ নতুনৰ জন্ম দিছিল। শংকৰদেৱৰ শিল্পী প্ৰাণত বেদনাৰ ধুমুহা বলিছিল আৰু সেয়ে সমাজখনক সুসঙ্গত কৰা, আধ্যাত্মিক দুষ্কৃতি সমূহ সমাজৰ পৰা দূৰ কৰা, আৰু মানুহৰ প্ৰাণে প্ৰাণে চাৰু কলা, শিল্প কলাৰ বীজ ৰোপন কৰি গোটেই অসমীয়া জাতিটোকে এখন নিৰ্মল পোহৰৰ পৃথিৱীলৈ ধাৱমান কৰাৰ বাবে নিজক উচৰ্গা কৰিছিল।

এই মহান শিল্পীজনৰ জীৱনৰ কাৰ্য্যৱলীয়ে আমাক কি দি গ'ল সেয়াই ফঁহিয়াই চাবৰ এয়ে উত্তম সময়। নাট্যকাৰ হিচাপে শংকৰদেৱে যি অৱদান দি গ'ল সেইখিনি ব্যাখ্যা কৰি শেষ কৰিব নোৱাৰি। অসমৰ নাট্য জগতত তেওঁ আছিল এক দীপ্ত নক্ষত্ৰ। প্ৰথমবাৰ তীৰ্থ ভ্ৰমন কৰি অহাৰ পিছত তেওঁ "চিহ্নযাত্ৰা" নামৰ নাটক ৰচনা কৰি মানুহৰ মাজত প্ৰদৰ্শন কৰে। চিহ্নযাত্ৰা নাটকৰ বিষয়ে তেওঁৰ ৰচিত পুথিত এনে দৰে উল্লেখ আছে যে এদিন কেইজনমান ভূঞা আৰু নৰোত্তম কৰ্পূৰ চতুৰ্ভূজ আদি কইজনমান ব্ৰাহ্মণ পণ্ডিতে শংকৰদেৱক কৈছিল যে, "তোমাৰ মুখে শুনিছো যে মানুহ হৰিক স্মৰণ কৰি বৈকুণ্ঠ কেনে স্থান অনুগ্ৰহ কৰি আমাক দেখুওৱা, তুমি মহাপণ্ডিত, মহাজ্ঞানী, আমাৰ বাঞ্চা পূৰণ কৰা। এই কথা শুনি শংকৰদেৱে ভাৱিচিতি "চিহ্নযাত্ৰা" নামে ভাওনা কৰিবৰ প্ৰয়াস কৰিলে।

"তালখোল বাদ্য সকলক তথা
কৰিবাক মন দিলো—
তেতিক্ষণে কাষ্ঠ আনিলেক
চানেকি কৰিয়া দিলা ।"
"কপিলী নদীৰ কাষৰ নিবাসী
কুমাৰক দিয়া নিল
শংকৰৰ আজ্ঞা, শুনিয়া কুমাৰে
যতনে খোল গঢ়িল ।"

সেই খোলত যেনেকৈ ঘূণ দি মাত উলিয়াব লাগে, সেই কথাও শংকৰদেৱে সুন্দৰকৈ দেখুৱাই দিলে। ইয়াৰ পিছতে শংকৰদেৱে পটত বৈকুণ্ঠ নগৰৰ বিভিন্ন দৃশ্যৱাজি নিজেই অংকন কৰিলে আৰু লগে লগে চিহ্নযাত্ৰা ভাওনাৰ এখন নাটক লিখিলে। নাটখনত—

"যাৰ যেন স্থান, সিমিত লক্ষণ
কল্পতৰু উপবন,
সৰোবৰ চয় অধিকে শোভয়
স্বৰ্ণ যাত সুশোভয় ।"
লক্ষ্মী সৰস্বতী চৌধ পৰীষদ
পটতে সবাকো দীলা
সাত বৈকুণ্ঠৰ, সপ্তম গোপাল
সবাকো তাতে লীখীলা ।"

এই খিনি অঁকাৰ পিছত, তেওঁ বায়ন, নটুৱা আদিক শকিাই লৈ ভাৱৰীয়া সকলক ছাপ শিক্ষাই মুখা আদি সভা ঘৰত ভাওনা আৰম্ভ কৰিলে শংকৰে নিজে ভাওনাৰ বৰ বায়ন হৈ নটা খোল লৈ একেলগে বজাই দেখুৱালে, বৰ ধেমালি বজালে, সুত্ৰধাৰ হৈ ভাওঁ ভঙ্গীমাৰে নৃত্য কৰি সুত্ৰ মাতিলে আৰু নিজেই ৰাগ তুলিলে। ভাওনা শেষ হোৱাৰ পিছত প্ৰায় দহহেজাৰ দৰ্শকে আশ্চৰ্য্য হৈ হৰধ্বিনি কৰীবলৈ ধৰিলে। তেতিয়াৰ পৰাই অসমত অংকীয়া ভাওনাৰ সৃষ্টি হল। অসমৰ নাট্য জগতৰ দুৱাৰ খোল খালে। এক নতুন দিগন্তৰ সন্ধান আৱিস্কৃত হ'ল।

পৰৱৰ্ত্তী কালত চিহ্ন যাত্ৰাৰ পৰাই যাত্ৰা দলবোৰৰ উংপত্তি হয়। গোৱালপৰীয়া কুশান যাত্ৰা, মনসা যাত্ৰা আদি চিহ্ন যাত্ৰাৰ যাত্ৰাৰ ফলশ্ৰুতি। পিছৰ কালৰ বঙ্গৰ যাত্ৰা দল সমূহ চিহ্ন যাত্ৰাৰ অনুকৰণতে জন্ম পায়।

জনতাৰ মাজত ভক্তি ধৰ্মৰ সোঁত বোৱাবৰ বাবে শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱে কাব্য বৰগীত আৰু নাটসমুহ ৰচনা কৰে। কাব্য বৰগীতৰ আধ্যাত্মিক ভাবাদৰ্শ হৃদয়ঙ্গম কৰা সৰ্বসাধাৰণৰ বাবে কঠিন কাম। আনহাতে লোকৰঞ্জনৰ মাধ্যমেৰে লোক সংগ্ৰহ কৰি সৰ্বসাধাৰণক শিক্ষা দিবৰ বাবে নাটসমূহ হৈ পৰে বেছি ফলপ্ৰসূ। গতিকে জনতাই নাটসমূহ সহজে আন্তৰিকতাৰে গ্ৰহন কৰে। ফলস্বৰূপে এনে এটা অৱস্থাৰ সৃষ্টি হয় যে কিবা মাঙ্গলিক অনুষ্ঠানৰ লগত নাট পৰিৱেশন কৰাটো এটা পৰম্পৰাত পৰিণত হয় আনকি ব্যক্তিগত ভাৱেও নাট্যানুষ্ঠান অনুষ্ঠিত হ'ব ধৰে।

শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ পূৰ্ব্বত যদিও নাট নাছিল কিন্তু নাটকীয় গুণৱিশিষ্ট ওজাপালি, পুতলা-নাচ প্ৰচলিত আছিল। তেখেতে সংস্কৃত নাট আৰু প্ৰাচীন অসমীয়া ওজাপালি পুতলা নাচৰ আহিত এটা অংক যুক্ত ছয়খন নাট ৰচনা কৰে। পত্নী প্ৰসাদ, কালিয়দমন, কেলিগোপাল, ৰুক্মিনী হৰণ, পাৰিজাত হৰণ,

কইখন ৰচনাৰ বহু আগতে তেখেতে ৰচনা কৰা "চিহ্নযাত্ৰা" নামে নৃত্য গীতযুক্ত নাটখন অভিনয় কৰাৰ কথা উল্লেখ আছে। প্ৰথম তীৰ্থ ভ্ৰমণৰ পৰা উভতি আহি বৰদোৱাত এই অভিনয় কৰে সাতদিন সাতৰাতি। কিন্তু চিহ্নযাত্ৰা নাটখন আখ্যানযুক্ত নোহোৱাৰ কাৰণে নাইবা লিপি বদ্ধত নিৰ্দ্দিষ্ট নথকাৰ কাৰণে পুনৰ অভিনয় কৰা সম্ভৱ নহল পিছত ই একেবাৰেই লুপ্ত হ'লগৈ। সেই কাৰণে আখ্যান আৰু সংলাপ যুক্ত অংকীয়া নাট-কেইখন লেখিব লগা হয়। পত্নী প্ৰসাদ নাটখন তেখেতে বেলগুৰিত থকা কালত, কালিয়া দমন, কেলি গোপাল, ৰুক্মিনী হৰণ, পাৰিজাত হৰণ, পাট বাউসীত আৰু ৰাম-বিজয় জীৱনৰ শেষকালত কোচ বিহাৰত ৰচনা কৰে।

ৰাম বিজয় নাটত ৰামৰ হাতত লাচীব আৰু সুবাহু ৰাক্ষসৰ পৰাভৱ, ৰামৰ হৰধনু ভংগ, সীতাৰ সয়ম্বৰ, ৰামৰ হাতত পৰশু-ৰামৰ মহাত্মাৎ দেখুৱা হৈছে। এই নাটত বীৰ ৰসৰ প্ৰাধান্য দেখা যায়। কালিয় দমন নাটত শিশু কৃষ্ণৰ দ্বাৰা কালিনাগ দমন আৰু বনাগ্নিপান, পত্নী প্ৰসাদৰ ব্ৰাহ্মণৰ দৰ্পচূৰ্ণ, কেলি গোপাল নাটত কৃষ্ণ গোপী সকলৰ সৈতে ৰাসক্ৰীড়া, শংখচুৰ বধ আদি দেখুৱা হৈছে। ৰুক্মিণী হৰণ নাটত ৰুক্মিণীৰ প্ৰেম, কৃষ্ণৰ হাতত ৰুক্ম আৰু আন ৰজাসকলৰ পৰাভৱ মৃত্যু। ইন্দ্ৰৰ পৰাজয় আৰু পাৰিজাত হৰণ কাৰ্য্য আদিৰ যোগেদি কৃষ্ণৰ বীৰত্বৰ বিৱৰণ দিয়া হৈছে। মুঠতে বিষ্ণুৰ অন্য এক ৰূপ শ্ৰীকৃষ্ণ আৰু শ্ৰীৰাম যে সকলোতকৈ শক্তিশালী আৰু শ্ৰেষ্ঠ তাকেই নাট কেইখনত প্ৰতিপন্ন কৰিছে।

শংকৰদেৱ কবি, সাহিত্যিক, সমাজ সংস্কাৰক গণতন্ত্ৰৰ বাহক, নাট্যকাৰ— সৰ্ব গুণাকাৰ হলেও মূলতঃ তেওঁ ধৰ্ম প্ৰচাৰকহে আছিল। সেই সময়ত অসম দেশ যি ধৰনেৰে অন্যায়, অত্যাচাৰ, অনাচাৰ, ব্যভিচাৰে সমাজ জীৱন তিমিৰাচ্ছন্ন হৈ আছিল তথা অন্ধ সংস্কাৰত নিমজ্জিত সমাজক উদ্ধাৰ কৰাৰ একমাত্ৰ আশাপ্ৰদ পথ পাইছিল এই নাট সমুহত। ইয়াৰ মাধ্যমেৰে সমাজৰ অন্ধ বিশ্বাস দূৰ কৰি ভক্তি ধৰ্মৰ মাজেৰে শ্বাশ্বত পথৰ সন্ধান দিয়ে মুমুৰ্ষ মানৱক। লগে লগে ইয়াকো দেখুৱাবলৈ পাহৰা নাছিল যে অলেখ দেৱ দেৱীক পূজা কৰাৰ কোনো অৰ্থ নাই। অনন্ত কোটি ব্ৰহ্মাণ্ডৰ অধিকাৰী কেৱল এজনেই আৰু তেৱেঁই হৰি। এই হৰিৰ কৃপাও লাভ কৰিব পাৰি সহজ পন্থা শ্ৰৱন কীৰ্ত্তনৰ মাজেৰে। নৱবিধ ভক্তি শ্ৰৱন, কীৰ্ত্তন, অৰ্চ্চন, স্মৰণ, সেৱন, দাস্য, সখিত্ব বন্দন আত্মনিবেদনৰ ভিতৰত শ্ৰৱন— কীৰ্ত্তনক তেওঁ মুখ্য স্থান দিছে। কেৱল হৰিনাম শ্ৰৱন-কীৰ্ত্তন কৰিলেই জীৱই (মানৱে) মুক্তি পায়। তাৰ প্ৰতিফলন প্ৰতিখন নাট আগবঢ়াৰ লগে লগে গীত মাত, শ্লোকৰ জৰিয়তে সোঁৱৰাই থাকে "নিৰন্তৰে নৰে ডাকি বোলা ৰাম ৰাম" বুলি। "সামাজিক' লোক সকলেও নাটসমূহ একান্তভাৱে গ্ৰহন কৰিছিল। ফলত অসমৰ ইমুৰৰ পৰা সিমূৰলৈ তাল-খোল, গীত-মাত,

বিলাপ-পয়াৰ, মুক্তাৱলী লেছাৰিৰ সুৰে অংকীয়া ভাওনাৰ প্ৰদৰ্শনে ৰজন জনায় গৈছিল।

শংকৰদেৱক বিশ্বদৰবাৰত প্ৰতিষ্ঠা কৰিব গলে নাট সমূহক সত্ৰৰ চাৰিবেৰ আৰু নামঘৰ কেইটিৰ পৰা বাহিৰলৈ উলিয়াই আনি সমাজত সুস্থ ভাৱে তাৰ প্ৰচাৰৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগিব। মৌলিকতা নষ্ট নকৰি যুগোপযোগী কৰি গঢ়ি তুলিব লাগিব। সাজপাৰৰ পৰা আৰম্ভ কৰি সকলো দিশ বৈজ্ঞানিক ভাৱে বিশ্লেষণ কৰি সকলো দিশ চালি জাৰি চাই আন্তৰিকতাৰে উপস্থাপন কৰিব লাগিব। লগতে যুগৰ লগত খোজ মিলাই সহ—অভিনয়ৰ বিষয়টোৱেও ঠাই পাব লাগিব। তেতিয়াহে শংকৰদেৱৰ অংকীয়া ভাওনাই প্ৰসাৰতা লাভ কৰিব পাৰিব। তাৰ লগে লগে শংকৰদেৱক বিশ্ব-দৰবাৰলৈ নিয়াত এখোজ আগবাঢ়িব।

অতি পৰিতাপৰ বিষয় যে যিজন মহা-পুৰুষ কেৱল অসম কিয় সমগ্ৰ ভাৰত তথা বিশ্বৰ মুকলি মঞ্চৰ পিতৃস্বৰূপে পৰিগণিত তেনে একজন খ্যাতিমন্ত নাট্যকাৰৰ নাট্য আন্দোলনে আজি পাঁচশ বছৰৰো অধিক কালত ইয়াৰ প্ৰচাৰ বৃদ্ধি পায় বিশ্বৰ কোনে কোনে প্ৰকাশ পোৱা দূৰৰ কথা ভাৰতৰো কথা নকৈ কেৱল অসমতে সেই নাটৰ অৱস্থা বৰ্তমান কেনে হৈছে সদাশয় লোকসকলে অলপ অনুধাৱন কৰা উচিত। শংকৰদেৱ যদি অসমত জন্ম নহৈ আন ঠাইত জন্মিল-হেঁতেন তেওঁ নিশ্চই অসমৰ বাইজৰ প্ৰচাৰতকৈ বেচি প্ৰচাৰিত হ'লহেঁতেন। এই ধাৰাতে যদি থাকে একৈশ শতিকা পোৱাৰ আগেয়ে যে শংকৰদেৱৰ নাট্য আন্দোলনৰ জঁকাটোও নিঃশেষ হব; ই ধ্ৰুৱ।

[সাপটগ্ৰাম মহাবিদ্যালয়ৰ "মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ ৪২৮ তম তিৰোভাৱ তিথি উপলক্ষে আয়োজিত ৰচনা প্ৰতিযোগিতাত প্ৰথম পুৰস্কাৰ প্ৰাপ্ত]

[ৰচনা খন লিখোতে "মহাপুৰুষ শংকৰদেৱ" নামৰ (পুথিখনৰ ৰচক শ্ৰীভৱ প্ৰসাদ চলিহা) পুথিৰ পৰা আৰু "মণিকাঞ্চন", "চিন্তামণি" এই দুখন মাহেকীয়া বাৰ্তালোচনীৰ পৰা সহায় লোৱা হৈছিল] চন – ১৯৯৫

প্ৰবন্ধ

বিহুগীত আৰু গোৱালপৰীয়া লোকগীতত প্ৰেম।

শ্ৰীৰামপদ বৰ্মন
স্নাতক মহলা ২য় বৰ্ষ

এটা জাতিৰ জাতীয় জীৱনৰ প্ৰতিচ্ছবি ফুটি উঠে সেই জাতিৰ সাহিত্যত। সেয়ে 'সাহিত্যক জাতিৰ দাপোন' বুলি অভিহিত কৰা হৈছে। জাতিৰ সুখ-দুখ বিৰহ-মিলন আনন্দ-বেজাৰ, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, চিন্তা-ভাৱনা আদি সাহিত্যৰ মাজেদি প্ৰকাশ পায়। জাতি এটাৰ আচল প্ৰতিচ্ছবি লিখিত সমাজক দিব নোৱাৰে, কাৰণ লিখিত সাহিত্য বহু পৰিমাণে কৃত্ৰিম। লোক সাহিত্যইহে জাতি এটাৰ আচল ছবি দাঙি ধৰে। লোক সাহিত্যত কৃত্ৰিমতা নাই, স্বভাৱজাত সত্যক লোক সাহিত্যই মুক্তভাৱে তুলি ধৰে। সেই বাবে তথাকথিত শিক্ষিত কিছুমানে বিহুগীতক 'ইতৰ', অশ্লীল বুলি এসময়ত অভিহিত কৰিছিল।

প্ৰেম পিৰিতি মানুহৰ স্বাভাৱিক প্ৰবৃত্তি। লোকগতি সমূহত ইয়াৰ নিখুত ছবি দেখিবলৈ পোৱা যায়। অসমীয়া প্ৰেমমূলক গীতৰ কথা ক'লে বিহুগীতৰ কথাই প্ৰথমে মনলৈ আহে। বিহুগীতত প্ৰেমৰ আধিক্য ঘটাৰ বাবেই বহুতে ইয়াক 'যৌৱনৰ গীত' বুলিও ক'ব খোজে। নিভাঁজ প্ৰেমৰ আন এখন ছবি দেখা যায় গোৱালপৰীয়া লোকগীত কিছুমানত। মাহুত, মৈষাল, গৰখীয়া, নাৱৰীয়া, ভাৱাইয়া ছটকা আদি গীতত শ্ৰমজীৱী মানুহৰ প্ৰেম ৰঙা জীৱনৰ প্ৰতিচ্ছবি দেখিবলৈ পোৱা যায়।

'ঋতু পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে মানুহৰ মনতো পৰিৱৰ্তনৰ বতাহ বলে। বসন্তৰ পৰশত গছ গছনিত নতুন সেউজীয়া পাত ওলায়। কপৌ, তগৰ, কেতেকী, মালতী আদিয়ে বন-বননিত ৰূপৰ পোহাৰ মেলে।

সৌন্দর্য্য প্রিয় ডেকা-গাভৰুৱেও গোন্ধ তেল, মহৰ শীঙৰ ফণী, ৰিহা, গামোচা আদিৰে নিজক সজাবলৈ তৎপৰ হয়ঃ

আঁহতে সলাব পাত,
আমাৰে মইনাই ৰৰনটি সলালে
ললে ৰঙা ৰিহা গাত।

সকলো ডেকা-গাভৰুৱে নিজকে আনতকৈ দেখনীয়াৰ হোৱাটো কামনা কৰে। জন্মগত ৰূপ-লাৱণ্য নাথাকিলেও প্ৰসাধন কৰি হলেও নিজক চকুত লগা কৰিবলৈ বিচাৰে; হৃদয়ত প্ৰেমৰ স্ফুৰণ হলেতো কথাই নাই। গোৱালপাৰীয়া লোকগীতত সৌন্দৰ্য চৰ্চাৰ বিৱৰণ এনেদৰে দিয়া হৈছেঃ

নাৰীৰ শোভা শাখা সিন্দুৰ
নদীৰ শোভা ডিঙা বন্ধুৰে।

জনজীৱনত প্ৰেম সদায় গোপনে আৰম্ভ হয়। প্ৰেমৰ কথা বাহিৰত প্ৰচাৰ হলে নানান বাধা আহিব পাৰে। সেয়ে প্ৰেমিক-প্ৰেমিকাই ভাল পোৱাৰ কথা গোপনে ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰেঃ

আঠিয়া কলৰে পাতেনে কাটিবা
ছিটিকি পৰিব এঠা
লোককে দেখুৱাই কেটেৰাই মাতিবা
ভিতৰি নেৰিবা বেথা।

গোৱালপৰীয়া লোকগীততো গোপন প্ৰেমৰ সংবাদ পোৱা যায়। ডেকা গাভৰুৰ গোপন প্ৰেম বাহিৰত প্ৰচাৰ হোৱাত গাভৰুৱে ডেকাক কৈছেঃ

তুই মুই কৰিলং পিৰীতি, ওকি তুই মুই জানং;
এলায় কেনে সই ওলা কথা লেকৰে মুখে শুনং।

মৰমৰ মানুহজনক কিহৰ বতৰত কিবা এটা উপহাৰ দি চেনেহৰ বান্ধোন সুদৃঢ় কৰি লয়। প্ৰিয়াৰ খোপাত কপৌ ফুল এপাহ গুচি দিব পাৰিলে ডেকাৰ বুকু শাত পৰি যায়। সেয়ে কপৌফুল বিচাৰি বিহুৱলীয়া ডেকাই গভীৰ অৰণ্যত প্ৰবেশ কৰে; আনকি 'চটাই পৰ্বত' লৈয়ো ঢাপলি মেলে। কপৌফুল বিচাৰি যি পৰিশ্ৰম মোৱা খন্তেকতে নোহোৱা হৈ যায় যেতিয়া প্ৰিয়াৰ খোপাত সেই কপৌফুল আলফুলে গুজি দিয়ে। নিজৰ প্ৰিয়াক সকলোতকৈ ৰূপহী হোৱাটো ডেকাই কামনা কৰে। সেই বাবে বিভিন্ন বস্তুৰ লগত গোন্ধ তেলৰ বটলো উপহাৰ দিয়ে।

লংগুটি আনিবা খাম;
কাইলৈ আহিবা গোন্ধতেল আনিবা
ভাঙি কথা যাবি ক'ম।

বিহু আহিলেই ডেকাৰ কামৰ হেচাওঁ বেছি হয়। চেনেহীয়ে বেয়া মাকোৰে বিহুৰ গামোচা ব'ব নোৱাৰে। ডেকাই 'হাতীৰ দাঁতৰ মাকো' দিব নোৱাৰিলেও 'নাহৰ কলীয়া মাকো' এটাকে দিবলৈ চেষ্টা কৰে। মৰমৰ দীঘ বাণীৰে বোৱা বিহুবান এখন দিব নোৱাৰালৈকে গাভৰুৰ মনে শান্তি নেপায়। পানীঘাটত গৈ হ'লেও আনে নেদেখাকৈ চেনাইৰ ভজিত বিহুবান এখন দি সেৱা এটি যাচে।

প্ৰিয়াৰ দুঃখ কষ্ট বা ক্ষতি কোনেও সহি থাকিব নোৱাৰে। মৈযাল বন্ধুৰ জীৱন নানা দুঃখ কষ্টেৰে ভৰা। লোকালয়ৰ পৰা দূৰত সহচৰোৱা মৈযালে সততে ধুমুহা গাৰ্জনিৰ সন্মুখীন হ'ব লাগে। তেওঁৰ দুঃখত দুখী হৈ মৈযাল-প্ৰিয়াই তেওঁলৈ ছাতি এটি দি পঠাইছে। বিনিময়ত সেই প্ৰিয়াই নানা-জনৰ পৰা গালি শপনি খাব লগা হৈছেঃ

মুই নাৰী পাঠাং ছাতি
মৈযাল বন্ধুৰে লাগিয়া,
বাপে মাৱে পাৰে গালি
অকি মৈযাল বন্ধুৰে লাগিয়া।

মনৰ মানুহজন ওচৰত নাপালে মন কেনেবা কেনেবা কৰে। জীৱিকাৰ তাড়নাত ডেকা সকলে ঘৰৰ পৰা আঁতৰি থাকিব লগা হয়। তেতিয়া গাভৰুৱে হৃদয় বিষাদ বিননিৰে ভৰি উঠেঃ

সজাত বন্দী হ'ল সজাৰে মইনা
শালত বন্দী হল হাতী
চৰকাৰী চাকৰীত চেনাই বন্দী হ'ল
টোপনি নাহে ঐ ৰাতি।

প্ৰিয় বিৰহৰ পাব ভঙা বিননি গোৱালপৰীয়া লোকগীততো হৃদয় বিদাৰক ৰূপে প্ৰকাশ পাইছে। 'যৌৱন চিৰদিন নাথাকেৰৈ' বুলি বিহুগীতত কোৱাৰ দৰে মৈযাল প্ৰিয়ায়ো দূৰ দেশত চাকৰি কৰি থকা মৈযালক উদ্দেশ্য কৰি গাইছেঃ

তুমৰা মৈযাল চাকুৰীতে যাইছা
মোৰে জ্বলিছে হিয়া,
আৰু ক'ত কাল ৰৈব ৰে যৌৱন
আঞ্চলে বাঁধিবা; মৈযাল মোৰ।

প্ৰিয়জনৰ অবিহনে নাৰীয়ে কেতিয়াও সুখ পাব নোৱাৰে। সেই প্ৰিয়জনেই নাৰীৰ আচল সম্পত্তি। অা-অলংকাৰৰ প্ৰতি নাৰীৰ স্বভাৱ-জাত আকৰ্ষণ আছে। কিন্তু সেই অলংকাৰ মনৰ মানুহজনতকৈ কেতিয়াও মূল্যবান হ'ব নোৱাৰে। দূৰ দেশত চাকৰি কৰি থকা বন্ধুৰ বাবে সেই অলংকাৰো বেচি দিব পাৰেঃ

গলাৰ হাৰ বেচেয়া দিম মুই,
ঐ চাকৰিৰ কড়ি, মৈযাল ৰে।

মনৰ মানুহজনৰ বাবে চেনেহীয়ে সকলো ত্যাগ কৰিব পাৰে। চৰকাৰী চাকৰীত চেনাই বন্দী হৈ থকাটো চেনেহীয়ে কেতিয়াও কামনা নকৰে। বিহুগীতত এই ত্যাগৰ সুন্দৰ চানেকি আছেঃ

সজা ভাঙি সোকোলাও সজাৰে মইনা
শালে কাটি মোকোলাও হাতী;
ডিঙিৰ মনি বেচি চেনাইক মোকোলাও
টোপনি পহাই যাও ৰাতি।

দুৰ্বাৰ যৌৱনৰ বলিয়া বানত ডেকা-গাভৰু কোনোবা নজনা নওনা অজান দেশলৈ গতি কৰে। সেই দেশত কেৱল শিহৰণ, উত্তেজনা আৰু নিজক পাহৰি থকাৰ উত্তেজনা আছে। পাপ পুণ্য, বাধা-নিষেধ সেই গোপন দেশত নিৰৰ্থক। সময়ৰ চকৰিয়ে ডেকা গাভৰুক বাস্তৱলৈ লৈ গাহে; দুয়ো বাস্তৱৰ প্ৰতি সপ্ৰতিভ হৈ উঠে।

গোৱালপৰীয়া লোক কবিয়েও এনে সম্ভোগৰ চিত্ৰ অতি নিপুন ভাৱে অংকন কৰিছে। গাভৰুৱে পাত কাটিবলৈ যাওঁতে কোনোৱা দুষ্টই ঠেলা মাৰি দিয়াতহে কাপোৰ লেতেৰা হব বুলি মাকক ফাকি দিছেহি:

ভাসুৰ আসিল শ্বশুৰ আসিল
আই মুই পাত কাটিতে গেলু

কোনোবা ছুষ্টই টান মাৰিতে
চিতৰ হৈঁয়া পৰিলু ।

নোপোৱাৰ বেদনাতকৈ পাই হেৰুৱাৰ বেদনা বেছি মৰ্মান্তিক। প্ৰিয় বস্তু কোনেও হেৰুৱাব নোখোজে। এই বহু বঞ্চিত বহু প্ৰতীক্ষিত ইপ্সিত ৰন হাতত পোৱা বাটত হেৰুৱাব বেদনা বিহুগীতত স্পষ্ট :

হাতীনো হেৰালে শিহিৰি বনত ঐ
ঘোঁৰানো হেৰালে যুঁজত
পাইনো হেৰুৱালে জীয়াৰী ছোৱালী
চোগলৰ দূৰৰি বনত ।

শ্ৰমজীৱী ডেকা সকলে কেতিয়াবা কৰ্ত্তব্যৰ তাড়নাত ঘৰৰ পৰা বহুত দূৰত থাকিব লাগে। কৰ্তব্যৰ হেঁচাই আবেগক ঢাকি ৰাখে। কিন্তু সুৰঙা পালেই ডাৱৰৰ আঁৰৰ পৰা জোনে ভুমুকি মৰাৰ দৰে আবেটাও কেতিয়াবা কৰ্তব্যৰ বোজা আঁতৰাই পেলাবলৈ সক্ষম হয়। ঠিক তেতিয়াই গৌৰীপুৰৰ মাহুত বন্ধুৰ হিয়াও করুণ সুৰত কঁপি উঠে :

বালু টিল টিল পংখী কান্দে
বালুতে পৰিয়া
অ'কি গৌৰীপুৰৰ মাহত কন্দে
ঘৰবাৰী ছাৰিয়া ।

প্ৰেমত সন্দেহ সংশয় বৰ্তমান। এজনক ভাল পাই আন এজনক চিৰদিনৰ কাৰণে আপোন কৰি লোৱাৰ উদাহৰণ সমাজত বহুত পোৱা যায়। মাহুত বন্ধু হাতী ধৰিবলৈ যাওঁতে ঘৰত থকা "অল্প বয়সৰ নাৰী"ৰ মনত সন্দেহ সংশৰ ভাৱে জুমুৰি দি ধৰে :

তুমবা গেইলে কি আসিবেন
মোৰ মাহুত বন্ধুৰে ?

বিহুগীতটো ডেকা-গাভৰুৰ মাকৰ সন্দেহ সুন্দৰ ভাৱে মূৰ্ত্ত হৈ উঠিছে। মনত সন্দেহ হয় মাত দিলে যদি গাভৰুৱে কেটেৰাই মাৰে :

চকুৱে চকুৱে নেচাৰি মইনা
মই চালে তল মূৰ কৰ;
এই নৌ মাতোঁতেই মাতিব পাৰো মই
জানো তই কেটেৰাই মাৰ

যৌৱন মানুহৰ জীৱনলৈ অনাহুত ভাৱেই আহে। এই সময় ছোৱাত ডেকা-গাভৰুৰ মন প্ৰাণ আনন্দৰে উপচি পৰে। পানীৰ দৰে যেনি তেনি বাগৰি যাব খোজে। এই আবেগৰ বা লাগি ডেকা গাভৰুৰ মন-প্ৰাণ কপোৰা তুলাৰ দৰে উৰো উৰো কৰে। তেতিয়াই প্ৰিয়জনক উদ্দেশ্য কৰি এফাঁকি গীত জোৰে। এই গীত সমূহ তেই প্ৰেমৰ বিভিন্ন অৱস্থাৰ নিখুঁত ছবি এটি উঠে। বিহুগীত আৰু গোৱালপৰীয়া গীত সমূহতো প্ৰেম প্ৰণয়ৰ অনুৰূপ ছবি একেদৰে প্ৰকাশ পাইছে।

প্ৰবন্ধ

অসমীয়া জাতীয় সংস্কৃতিত ৰহাগ বিহুৰ তাৎপৰ্য্য।

Miss Babita Das.
T. D. C. III Year

বিহুৰ উৎপত্তি কত কেতিয়া আৰু কেনেকৈ হৈছিল তাৰ কোনো সঠিক বিবৰন আজিলৈকে পোৱা নাযায়। আনকি বিহু শব্দটোৰ উৎপত্তি বা আদি শব্দ কি তাৰো কোনো বিবৰণ পোৱা নাযায়। কিন্তু পণ্ডিত সকলে অনুমান কৰে যে সংস্কৃত 'বিষুৱন' শব্দৰ পৰাই বিহু শব্দটোৰ উৎপত্তি হৈছে।

অসমৰ সমগ্ৰ জন জীৱনৰ সৈতে ওতঃপ্ৰোত ভাবে জৰিত বা সম্পৰ্কীত এটা কৃষিভিত্তিক জাতীয় উৎসৱ হল আমাৰ বিহু উৎসৱ। ৰিহুৰ উৎপত্তিৰ বিষয়ে বিভিন্ন জনে বিভিন্ন মত পোষণ কৰে যদিও ইয়াৰ উৎপত্তি যে আদিতে কৃষিজীবি বা খেতিয়ক শ্ৰেণীৰ মাজত উদ্ভৱ হৈছিল তাত কোনো সন্দেহ নাই। এই বিহু উৎসৱ মূলত হল কৃষিজীৱী লোকৰহে অনুষ্ঠান। অসমৰ কৃষি সভ্যতাৰ আদি স্তৰ আৰু কৰ্ম্মময় জীৱনৰ নিৰস যাত্ৰাৰ কৃষ্টিৰূপী প্ৰকাশ নিঃসৃত হৈছে আমাৰ ৰহাগ বিহুৰ মাজেদি। বসন্ত কালত ৰৰষুণ পৰি খেতি পথাৰ কোমল হোৱাৰ লগে লগে শষ্যৰ বীজ সিঁচিবৰ হয়। আৰু এই সময়তে সমগ্ৰ পৃথিৱী হয় শষ্যগৰ্ভা, মনোমোহা। এই উৎসৱ সাধাৰণতে বসন্ত কালত হোৱা বাবে কিছুমান লোকে ইয়াক বাসন্তী উৎসৱ বুলিও আখ্যা দিয়া দেখা যায়। আনহাতে বিষুৱ সংক্ৰান্তিৰ দিনখন এই উৎসৱৰ আৰাম্ভ হোৱা বাবে ইয়াক কিছু সংখ্যক লোকে 'ৰিহু' উৎসৱ বুলিও কোৱা দেখা যায়। এই ৰিহু উৎসৱ অসমৰ বাবে বৰণীয়া সংস্কৃতিৰ সমন্বয়ৰ সাক্ষী আৰু প্ৰাগ্ ঐতিহাসিক যুগৰ পৰা এই বিহু উৎসৱৰ সৈতে সংমিশ্ৰিত হৈ আহিছে আৰ্য্য, অষ্ট্ৰিক, মংগলীয়, আলপাইন আদি অসমৰ আদিম জনগোষ্ঠী সমূহৰ সংস্কৃতি।

বিহুৰ ঐতিহ্যত আমি নিজৰ সত্বাক

বিচাৰি পাওঁ। পুৰণি বছৰ এটাক বিদায় সম্ভাগণ জনাই আৰু পূৰাৰ পোহৰে গোটেই বিশ্ব পোহৰ কৰাৰ দৰে বহাগৰ বিহুটিক আদৰ লৈ আহে। ৰঙালী বিহুত ভাতৃত্ববোধ স্বেচ্ছামূলক সংঘবদ্ধতাৰ অনুপ্ৰেৰণা বিকাশ লাভ কৰাৰ সামূহিক প্ৰস্তুতিৰ আধাৰ স্বৰূপ। ধৰাৰ প্ৰীতিৰ প্ৰতি আগ্ৰাহান্বিত কোনো এখন সমাজ জীৱনটোক সুন্দৰ আৰু আনন্দময় কৰি গঢ়ি তুলিবলৈ দুৰ্বাৰ কামনাৰ কোনো এটা শুভ ক্ষনত সৃষ্টি কৰিছিল বহাগ বিহুৰ। অসমৰ সাৰ্বজনীন লোক উৎসৱবোৰৰ ভিতৰত বহাগ বিহুৰ পটভূমিকা হল অন্যতম। বহাগ বিহু উৎসৱ উদ্‌যাপনৰ বা পালনৰ যোগেদি সমগ্ৰ অসমীয়া সমাজখনৰ মাজত যি পৰম্পৰা বা পাৰম্পাৰিক সংস্কৃতিৰ বিনিময় ঘটে সেই-টোৱে আত্মীয়তা, সামাজিক ঐক্য সম্প্ৰীতি তথা জাতীয় সংহতী ৰক্ষা কৰাত বিপুল বৰঙণি যোগায়। বহাগ বিহুৰ ৰং-ৰূপ আৰু ৰসত সমগ্ৰ অসমীয়া জাতি বিমুগ্ধ। চোমৰ চেৱত সৃষ্টি লগ্নৰ প্ৰভাতীসুৰ প্ৰতিধ্বনিত কৰি পেঁপাত অনিৰ্বাচনীয় সুৰৰ লহৰ তুলি অসমীয়া সমাজ বিহুৰ সৃষ্টি ভক্তি শক্তি প্ৰেমৰ অনুপ্ৰেৰণাৰে অনুপ্ৰানিত হৈ নতুনৰ জয়গান কৰাত জনসাধাৰণ ব্যস্ত হৈ পৰে।

অসমৰ বিহুৰ তাৎপৰ্য্যবোৰ বিচাৰ কৰি চালে আমি দেখা পাওঁ যে অসমৰ প্ৰতিটো বিহু উৎসৱত অসমীয়া জাতিৰ জনজীৱনৰ বিভিন্ন ৰীতি-নীতি আধ্যাত্মিক, সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক দিশৰ এখন সুন্দৰ প্ৰতিচ্ছবি ফুটি উঠা দেখা যায়। বিহুৰ বুকুত একাত্ম ভাৱে সোমাই আছে অসমৰ বিভিন্ন জাতি গোষ্ঠীৰ সাতাম পুৰুষীয়া বাৰে বৰণীয়া সংস্কৃতি। আজিৰ এই অসমৰ নগৰ চকুৰৰ কথা বাদ দি বিশেষকৈ গাওঁ অঞ্চলৰ মানুহৰ দেহ মন সোকাৰি দি অধিক জনপ্ৰিয় বা আপোন হৈ পৰা উৎসৱটো হৈছে বহাগ বিহু। বসন্ত কালত অনুষ্ঠিত হোৱা উৎসৱৰ অভিব্যক্তি ৰঙালি বিহুৱে অসমীয়া সমাজখনলৈ কঢ়িয়াই আনে এক নতুন সুৰৰ লহৰ।

বহাগ বিহুৰ প্ৰতিটো মুহূৰ্ত্তত ক্ষনিকৰ সুন্দৰ ৰঙৰ মানৱে শাশ্বত কৰাৰ এক মধুৰ সপোন দেখা পায়। কপৌ, নাহৰ, পলাশ আদি ফুলবোৰৰ গাত লাগে বসন্তৰ উতলা বতাহ। প্ৰকৃতিৰ এনেহেন এটা দপদোপ হেন্দোলদোপ অৱস্থাত যৌৱনে উতলা কৰা গাভৰুবোৰে মুকলি আকাশৰ তলত বিহু তলিৰ দুৱৰি বন ভৰিৰ গছকত মষিমুৰ কৰি, ওঁঠত ৰবহম থুৰি হাতত জেতুকা বোল সানি, খোপাত কপৌ ফুল গুজি বিহাৰ মেখলা পিন্ধি চিত পখিলী জনী হৈ পৰা নাচনী বোৰ নাচি বাগি এই মনতলৈ সৰগ নমাই আনে।

বিহুৰ প্ৰতি সমগ্ৰ অসমীয়া জাতিৰ যি আগ্ৰহ, হেপাহ, আন্তৰিকতা আৰু জাতীয় জীৱনৰ লগত থকা ওতঃপ্ৰোত সম্পৰ্কৰ কথা ছন্দে-ছন্দে, গীতে-গীতে, ফুটি উঠা দেখা যায়। বহাগ বিহু বুলি কলে সাধাৰণতে আমি যি বুজি পাওঁ সেয়া হল চতৰ সংক্ৰান্তিৰ দিনাখনৰ পৰা যি বিহু আমাৰ অসমত পালন কৰা হয়। কিন্তু পুৰনি কালত চতৰ বিহু

আৰু বহাগৰ বিহুৱে দুটা বেলেগ বিহুক হে বুজাইছিল বুলি জনা যায়। চতৰ বিহুত ডেকা গাভৰুবোৰে গোটেই চতৰ মাহটোত ৰাতি বিহু উৎযাপন কৰি কটাই দিছিল। আনহাতে চতৰ সংক্ৰান্তিৰ দিনাখনৰ পৰা এক সপ্তাহ ধৰি বহাগ বিহু পালন কৰা হৈছিল বুলি জানিব পৰা যায়। সাত দিন ধৰি এই বিহু পালন কৰা হয় কাৰণে এই বহাগৰ বিহুক সাত বিহু বুলিও কোনো কোনো লোকে কয়। উদাহৰণ হিচাপে কব পাৰি গৰু বিহু, মানুহ বিহু, গোহাঁই বিহু, তাঁতৰ বিহু, নাঙলৰ বিহু, ঘৰচীয়া জীৱ-জন্তুৰ বিহু আৰু ছেৰা বিহু।

বহাগৰ বিহুত ডাঙৰক শ্ৰদ্ধা আৰু সৰুক মৰমৰ উপহাৰ হিচাপে বিহুৱান দিয়াটো অপৰিহাৰ্য্য বুলি বিবেচনা কৰা হয়। এই বিহুৱান হৈছে মৰমৰ উপহাৰ। মান্যজনলৈ শ্ৰদ্ধাৰ নিবেদন আৰু বাৰেবৰণীয়া অসমীয়া সংস্কৃতিৰ নিদৰ্শন। আদিম তান্ত্ৰিক সকলোৰ সংস্কৃতিত তামোল পানৰ ব্যৱহাৰ আৰু তাঁত শালৰ প্ৰচলন থকা বুলি জনা যায়। সেই কাৰণে অতীজৰে পৰা ই ফুলাম বিহুৱানে অসমীয়া সমাজৰ নাৰীৰ কলাজ্ঞান আৰু সৃষ্টি প্ৰতিভাৰ পৰিচয় দি আহিছে।

বহাগ বিহুৰ সবাতোকৈ উল্লেখযোগ্য দিশটো হৈছে হুঁচৰি। এই হুঁচৰি গৰু বিহুৰ দিনা ৰাতিৰ পৰা আৰম্ভ কৰি বহাগৰ ছয়দিন পৰ্য্যন্ত প্ৰতি গৃহস্থৰ চোতালত গোৱা হয়। কিন্তু উল্লেখ কৰিব লগীয়া যে এই হুঁচৰিত গাভৰু ছোৱালীবোৰে অংশ লোৱাৰ নিয়ম নাই। গৃহস্থৰ শ্ৰীবৃদ্ধি তথা কুশল কামনা কৰি আশীৰ্বাদ দান কৰাটোৱে এই হুঁচৰি গোৱাৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য। এই হুঁচৰি গোৱা প্ৰথাটো বিহু সংস্কৃতিলৈ উত্তৰ ব্ৰহ্মাৰ টাই বসতি প্ৰধান অঞ্চলৰ পৰা অহা বুলি অনুমান কৰা হয়। আহোম স্বৰ্গদেউ সকলোৰ ৰাজত্ব কালৰে পৰা আমাৰ অসমত এই হুঁচৰিক অধিক জনপ্ৰিয় কৰি তোলা হয়। আহোম স্বৰ্গদেউ সকলোৰ দিনত আমাৰ বিহুৱে ৰাজকীয় সন্মান লাভ কৰে।

এই বিহুৰ আন এটা অপৰিহাৰ্য্য অংগ হৈছে বিহুগীত বোৰ। এই বিহুগীত বোৰ স্বভাৱ কবি অসমীয়া বিহুৱান প্ৰাণৰ স্বতঃস্ফুত অভিব্যক্তি মাথোন। বিহু গীতবোৰত অসমীয়া সমাজ খনৰ জনজীৱনৰ মহিমা মণ্ডিত সকলো-বোৰ গুণেৰে পূৰ্ণ পয়োভৰ পৰা দেখা যায়। বিহুগীত সমূহত আমাৰ অসমীয়া সামাজিক জীৱনৰ ছবি, অসমৰ মনোমহা প্ৰকৃতিক শোভা, অসমীয়া মানুহৰ কৃষিকৰ্ম আদি সম্পৰ্কে বৰ্ণনা থকা দেখা যায়। অসমী আইৰ সুজলা সুফলা শস্য শ্যামলা কৰি বৈ যোৱা বুঢ়া লুইত আৰু পানী, বালি, চাপৰি আদিত প্ৰকৃতিৰ মনোমোহা আৰু আকৰ্ষণীয় বৰ্ণনাও বিহুগীত বোৰত সুন্দৰ ভাবে প্ৰকাশ পোৱা দেখা যায়।

আমাৰ অসমৰ জনসংস্কৃতি বৈচিত্ৰপূৰ্ণ। ইয়াৰ প্ৰধান কাৰণ হিচাপে কব পাৰি অসমত বসবাস কৰা বিভিন্ন জাতি-উপজাতি, বিভিন্ন জন গোষ্ঠীৰ ৰীতি নীতি ভাষা সাহিত্য আৰু তেওঁলোকৰ সংস্কৃতি। অসমৰ পৰ্বত ভৈয়াম

ৰোৰত বাস কৰি থকা বিভিন্ন জনজাতি লোক সকলে তেওঁলোকৰ নিজা নিজা প্ৰথাৰে বিহু পালন কৰা দেখা যায়। অসমী আইৰ মনোমোহা প্ৰকৃতিৰ ওপৰত থকা যি অটল বিশ্বাসেৰে পুৰণি কালত মানুহ যি দৰে বিহু উদ্‌যাপন কৰিছিল ঠিক সেই একে দৰে বা একে পৰম্পৰাকে লৈ আজিও অসমৰ জনজাতি লোক সকলে বিহু উৎসৱ পালন কৰি আহিছে।

কিন্তু সাম্প্ৰতিক কালত বিহুৰ ঐতিহ্যত ভাঙোনে দেখা দিছে। এই ভাঙোন ৰোধ কৰিব নোৱাৰিলে অসমৰ বাবে ৰবোণীয়া এই জাতীয় উৎসৱ বিহুটি হয়তো অপকৃষ্টিয়ে গ্ৰাস কৰি পেলাব। গতিকে সময় থাকোতেই সমগ্ৰ অসমীয়া জাতি সচেতন হবৰ হল। সৰ্ব্বশেষত ইয়াকে কব পাৰি যে বিহু উৎসৱৰ গভীৰতম অনুভূমিৰে আপ্লুত হৈ সকলো সম্প্ৰদায়ৰ মানুহে যি দৰে পৰস্পৰৰ মাজত থকা সাম্প্ৰীতিৰ বান্ধোন সুদৃঢ় কৰিব পাৰে তেনে ঐতিহ্য মণ্ডিত লোক উৎসৱ গোটেই ভাৰতবৰ্ষতেই বিৰল।

* * * * *

গোৱালপৰীয়া লোক গীতত নাৰী মনৰ প্ৰকাশ

শ্ৰীবিনন্দ কলিতা
উঃ মাঃ চুৰান্ত বৰ্ষ

গোৱালপৰীয়া লোক গীতত গাৰ্হস্থ্য জীৱনক কেন্দ্ৰ কৰি নাৰী চৰিত্ৰই এটি বিশেষ স্থান অধিকাৰ কৰি আছে। এই গীতবাজিত প্ৰেমৰ পূৰ্ববাগ, মিলন বিচ্ছেদ বিৰহৰ চিত্ৰ অনাড়ম্বৰ সহজ সৰল ভাষাত ফুটি উঠিছে। উদাহৰণ হিচাপে তলত কেইটামান গীত দিয়া হল :

"বেচেয়া খাৰে দাদা
বেচেয়া খা।

(বিয়াৰ আন এটি নাম বেচেয়া খাওৱা)
গাভুৰ বয়সে মন বান্ধিয়া
না যায়াৰ ৰাখা
এক নায়েৰ চেংৰী গুলা
সগাৰে হৈল বিয়া
মোৰো বিয়াও হৈল হয়
নাকে সোনা দিনু হয়
সখায় সেন্দুৰে নই"
খেলা না কৰিবেক হয়।। ইত্যাদি।

লগৰীয়া আটাই কেইজনী ছোৱালীৰ কাহানি-বাই বিয়া হৈ গৈছে। কিন্তু এজনী গাভৰু ছোৱালীৰ হয়তো এতিয়া লৈকে বিয়া হোৱা নাই। সেই বাবে ককায়েকক মিনতি কৰি কৈছে— তাইক বিয়া দিবলৈ। লগতে আক্ষেপো কৰিছে ইমান দিনে বিয়া নিদিয়াকৈ ৰখাৰ বাবে। বিয়াৰ দুৰন্ত বাসনাৰ এটি কৌতুহলী মনৰ প্ৰাণস্পৰ্শী চিত্ৰ ফুটি উঠিছে এই গীতটোৰ মাজেদি :

প্ৰকৃতিৰ মাজত ডাঙৰ দীঘল হোৱা বাবেই ইয়াৰ ছোৱালী হঁতৰ মাকবাপেকৰ ঘৰত অবাধ গতি। তাত তাই স্বাধীনভাবে ঘুৰি ফুৰে। কিন্তু বিয়াৰ পিছত তাই হৈ পৰে বন্দিনী। সেয়ে তাই আক্ষেপ কৰি কয় :

"আই মোৰ পায়েৰা ঘুঙুৰা বাজেৰে
আই মুই কেমনে বায়ৰা যাং
ঘৰে মোৰ শশুৰ দুৱাৰে ভাসুৰ
আই মোৰ শিয়ৰে ননদী জাগে
আই মুই কেমন কৰিয়া বায়ৰা যাংৰে" ইত্যাদি

যেতিয়া মনে বিচৰা পুৰুষৰ লগত বিয়া নহৈ অইন কোনো এজন পুৰুষৰ লগত বিয়া দিব বিচাৰে তেতিয়া তাই আপত্তি জনাই কয় :

"অ মোক বেচেয়া না খাইসৰে দাদা
চকুৱা জায়গাতে
চকুৱা জায়গাৰ লোক ভাল নোৱায়
খায় গাঙেৰ পানি
মুই নাপাইম দাদা
কাছাৰ ছাড়িতে"।। ইত্যাদি

কিন্তু সমাজত তাইৰ এই আপত্তিৰ কোনো মূল্য নাই। সেয়ে সমাজ ব্যাবস্থাক মানি লৈ তাইৰ বিয়া হয় কোনোবা এক বুঢ়া মদপীৰ লগত। ফলত তাইৰ জীৱন লৈ আহে অশান্তি। তেতিয়া তাইৰ মুখত শুনা যায়।

"বেচেয়া খাইচে মোক
বুঢ়া মদকিয়াৰ ঘৰে
মদকিয়া মদ খায়
আৰু আগুন দিতে
আই মোৰ ৰাতি পুৱায়ৰে
আৰ নলেৰ ডাঙে মোৰ
শৰীৰ কৰিছে কালাৰে"।। ইত্যাদি

এসময়ত এই অঞ্চলত কানি খোৱাৰ প্ৰচলন আছিল। কানি খোৱাৰ বাবে এই নল বা বাহঁৰ ডুঙা ব্যাৱহাৰ কৰা হৈছিল। মাজে মাজে ৰাগীৰ জ্বালাত গিৰিয়েকে ঘৈণীয়েকক এই নলেৰে কোবাইছিল। মদপী বুঢ়া গিৰি-য়েকৰ অত্যাচাৰৰ ফলত কেতিয়াবা কেতিয়াবা গাভৰু ছোৱালীৰ বিদ্ৰোহী হৈ উঠে। সিহঁতৰ চিন্তা ধাৰাই কিছু পৰিমাণে অস্বাভাৱিক ৰূপ লয়। সিহঁতৰ ৰঙীন মনত তেতিয়া কম ৰয়সৰ চেংৰা দেওৰাৰ প্ৰতি আসক্তি জন্মে। সেই বাবে বুঢ়া গিৰিয়েক মৰাৰ পিচত যেতিয়া নিকা (দ্বিতীয় বিয়া) কৰাৰ প্ৰশ্ন উঠে তেতিয়া পোন প্ৰথমে সেই ভাবেৰ দেওৰাৰ কথা মনলৈ আহে। তাইৰ ব্যথিত হৃদয় কান্দি উঠে :

"খাকাউ কৰিয়া লাগিল
চালেৰ মাথা
হুক্কুত কৰিয়া উটিল
দেওৰাৰ কথা"— ইত্যাদি

যি গৰাকী নাৰীয়ে তাইৰ গিৰিয়েকৰ পৰা

মৰম চেনেহ নাপালে, পালে কেৱল দুখ-যাতনা
তাইৰ বাবে এনে ধৰনৰ মনোভাব অসামাজিক হলেও অস্বাভাৱিক নহয়।

কিন্তু সকলো ক্ষেত্ৰেই যে স্বামী অত্যাচাৰী আৰু মদপী হয় এনে নহয়। সিহঁতৰ মনতো যে ঘৈণীয়েকৰ প্ৰতি যথেষ্ঠ মৰম চেনেহ আছে সেই কথা সৰল গাৱলীয়া ছোৱালী বিলাকে নুবুজাকৈ নাথাকে। গভীৰ আবেগত সিহঁতে কয়:

"ধলা বাইগন আৰু কালাৰে সাধু
সাধু হাতত নাগিল কাটা
হুদতে ফেলেয়াৰে সাধু
খসাইস মোৰ হাতেৰ কাটা
কোলতে ফেলেয়াৰে সাধু
খসাইস মোৰ হাতেৰ কাটা"॥ ইত্যাদি

যেনে সহজ সুৰ তেনে সহজ ভাষা। কিন্তু তাৰ মাজেদিয়েই ফুটি উঠিছে গভীৰ অনুভূতি। বেঙেনা আনিবলৈ যাওঁতে সামান্য কাইটে বিন্ধিছে। কিন্তু তাৰ বাবে দৰদী স্বামীৰ যি আকুলতা যি সহানুভূতি এইটো গানত তাৰেই অনুৰনন শুনা যায়।

"পতিধন ফিৰিয়া আইসে বাড়ী
বাও চলেনা পাও চলেনা
মনেৰ ভাবে নাৰী
কোন ফাঁকতে আউলা কেশ
খোপা হয়া হাসে
কোন ফাঁকতে চটকি উঠে
চটদাৰ ঐ শাৰী"। ইত্যাদি

বিদেশৰ পৰা গিৰিয়েক উভতি অহাৰ বাতৰি পাই নাৰীৰ মন প্ৰিয়তমৰ সংগলাভৰ বাবে উত্ৰাৱল হৈছে। তাইৰ এই আনন্দ ঘন মনোভাৱৰ।

আকৌ

"পৰশি আপোনাৰ নোৱায় বান্ধবেৰে
পৰকে আপোন কৰ মোৰে বুলি
মনে ছিল আশা
মনেৰ আশা মনে ৰইল মোৰ
নদীৰ কুলে বাসাৰে"। ইত্যাদি

পৰশি অৰ্থাৎ চুবুৰীয়া অঞ্চলৰ কোনোবা মানুহ এজনে যেনিবা গাভৰু এজনীক বিয়া কৰাৰ আশা দেখুৱাই শেষত নিৰাশ কৰি গুচি গল। তাৰ ফলত সেই দুৰ্ভগীয়া নাৰীৰ মানসিক অৱস্থা সহজেই অনুমান কৰিব পাৰি। তাইৰ সকলো কামনা সকলো বাসনা মনতেই ৰৈ গল।

ইয়াত নাৰী মনৰ অব্যক্ত বিৰহ বেদনা সুন্দৰ কৈ প্ৰকাশ পাইছে।

গল্প

এজনী বোবা ছোৱালী।

ইন্দিৰা বৰ্মন
উঃ মাঃ চুৰান্ত বৰ্ষ

এখন সৰু গাওঁত এসময়ত কালভাই নামৰ এজন সহজ-সৰল লৰাই বাস কৰিছিল। তাক সকলোৱে কালু বুলি মাতিছিল। কালুৱে অকনো কুণ্ঠাবোধ নকৰাকৈ আনে কৰিবলৈ দিয়া কাম কৰিছিল। কিন্তু যি কোনো কামতে নিজ বুদ্ধি খটুৱাব পৰা নাছিল। সেয়ে তেওঁ বহুত সময়ত ভুল কৰিছিল।

এদিন কালুৰ মাকে কালুক ১০০ টকা দিলে আৰু বজাৰৰ পৰা বাদাম কিনি আনিবলৈ কলে। সি দোকানলৈ গল। দোকানীয়ে তাক সুধিলে বাদাম নিবলৈ মোনা-চোনা কিবা আনিছানে নাই। তেতিয়া কালুৱে কলে, হাতত দিয়ক।"

ঘৰলৈ ঘূৰি আহোঁতে কালুৱে বাটত দেখিলে যে চাৰিটা দল লাগি থকা কুকুৰ তাৰ ফালে আহি আছে। কালুৱে বৰ ভয় খালে আৰু যিমান পাৰে সিমান বেগেৰে দৌৰিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু দৌৰি আহোতে তাৰ হাতৰ পৰা সকলো বাদাম পৰি গ'ল। বেচেৰাই বেজাৰ মনেৰে ঘৰ পালে। ঘৰ পাওঁতে মাকে কলে যে সি এটা মোনা লৈ যাব লাগিছিল। তেতিয়া কালুৱে কলে, "বাৰু মা, আগলৈ তুমি কোৱা মতেই কৰিম।"

কিছুদিনৰ পাছত কালুৰ ভনীয়েকে কালুক বজাৰৰ পৰা দৈ কিনি আনিবলৈ কলে। কালুৱে কাপোৰৰ মোনা এখন লৈ গল দৈ আনিবলৈ। সি মোনাখনত দৈ ভৰাই আনোতে বাটতে সকলো দৈ পৰি আহিল। সি শুদা হাতেৰে ঘৰলৈ উভতিল। ভনীয়েকে ককায়েকৰ মূৰ্খামিৰ কথা বুজি কলে যে, সি বজাৰলৈ যাওঁতে এটা বাচন লৈ যাব লাগিছিল। কালুৱে আগলৈ ভনীয়েকে কোৱা মতেই কৰিব বুলি কলে।

কেইদিনমানৰ পিছত কালুৰ আইতাকে

কালুক বজাৰৰ পৰা কপাহ কিনি আনিবলৈ কলে। কালুৱে বাচন এটা লৈ বজাৰলৈ গল কপাহ আনিবলৈ। দোকানীক কপাহৰ দাম দি সি কপাহখিনি হেঁচি হেঁচি বাচনতে ভৰালে। তাৰ পিছত কালুভাই ঘৰমুৱা হল। বাটত বতাহত সকলো কপাহ উৰি গল। এইবাৰও বেচেৰাই দুখমনেৰে শুদা হাতেৰে ঘৰলৈ উভতিল। তাৰ তেনে অবস্থা দেখি আইতাকে কলে, "সি এটা কাগজৰ মোনালৈ যাব লাগিছিল।" আইতাকৰ কথাত কালুৱে কলে, "ভাল আইতা, আজিৰ পৰা মই আপোনা-লোকৰ কথা মতেই চলিম।"

এদিন কালুৰ দেউতাকে তাক হাবিৰ পৰা শুকান খৰি আনিবলৈ কলে। কালুৱে কাগজৰ মোনা এটা লৈ হাবিলৈ গল খৰি আনিবলৈ আৰু খৰি গোটাবলৈ ধৰিলে। গধূলি হোৱাত সি খৰিবোৰ খৰধৰলৈ কাগজৰ মোনাত ভৰাবলৈ ধৰিলে। কাগজৰ মোনাটো ফাটি গল। বহু সময় ভাবি সি একো উপায় নেদেখি শুদা হাতে ঘৰলৈ উভতিল আৰু দেউতাকক সকলো কথা কলে। দেউতাৰ খং উঠিল। দেউতাক কলে, "মূৰ্খ তই খৰিবোৰ এডাল শকত ৰচিৰে বান্ধি ঘৰলৈ আহিব পাৰিলিহেতেঁন।" তেতিয়া কালুৱে কলে, এতিয়াৰ পৰাই দেউতাকে কোৱা মতেই কৰিব।

কিছুদিনৰ পিছত তেওঁলোকৰ ওচৰ-চুবুৰীয়াৰ এজনে কালুক মাতি নি কলে— কিছুদিনৰ আগতে তেওঁৰ এটা গাধ হেৰাইছে। গাধটোৰ নেজডাল আধাতে কাটা। কালুৱে যেন গাধটো বিচাৰি দিয়ে। কালুৱে এডাল শকত ৰচি লৈ গাধটো বিচাৰি ওলাল। সি গাওঁত গাধটো বিচাৰি নাপাই নগৰলৈ গ'ল। নগৰৰ আহল-বহল পথাৰ এখনত গাধটো ঘাঁহ খাই থকা সি দেখা পালে। সি গাধটোক ততালিকে বান্ধি পেলালে। সি বৰ শক্তিশালী আছিল। সি গাধটোক কান্ধত তুলি ললে আৰু চহৰৰ মাজেদি ঘৰলৈ বুলি খোজ ললে। আলিবাটৰ মানুহবোৰে কালুক ঘূৰি ঘূৰি চাবলৈ ধৰিলে। আলিৰ কাষৰ ঘৰবোৰৰ পৰা লৰা-ছোৱালীবোৰে ওলাই আহি জপিবাবলৈ ধৰিলে আৰু কালুৰ পিছ পিছ যাবলৈ ধৰিলে। কিছু সময়ৰ পাছত কালু এটা অট্টালিকাৰ আগেদি পাৰহৈ গ'ল। এজনী আঠ নবছৰীয়া ধুনীয়া ছোৱালী অট্টালিকাৰ ওপৰ মহলাত থিয় হৈ আছিল। তাই দৃশ্যটো দেখি বৰ আনন্দ পালে আৰু চিঞৰিবলৈ ধৰিলে, "মা, মা সোনকালে আহা, চোৱাহি, এটা লৰাই এটা গাধ পিঠিত লৈ গৈছে।"

প্ৰকৃততে ছোৱালীজনী বোবা আছিল। তাই কেতিয়াও নাহাঁহিছিল আৰু এটা কথাও কোৱা নাছিল। সেইবাবে মাকে-দেউতাকৰ মনত বৰ দুঃখ। কাৰণ বাপেক এজন ধনী মানুহ। অজস্ৰ সম্পত্তি। এবাৰ এজন মানুহে কৈছিল যে তাইক যদি কোনেবাই হহুঁৱাব পাৰে তেনেহলে তাই কথা কব পাৰিব। ধনী মানুহজনে যেয়ে তেওঁৰ ছোৱালীজনীক হঁহুৱাব পাৰিব তেওঁকে বহু ধন দিব ঘোষণা কৰি থৈছিল। বহুতে ছোৱালীজনীক হহুঁৱা-

বলৈ চেষ্টা কৰিও বিফল হৈছিল।

মাক দেউতাকে জীয়েকৰ মুখত হাঁহি আৰু মাত ওলোৱাত বৰ আনন্দ পালে। তেওঁলোক ভিতৰৰ পৰা দৌৰি আহিল। ছোৱালীজনীয়ে কালুক আঙুলিয়াই দেখুৱালে। ধনীমানুহজনে ততালিকে লগুৱা এটাক আদেশ দিলে, "দৌৰি যোৱা ৰামু, সেই লৰাজনক ইয়ালৈ মাতি আনা।"

লগুৱাজনে কালুক লৈ আহিল। কালুৱে কান্ধৰ পৰা গাধটো নমাই গেটৰ ওচৰত থলে আৰু ভিতৰলৈ আহিল। পিছত ধনী মানুহজনে আৰু তাৰ পৰিবাৰে কালুক আন্তৰিক ধন্যবাদ জনালে। তেওঁলোকে কালুক কলে, "সাহসী লৰা; তুমি আমাৰ ছোৱালীজনীৰ মুখৰ হাঁহি উলিয়ালা। তাৰ বাবে আমি তোমাৰ ওচৰত কৃতজ্ঞ।"

ধনী মানুহজনৰ পৰিবাৰে কালুক বিভিন্ন ধৰণৰ মিঠাই আৰু খোৱা বস্তু খাবলৈ দিলে। কালু গোটেই দিনটো ভোকত আছিল; গতিকে সি পেট পুৰাই খালে। সময়ত কালু ঘৰলৈ যাবলৈ ওলাল। ধনী মানুহজনে কালুক ৫০,০০০ টকা উপহাৰ দি কলে, "তুমি গাধটো কান্ধত নলৈ তাৰ বান্ধবোৰ খুলি দি তাৰ পিঠত উঠি ঘৰলৈ যোৱা।" কালুৱে কলে, "ভাল মহাশয়, আপুনি কোৱা মতেই কৰিম।"

কালুৱে গাধটোৰ ৰচিৰ বান্ধবোৰ খুলি দি তাৰ পিঠিত উঠিল আৰু টকাবোৰ লৈ ঘৰলৈ আহিল। ঘৰত আহি সি দেউতাক টকাখিনি দি গোটেই ঘটনাটো কলে।

এনেকৈ সি বোবা ছোৱালীজনীৰ মুখলৈ মাত আনিলে। তাৰ পিছত সকলোৱে সুখী হল।

* * * * *

"আমি এনে শিক্ষা বিচৰা উচিত, যি শিক্ষাই আমাক চৰিত্ৰবান হবলৈ শিকাব, মনৰ দৃঢ়তা বৃদ্ধি কৰি মেধাৰ প্ৰসাৰ ঘটাব আৰু নিজৰ ভৰিত নিজে থিয় হবলৈ সক্ষম কৰাব।"

— স্বামী বিবেকানন্দ।

গল্প

—ঃ অপৰিচিত ঃ—

শ্ৰীমনোৰঞ্জন দাস
স্নাতক তৃতীয় বৰ্ষ

ট্ৰেনখন দ্ৰুতগতিত চলিছে। সেই গতিৰ লগত মোৰ অন্তৰখনো এক অনামী ভয় আৰু উত্তেজনাৰে উদ্বেলিত হৈ পৰিছে। কাৰণ, এয়া মোৰ জীৱনত প্ৰথমবাৰৰ বাবে মই ঘৰলৈ অকলে প্ৰত্যাৱৰ্ত্তন কৰিছো। মোৰ সহচাৰীৰ লগত মোৰ সীমাহীন আলোচনাই মোক বাৰুকৈয়ে মৰ্মাহত কৰিছিল। এই আলোচনাৰ বিষয়বস্তু অন্য একো নাছিল, আছিল মাথোন পৰিয়াল, চৰকাৰ তথা বৰ্তমান সমাজ ব্যৱস্থা। চলমান গাড়ীত আমাৰ পৰিয়ালৰ ছবিখন মোক চকুত স্পষ্ট-ৰূপে ভাঁহি আছিল। সন্দেহয়ে মোক হেঁচা দিছিল, কিবা কিবি নঞৰ্থক কথা ভাৱিবলৈ বাধ্য কৰাইছিল। মই ভাবিছো মোৰ শ্ৰদ্ধাস্পদ দেউতা তথা মা জীয়াই আছে নে নাই, নে সিহঁত মৃত্যু পথৰ যাত্ৰী, নে সিহঁত ইতিমধ্যে চৰম গন্তব্য স্থানত গৈ জিৰণী লৈছে মোৰ অপেক্ষাৰে। তাৰোপৰি মই নিৰাপদে গৈ ঘৰ পাম নে নেপাম সিও এটা বিবেচ্য বিষয় আছিল। কেতিয়া মেৰে বাল্যকালৰ সংগী তথা সহপাঠী বিলাকক চাব পাৰিম, সিহঁত বোৰৰ লগত প্ৰাণ খুলি কথা পাতিম, প্ৰাণ খুলি হাঁহিম, সুখ দুখৰ ভাগ বতৰা কৰিম। এইবোৰ চিন্তাই মোক বাৰুকৈয়ে ভাৰাক্ৰান্ত কৰিছিল। মই যেন ভাগৰি পৰিছো কিবা যেন অৱসাদৰ অনুভূতি আহিছে মোৰ চিন্তাক্লিষ্ট আৰু অৱসাদপূৰ্ণ দেহলৈ। মূৰটো লাহে লাহে নমাই আঠুৰ ওপৰত ৰাখি মই অতীতৰ জীৱনলৈ ঢাপলি মেলিছো। 'টিকটখন চাওঁ আপোনাৰ' মই জিকাৰ খাই উঠিলোঁ, টিকিট চেকাৰে মোৰ মিঠা ভাৱনাত থলক লগাই দিলে। মই ভালকৈ বহিলো আৰু টিকট চেকাৰৰ পিনে চালো।

'মই টিকটৰ বাবে চিএঃৰি আছো আৰু আপুনি কোনো ধৰণৰ পৰোৱা কৰা নাই।''

''মই এতিয়া একো কৱ নোৱাৰোঁ, মোৰ চিৰ চেনেহী মা কি জানি অসুস্থ''— মই কলো,

''এইকালে আহক, মই এজন টিকট চেকাৰ, ডক্টৰ বা হেৰি আপোনাৰ নাৰ্চ নহওঁ। টিকটখন সোনকালে দিয়ক।''— তেওঁ কৰ্কশ-ভাৱে কলে,

হা-হা হা, কম্পাৰ্টমেণ্টত থকা প্ৰতিজন মানুহে হাঁহিলে। সিহঁতৰ হাঁহিত কম্পাৰ্ট-ণ্টেটো খন্তেকৰ বাবে ৰজন জনাই গল।

মই এতিয়া বুজিছো আৰু আপোনাক অনুৰোধ কৰো বেয়া নাপাব। মই অতিশয় দুঃখীত। এক মিনিট ৰব। মই টিকটখন দি আছো।'' ইয়াকে কৈ মই মোৰ পাৰ্চখন বিচাৰিবলৈ ধৰিলো. কিন্তু কতা নাই দেখোন। মই মোৰ হাতৰ বেগখনো চালো, কিন্তু তাতো নাই। বোধহয় হেৰাই গ'ল কতবা। এৰা মই মহাবিপাঙত পৰিলো।

মই হতভম্ব হৈ পৰিলো। মোৰ চকুৰবি ভয়, লাজ আৰু ঘৃণাৰে সেমেকি গ'ল। মই সকৰুণ অপলক নয়নৰে টিকট চেকাৰৰ পিনে চাই থাকিলো কাৰণ মই দোষী সাব্যস্ত হৈছো। এই সন্দৰ্ভত মই ব্যাখ্যা আগবঢ়োৱাৰ আগতে সি ধৈৰ্য্যচ্যুত হৈ কলে, "এই নাটক বন্ধ কৰক আৰু মোক শীঘ্ৰে টিকট খন দিয়ক।''

"মই টিকটখন হেৰুৱালো''— এটা ক্ষীন স্বৰত মই তাক কলো,

"আপুনি টিকট সংগ্ৰহ কৰিছে, এই বিষয়ে আপুনি নিশ্চিত ?'' ''কিয় নহম, মই সম্পূৰ্ণ নিশ্চিত। মই এখন টিকট সংগ্ৰহ কৰিছো।''

"আপুনি সঁচাকৈয়ে টিকট সংগ্ৰহ কৰিছে নেকি ?'' টিকট চেকাৰজন অভিযুক্ত স্বৰত মোক সুধিছিল।

"কিয় মই সচাঁ কথা নকম''— কথা-খিনিকৈ মই কান্দিব ধৰিলো।

মোৰ চকুলোই তেওঁৰ দেহত ক্ৰিয়া কৰিছে। তেওঁ মোক মৃদু স্বৰত কলে, কান্দিবলৈ কিটো আছে, অন্য এখন টিকট লওক আৰু মোক ১২৫ টকা ৫০ পইচা দিয়ক। বছ, আৰু কোনো সমষ্যা নাই।"

ৰুমালেৰে মই মোৰ বিবৰ্ণ মূখখন মচিললো আৰু লাহেকৈ তেওঁক কলো, "মই মোৰ পাৰ্চখমো হেৰুয়াইছো আৰু তাত মোৰ টিকটখন আছিল।"

"অ, ভদ্ৰমহিলাজনী যথেষ্ট চতুৰী অৱেশ্য।'' তেওঁ ৰাকী যাত্ৰীবোৰৰ পিনে চাই আকৌ কৈছিল, "প্ৰথমে হেৰাল টিকট আৰু যেতিয়া টকা বিচাৰিলো হেৰাই গল স্বয়ং পাৰ্চখন।'' কথাখিনি কৈ তেওঁ অন্য যাত্ৰীৰ পিনে গতি কৰিছিল।

মোৰ চাৰিওফালে থকা যাত্ৰীবোৰৰ মাজত গুনগুননি আৰম্ভ হ'ল। বিভিন্নজনে মোৰ ওপৰত বিভিন্ন মন্তব্য দিয়া আৰম্ভ কৰিলে। মই যেন কিবা এটা সামাজিক বিজ্ঞান। কতো সমাজবিদৰ কতো যে আলো-চনা, পৰ্য্যালোচনা আৰু সমালোচনা। মোৰ আদৰ্শৰ মূল্যাংকন। "মই ভাৱো মহিলাজনীৰ টিকট নোহোৱাকৈ ভ্ৰমণ কৰাৰ অভ্যাস গঠন

হৈছে''— চশমা পৰিহিত এজন মানুহ কলে, "অৱশ্যে, তেনেকুৱা লাগে"— তাৰ স্ত্ৰীয়ে সহাঁৰি জনালে, "আপুনি তেখেতৰ দৃষ্টিৰ পৰা সিদ্ধান্ত কৰিব নোৱাৰে", "ঠগবোৰৰ প্ৰকৃতি তেনেকুৱাই"— মোৰ বিপৰীত ফালে বহি থকা বুঢ়ামানুহজনে কলে, "আপুনি সম্ভৱত ভুল ধাৰণা কৰিছে।"

"এইবোৰ মানুহ মুখাপিন্ধা, বাহিৰত এক, ভিতৰত আনেক" "হেৰি, অলপ ভদ্ৰভাৱে কি কয় কওঁক"

এয়া মোৰ জীৱনত প্ৰথম। মই জীৱনত আজিলৈকে এনে ধৰনৰ অভিযোগৰ সন্মুখীন হোৱা নাই। মই পৰৱৰ্ত্তী ষ্টেচনটোত নমাৰ সিদ্ধান্ত কৰিলো। মোৰ আৰু তেনেকুৱা ভাছিল্য ভাল নালাগে। যিয়ে নহওক, মই শিক্ষিতা....... আধুনিকা...... স্মাৰ্ট...।

ট্ৰেইনখন এটা জোকাৰণি মাৰি থামি গ'ল। মোৰ ওচৰত বহি থকা টিকট চেকাৰ জন লাহেকৈ আসনৰ পৰা উঠি মোক তেওঁৰ পাছে পাছে যাবলৈ কৈ ট্ৰেইনৰ পৰা নামি টিকট কাৰ্য্যালয় পিনে গতি কৰিলে।

মই মোৰ বস্তু বাহানি খিনি সংগ্ৰহ কৰি নামিবলৈ উদ্যত হৈছো। এনেতে লেছেৰা বস্ত্ৰ পৰিহিত যুৱক এজনে মোৰ পাৰ্চখন লৈ মোৰ পিনে আহিল। তেওঁ পাৰ্চখন মোৰ হাতত দি দিলে। এইটো মোৰ কাৰণে এটা অমূল্য উপহাৰ। মোৰ বিবৰ্ণ গালেৰে চকুলো নিগৰি নিগৰি পৰিব ধৰিলে। এয়া বেদনাৰ চকুলো নহয়, আনন্দভৰা চকুলো। চকুলোৰ ভাষা নাই, কিন্তু মোৰ চকুলো আনন্দৰ পৰিভাষা। পাৰ্চৰ পৰা টিকটটো উলিয়াই মই টিকট চেকাৰৰ পিনে দলিয়াই দিলো। তেওঁ এটা বিকৃত ভঙ্গী দেখুৱাই টিকিটটো মাটিৰ পৰা বুটলি ললে। মানুহবোৰে প্ৰথমে মোৰ পিনে চালে আৰু তাৰ পাছত মানুহ বোৰৰ সন্ধানী দৃষ্টি যুৱক জনৰ ওপৰত নিক্ষেপিত হ'ল।

দ্বিতীয় বাৰৰ বাবে ট্ৰেইনখন পূৰ্ণগতিত চলিল। এতিয়া মই সম্পূৰ্ণ বিপদ মুক্ত।

মই যুৱক জনক সুধিলো. "আপুনি মোৰ পাৰ্চখন কত পালে?" মই আপোনাক সকলো কম। কিন্তু প্ৰথমে মোক সমাজৰ ভাগ্য বিধাতা সকলোৰ লগত কথা পাতিবলৈ দিয়ক। মই মোৰ পাৰ্থিৱ জীৱন কেইটামান মুহূৰ্ত্তৰ কথাৰে ধন্য কৰিব বিচাৰো।"

"কিয় ভদ্ৰলোক, আপোনালোকে ভাৱে নেকি এই ভদ্ৰ মহিলাজনী টিকটবিহীন ভ্ৰমণ কৰাত অভ্যস্ত?" "আপোনালোকৰ লাজ নাই, আপোনালোক নিৰ্লজ্জ। সন্মানীয়া ভদ্ৰ মহিলাজনীৰ বিষয়ে এনেকৈ নঞৰ্থক দিশত ভবাৰ সাহস আপোনালোকে কত পালে! যুগধৰ্মই এই সাহসৰ উৎস নেকি?"

"মই বৰ দুঃখীত, আচলতে ইটো ভুল অনুমান।" চশমা পৰিহিত ভদ্ৰলোকজনে বিনয়ৰ সুৰত মোৰ পিনে চাই বলে. যুৱক-জনে তেতিয়া সোঁফালে গতি কৰিছিল আৰু বহি থকা বুঢ়াজনৰ পিনে চাই সুধিছিল, "আপোনাৰ কোনো জীয়েক নাই নেকি?" আপোনাৰ ব্যৱহাৰে বুজায় আপুনি জীৱনৰ অমূল্য সময়বোৰ অযাৰত কটাই দিলে। জীৱনৰ ভাটি বয়সতো বুজি নাপালে আত্মমৰ্যাদা। আপোনালোক সভ্যতাৰ মুখাপিন্ধা ভদ্ৰলোক, অন্য একো নহয়।"

বুঢ়া মানুহ যেন নিবৰ, যেন নিস্পন্দ চাহাবা। তেওঁ মোৰ ওচৰলৈ আহিলে আৰু এটা বিজয়ৰ হাঁহি মাৰি মোক কলে, "চাওঁক বাইদেউ, এতিয়া সকলোৱে নিমাত।" মইও কৃতজ্ঞতাত হাঁহিলোঁ। যি কি নহওক, বিষয়টো পাতল কৰি দিয়াৰ মানসৰে মই তেওঁক সুধিলোঁ, "তোমাৰ গন্তব্যস্থল, মানে তুমি কলৈ যাবা?"

"পুৰী, মই পুৰীলৈ যাম বাইদেউ"— তেওঁ কলে, মই বিচুতি খালো, এওঁ কয় কি।

ট্ৰেইনখন পুৰীলৈ নাযায় বুলি তেওঁক জনাই দিলো। কিন্তু তেওঁ হাঁহি হাঁহি কলে, "মই জানো; কিন্তু মই যেতিয়া আপোনাৰ পাৰ্চখন টিকট কাউণ্টাৰত পাইছিলো তেতিয়া মই চিঞৰি চিঞৰি আপোনাক মাতিছিলো; কিন্তু আপুনি শুনা নাপালে। মই আপোনাক অনুসৰণ কৰিছিলো কিন্তু আপুনি ইতিমধ্যে ট্ৰেইনত উঠিছে, গতিকে অন্য উপায় নেদেখি মই ট্ৰেইনত জাপ মাৰি উঠিলো।" তেওঁ আকৌ কলে, আপুনি চিন্তা নকৰিব, পৰৱৰ্ত্তী ষ্টেচনত মই নামিম। বচ্, অন্য এখন ট্ৰেনত উঠি যাম।"

মোৰ কৰলগীয়া একো নাছিল। পৰৱৰ্ত্তী ষ্টেচনটোত ট্ৰেইনখন থামিল আৰু যুৱক জন গুৰু গম্ভীৰ ভাৱে নামি গ'ল। তেওঁ মোক বিদায় সম্ভাষণ জনালো। আকৌ এবাৰ মোৰ নয়নমুৰি চকুলোৰে সিক্ত হৈ পৰিল। এইবাৰ প্ৰকাশ্য বেদনাৰ চকুলো। লাহে লাহে তেওঁ উন্মাদ জনতাৰ ভিৰ ঠেলি ঠেলি অন্তৰ্ধান হ'ল।

মোৰ ডাঙৰ ভুল হ'ল মই উপলব্ধি কৰিলোঁ কাৰণ মই তেওঁৰ নামটোও নুসুধিলো নতুবা তেওঁক ধন্যবাদ জ্ঞাপনো নকৰিলো। মই যে কি অকৃতজ্ঞ .... অজগৰ। মোৰ মনত এটা দুৰ্বাৰ হেপাহ হৈছিল চিঞৰি চিঞৰি ঘোষণা কৰিবলৈ,

"কিয়, প্ৰত্যেকজন ব্যক্তিয়ে এই অপৰিচিত যুৱক জনৰ দৰে আদৰ্শবান হব নোৱাৰে?"

* * * * *

"প্ৰেমবিহীন জীৱন শলিতা নোহোৱা চাঁকিৰ দৰে।"

— মহাত্মা গান্ধী।

গল্প

—ঃ পৰিণতি ঃ—

মিচ্ সংগীতা বৰ্মন
স্নাতক মহলা ২য় বাৰ্ষিক

শৰতৰ এটি শুভ্ৰ ৰাতিপুৱা। সাগৰৰ বতাহে তাইৰ কপালৰ আগত পৰি থকা চুলিকেইডাল কঁপাই তুলিলে। মনত অলেখ চিন্তাৰ ভাৰ লৈ আন্মনা হৈ বহি আছে। কোলাত নপঢ়াকৈয়ে ৰোৱা কিতাপখন মেল-খাইয়েই আছে। তাই মানে মিচ্ কৰবী কলিতা। বম্বে মহানগৰীৰ এখন উল্লেখনীয় বিউটি পাৰ্লাৰৰ স্বত্বাধিকাৰিণী। "গৰ্ডান বিউটি পাৰ্লাৰলৈ" চহৰৰ প্ৰায় সম্ভ্ৰান্ত জীয়ৰী বোৱাৰীৰ আগমন ঘটে। ব্যৱহাৰত সকলোৱে মুগ্ধ হয়। পাৰ্লাৰত তাই যথেষ্ট উন্নতি কৰিছে। কেইবাগৰাকী কৰ্মচাৰীও নিযুক্ত কৰিছে। বহুত সাফল্য লাভ কৰিছে জীৱনত। কিন্তু বিধাতাই যেন মিচ্ কলিতালৈ লক্ষ্মীৰহে আগমন ঘটাইছে; ব্যক্তিগত মনৰ সুখ-শান্তি হ'লে কাহানিও নিদিলে। মুশুনিলে তাইৰ মৌন হৃদয়ৰ গুপুত ক্ৰন্দন। মহাদেৱে শিৱই বিষপান কৰি নীলকণ্ঠ হোৱাৰ দৰে তাইৰো চকু পানীবোৰ ভিতৰতে লীন হৈ গৈছে।

যোৰহাটৰ এখন চাহ বাগানৰ মেনেজাৰ আছিল মিঃ প্ৰতাপ ৰঞ্জন কলিতা। এটা অভিজাত পৰিয়াল। এই পৰিয়ালৰেই একমাত্ৰ দুহিতা তথা সন্তান আছিল কৰবী। মাকক তাই কাহানিও দেখা নাপালে। তাইক পৃথিৱীৰ কোলত দিয়েই মাক মৰমীয়ে চকু মুদিলে। উচ্চৰক্তচাপ থকাৰ বাবে প্ৰসূতি কক্ষতে প্ৰচুৰ ৰক্ত ক্ষৰণ হৈ তেওঁ মৃত্যুক যাৱটি ল'ব লগা হ'ল। চিকিৎসাৰ এগৰাকীয়ে বাহিৰলৈ ওলাই আহি প্ৰতাপ ৰঞ্জন কলিতাৰ হাতত তুলি দিছিল এটি মাতৃহীন শিশু কন্যা। মিঃ কলিতাৰ মূৰত যেন আকাশী সৰগ ভাগি পৰিল। জন্মহৈয়েই মাকক হেৰুৱাইছিল যদিও কৰবীয়ে মাতৃৰ মৰমৰ অভাৱ অনুভৱ কৰা নাছিল। দেউতাকে তাইৰ সকলো অভাৱ পূৰণ কৰিছিল। দু জাৰজনৰ অনুৰোধ উপেক্ষা কৰি তেওঁ দ্বিতীয়বাৰ বিবাহ নকৰিলে, তাৰপিছত আঢ়ৈ বছৰ বয়সত দেউতাকে তাইক শ্বিলংৰ "হলি চাইল্ড" স্কুলত নাম ভৰ্তি কৰি দিলে। থাকিব হোষ্টেলত কিয়নো সেইখিনি সময়তে বাগানৰ কোম্পানীয়ে তেওঁক বাহিৰলৈ ট্ৰেনিঙৰ বাবে পঠাইছিল। চাৰিবছৰ মূৰত দেউতাক ঘূৰি অহাত তাই পুনৰ দেউতাকৰ লগত থাকি পঢ়াশুনা কৰিছিল। ইতিমধ্যে দেউতাকে এখন চাহ বাগান কিনি লৈছিল। কৰবীৰ মনত সৰুৰে পৰা এটা আশা আছিল তাই এয়াৰ হোষ্টেচ হ'ব। সৰুতে তাইৰ খেলাৰ সামগ্ৰী প্ৰায়বোৰ আছিল উৰাজাহাজ। কোনোবাই তাইক ভৱিষ্যত কি হ'ব বুলি সুধিলে চিধাই তাই উত্তৰ দিছিল তাই হেনো এয়াৰ হোষ্টেচ হব। পৰীক্ষাৰ বহীত "My aim in life" essay খন লিখোতেও তাই সেই এয়াৰ হোষ্টেচৰ কথাই লিখিছিল। দেউতাকেও তাইৰ এই উদ্দেশ্যত সঁহাৰি জনাইছিল। লাহে লাহে তাই কলেজত ভৰি দিলে। যোৰহাট দেৱীচৰণ বৰুৱা মহা-বিদ্যালয়ত তাই কলেজীয়া শিক্ষাৰ পাতনি মেলিলে। পঢ়াশুনাত তাই সদায় প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰি আহিছে। সংগীত নৃত্য আদিতো তাই আগৰনুৱা আছিল। ইপিনে স্নাতক মহলাত ভৰি দিয়াৰ লগে লগে তাইয়ো অইন দহজনীৰ নিচিনাকৈ যৌৱনৰ বলীয়া চাকনৈয়াত পৰিল। দেউতাকৰ ওচৰত প্ৰায়েই বাগানৰ কামত আহি থকা দেউতাকৰ বাগানৰ মেনেজাৰ গৌতম গোস্বামীৰ লগত চিনাকি হ'ল। সেই চিনাকিয়েই এক মধুৰ সম্পৰ্কত পৰিণত হ'ল। এই কথা কিন্তু দেউতাকৰ অগোচৰ নাছিল। কৰবীয়ে কিন্তু তাইৰ সকলো কথা খুলি কৈছিল। তেতিয়া তাই স্নাতক দ্বিতীয় বাৰ্ষিকত। দেউতাকক জনোৱাত দেউতাকে সিহঁতক কৈছিল গৌতম ঘৰত তাইক আদৰি ল'ব জানো কিয়নো গৌতমহঁত ব্ৰাহ্মণ বংশৰ। গৌতমে তেতিয়া সিহঁতক আশ্বাস দিছিল আৰু কথা হৈছিল কৰবীয়ে বি এচ, চি ফাইনেল দিয়াৰ পাছতে বিয়াৰ প্ৰস্তাৱ আগবঢ়াব। ইপিনে কৰবীয়ে হাইয়াৰ চেকেণ্ডাৰী পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হোৱাৰ পাছতে দিল্লীত এয়াৰ হোষ্টেচৰ ইণ্টাৰভিউ দি আহিছিল। দ্বিতীয় বাৰ্ষিকৰ পৰীক্ষাৰ সময়তে তাইলৈ তাৰপৰা Calling Letter আহিল। তাইৰ সপোন বাস্তৱত ৰূপায়িত হোৱাৰ আনন্দত তাই আত্মহাৰা হৈ উঠিল। সক-লোৰে মনত খুব আনন্দ। আৰু এমাহৰ ভিতৰতে তাই দিল্লীলৈ যাব লাগিব। তেতিয়া গৌতম আৰু দেউতাকে ঠিক কৰিলে যে সিহঁত এদিন শিৱসাগৰৰ শিৱদৌললৈ যাব। ফুৰাও হব আৰু শিৱদৌলত শৰাই দিয়াও হব।

কিন্তু দাতাই দিলেও বিধাতাই নিদিয়ে। শিৱসাগৰলৈ যোৱাৰ দিনা ৰাতিপুৱা সকলোৱে গা-পা ধুই ব্যক্তিগত গাড়ীত উঠি যাত্ৰা কৰিলে। ড্ৰাইভাৰকে ধৰি সিহঁত চাৰিজন। সকলোৱে আনন্দ মনেৰে গৈ আছিল। হঠাতে

সন্মুখৰ পৰা অহা এখন তীব্ৰবেগী ট্ৰাকে টিয়কৰ ওচৰত সিহঁতৰ গাড়ীত প্ৰচণ্ড খুন্দা মাৰিলে। তাৰ পিছত সকলো শেষ।

কৰবীয়ে যেতিয়া জ্ঞান ঘুৰাই পালে তেতিয়া তাই নাৰ্চিং হোমৰ বেডত। তাতেই তাই শুনা পালে সেই ভয়ঙ্কৰ বাতৰিটো। দুৰ্ঘটনাত হেনো তাইৰ অতি মৰমৰ দেউতাক আৰু ড্ৰাইভাৰ জন মৃত্যুমুখত পৰিল। গৌতমে হেনো মূৰত সামান্য দুঃখ পাইছিল যদিও সুস্থ হৈ গুচি গ'ল। তাই উঠিবলৈ চেষ্টা কৰি দেখিলে যে তাইৰ সো ভৰিখন আঠুৰ পৰা নাই। তাৰ মানে তাই চিৰদিনৰ বাবে পঙ্গু হৈ ৰ'ল। ইমান বিপদৰ সময়তো তাই তেনেই অকলশৰীয়া। ঘৰৰ কামকৰা বাগানৰ মানুহ কেইজনৰ বাহিৰে যে তাইৰ খবৰ ল'বলৈ কোনোৱেই নাই। তাই অন্ধকাৰ দেখিলে। ইপিনে জীৱনৰ লক্ষ্যও সলনি হৈ গ'ল। তাৰ পিছত তাই ২০ দিন মান নাৰ্চিং হোমত থাকি ঘৰলৈ উভতিলে। এই কেই দিনত কিন্তু গৌতম এবাৰো তাইৰ ওচৰলৈ নাহিল। সদায় তাই বাট চালে। কিন্তু সকলো মিছা। কালে তাইলৈ নিষ্ঠুৰ ভাৱে চাই হাঁহিলে।

ঘৰলৈ আহি তাই গম পালে যে গৌতমে বাগানৰ কাম এৰি দি বেলেগলৈ গৈছে আৰু তাইৰ নামত এৰি থৈ গৈছে এখনি চিঠি। চিঠিখন পঢ়ি তাই অকলো আচৰিত নহ'ল। সাধাৰণতে যি হয় সেয়াই হৈছে। চিঠিখনত গৌতমে লিখিছিল, সি তাইক কোনোমতে জীৱন সঙ্গী কৰিব নোৱাৰে; কিয়নো সি এটা ব্ৰাহ্মন সন্তান আৰু তাই এজনী পঙ্গু কলিতা ছোৱালী। গতিকে সি তাইক বিয়া কৰাই কেতিয়াও জীৱন ধ্বংস কৰিব নোৱাৰে।

তাৰ পিছত তাই ভৱিষ্যতৰ বাবে কি কৰিব একোৱেই ভাবি নাপালে। তাইৰ যে এতিয়া কোনো নাই। দেউতাকে এৰি থৈ যোৱা বহুত সম্পত্তিৰ অধিকাৰী যদিও তাই এতিয়া পঙ্গু হৈ জীৱনটো কেনেদৰে কটাব! অৱশেষত তাই বহুত ভাবি চিন্তি যোৰহাটৰেই স্থানীয় লেডীজ ক্লাব এটাৰ পৰামৰ্শ অনুযায়ী মাদ্ৰাজলৈ গৈ তাৰেই এপল হস্পিতালত চিকিৎসা কৰি এখন নকল ভৰি লগাই ললে। ইতিমধ্যেই কৰবীয়ে অসমত থকা সকলো সা-সম্পত্তি বিক্ৰি কৰি দিছিল। মাদ্ৰাজৰ পৰা তাই বম্বেলৈ আহি তাতে বিউটিচিয়ান কৰ্চৰ প্ৰয়োজনীয় সকলো প্ৰশিক্ষন ল'লে। আৰু এতিয়া তাৰ ফলস্বৰূপেই তাই বম্বেত এতিয়া স্বাধীন ভাৱে জীৱন নিৰ্ব্বাহ কৰিছে। তাইৰ জীৱন এতিয়া বাহিৰা সুখ স্বাচ্ছন্দ্য ধন সম্পত্তিৰে ভৰা এক নিসংগ জীৱন।

হঠাতে আকাশমাৰ্গত উৰি যোৱা এৰোপ্লেনৰ শব্দত তাই উচপ খাই উঠিল। কৰবীৰ হাতখন আপোনা-আপোনি পঙ্গু ভৰিখনলৈ গতি কৰিলে। তাইৰ মুখেদি এটা হুমুনিয়াহ উলাই গ'ল। তাইৰ মনত সৰুতে পঢ়া নলিনীবালা দেৱীৰ সেই কবিতা ফাঁকি লৈ মনত পৰিল।

"সকলো পাইছোঁ, তেও কিবা যেন নাই নাই,
মুখত নুফুটে ভাষা প্ৰাণে ভাব বিচাৰি নাপায়!"

গল্প

—ঃ স্বস্তিৰ নিশ্বাস ঃ—

শ্ৰীমনোৰঞ্জন নাথ
স্নাতক মহলা ১ম বাৰ্ষিক

হাস্পাতালত ডঃ মৃন্ময় চলিহাই জয়ন্তৰ মূৰৰ তেজবোৰ ধুই-পখালি বেণ্ডেজ কৰি বেজি এটা দিলে। তেতিয়াও জয়ন্তৰ জ্ঞান অহা নাছিল। ডঃ চলিহাই সিষ্টাৰ এজনীক তেওঁক চোৱা-চিতাৰ দায়িত্ব দি ওলাই গ'ল— যাওঁতে কৈ গ'ল সাৰ পালে যেন উঠিব নিদিয়ে; অন্ততঃ কেই ঘণ্টা মান জিৰণীৰ প্ৰয়োজন। তেনেতে ডি, এছ, পি বৰুৱাই জীয়েক মৰমীৰ সতে জয়ন্তৰ ৰুমত সোমাল। "জয়ন্তই বাৰু এতিয়াও জ্ঞান পোৱা নাইনে?" তেওঁক অলপ চিন্তিত যেন দেখা গ'ল।

"নাই-নাই, আপুনি মিছাতে বৰকৈ চিন্তা কৰিছে। আচলতে এখেতৰ মূৰত আঘাত লাগিছেতো। একঘণ্টা মানৰ ভিতৰতে ভাললৈ আহিব লাগে।" চিষ্টাৰ জনীয়ে মৃদু হাঁহি এটা মাৰি উত্তৰ দিলে।

'আপুনি অলপ চাব'— বৰুৱাৰ চকুত কাতৰ ভাৱ স্পষ্টকৈ প্ৰতিভাত হয়। অ' মাজনী মই বাহিৰে বাহিৰে থানালৈ যাম। তুমি জয়ন্তৰ ওচৰত এখন্তেক বহা। পাৰিলে মই তেওঁৰ ঘৰলৈকে খবৰ এটাকে দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিম। এই বুলি বৰুৱাই গহীন খোজেৰে ওলাই গ'ল।

মৰমীৰে জয়ন্তৰ বেণ্ডেজ বোৰলৈ চাই সুধিছিল – "জয়ন্তদা সোনকালে ভাল হৈ উঠিবনে?"

ডঃ চলিহাই দুৱাৰ মুখৰ পৰাই হাঁহি হাঁহি কলে— "হব, মিচ, বৰুৱা। চাই থকা অলপ পিছতে মূৰ দাঙি উঠিব।" সময় কাৰোবাৰে বৈ নাথাকে। এটা সময়ত চিষ্টাৰ জনীয়ে তাইক সকলো দায়িত্ব চমজাই দি ওলাই গ'ল। সময় তেতিয়া ছয় মান বাজিছে। ৰুমটোত থাকিল মৰমী আৰু জয়ন্ত। মৰমীয়ে জয়ন্তৰ মূৰ শিতানত বহি দুপৰীয়াৰ

ঘটনাটোৰ কথাই ভাবি আছিল। কি যে খেলি মেলিখন হৈ গ'ল অলপ সময়ৰ ভিতৰতে। তাইৰ অন্তৰ খন অজান ভয়ত কঁপি উঠিল। জয়ন্তদাৰ যদি কিবা এটা হৈ যায়.... তাই আৰু ভাবিব নোৱাৰিলে। অজানিতে তাইৰ চকুৰ পৰা এটোপাল চকুলো সৰি পৰিল। কিন্তু ই কি! জয়ন্তদাই দেখোন মোলৈকে চাই আছে। অলপ সময় কিবা ভৱাৰ নিচিনা কৰি জয়ন্তই কৈ উঠিল—

"আপুনি আপুনি কোন?" ময়েই বা ক'ত আছো।" উঠিবলৈ চেষ্টা কৰি— "গাটো দেখোন বৰ গধুৰ গধুৰ লাগিছে।

মৰমীয়ে লৰালৰিকৈ থিয় হৈ জয়ন্তক, বাহুত ধৰি বিছনাত লাহে কৈ বহুৱাই দি ঘটনাটোৰ থুল মূল আভাস এটি দিলে— পুলিচৰ লাঠিৰ কোবত আপুনি সংগাহীন হৈ পৰি গৈছিল। দেউতা ঠিক সময়ত গৈ নোপোৱা হেঁতেন....... আমিহে আপোনাক ইয়ালৈকে লৈ আহিছোঁ।"

"বাৰু সেইবোৰ এতিয়া বাদ দিয়ক। মোৰ খুব ভোক লাগিছে পাৰিলে কিবা অলপ খাবলৈ দিয়ক।" ফ্লাস্কৰ পৰা গাখীৰ এগিলাচ জয়ন্তৰ হাতত দি ক'লে— আপুনি অজ্ঞান হৈ পৰি থকা দেখি দেউতাক ফোন কৰিছিলো। ভাগ্য ভাল দেউতা অফিচতে আছিল। অলপ আগতে দেউতা ইয়াৰ পৰা গৈছে। আপোনাক এনে অৱস্থাত এৰি থৈ যাবলৈও মন যোৱা নাই।

হস্পিটালৰ পৰা ৰিলিজ পাই জয়ন্তই মৰমী হঁতৰ ঘৰলৈ গ'ল। উদ্দেশ্য মৰমীক লগ ধৰা আৰু ঘৰখনৰ লগত চিনাকী হোৱা। মৰমীয়ে মাক-দেউতাকৰ লগত জয়ন্তৰ চিনাকী কৰি দিলে। জয়ন্তই বৰুৱা হঁতৰ লগত কথা-বতৰা পাতি এটা সময়ত বিদায় ললে। পিছত জয়ন্তই মাজে মাজে মৰমী হঁতৰ ঘৰলৈ অহা-যোৱা কৰিছিল।

ইতিমধ্যে জয়ন্তই ডাঙৰ চাকৰি এটা পালে আৰু মৰমী হঁতৰ ঘৰত চাকৰি পোৱাৰ কথাটো ক'লে। বৰুৱাহঁতে কথাটো শুনি আনন্দিত হ'ল। সেই সময়তে মৰমীয়ে বি, এ পাছ কৰিলে। মৰমীৰ দেউতাকে মৰমীৰ বিয়াৰ বাৰে দৰা বিচাৰি আছিল আৰু এজন পুলিচ ইন্সফেক্টৰৰ লগত বিয়াৰ যো-জা চলাই আছিল। আনহাতে মৰমীয়ে মনে প্ৰাণে জয়ন্তকহে বিচাৰিছিল।

জয়ন্তৰ প্ৰতি থকা তীব্ৰ ভালপোৱাক বাস্তৱত ৰূপ দিবলৈ যাওঁতেই মৰমী উজুটি খাবলগীয়া হ'ল। কোনো দিনে মুখ খুলি কথা নোকোৱা মৰমীয়ে মাক-দেউতাকক এদিনা স্পষ্ট ভৱে জনাই দিলে যে জয়ন্তৰ বাহিৰে তাই আনৰ লগত বিয়া হব নোৱাৰে। অৱশেষত মাক-দেউতাকে একমাত্ৰ জীয়েকৰ ইচ্ছাত চেঁচা পানী ঢলাৰ চেষ্টা নকৰি সন্মতি জনালে।

ইতিমধ্যে দুয়োঘৰৰ মানুহে মিলা-প্ৰীতিৰে বিয়া খন আঘোন মাহত হব বুলি সিদ্ধান্ত কৰিলে। নিৰ্দ্দিষ্ট দিনা খন বিয়া ঘৰত মানুহে নধৰা হৈ পৰিল। নানা-হৈ-চৈৰ মাজেৰে দিনটো পাৰহৈ ৰাতিৰ আগমন ঘটিল। লাহে লাহে বিয়াৰ গাড়ী খন কইনা ঘৰৰ ওচৰ চাপি আহিল।

বিদায় পৰত মৰমীয়ে মাক-দেউতাকৰ কোলাত মুখ গুজি পাৰে মানে কান্দিলে। কিন্তু তাৰ মাজতে বৰুৱাই দেখাপালে মৰমীৰ এই চকুলো যেন বিচ্ছেদৰ নহয়; দুটি আত্মা একহৈ যোৱাৰ আনন্দৰহে। গেট পাৰহৈ যোৱা গাড়ী খনৰ ফালে চাই বৰুৱাই স্বস্তিৰ নিঃশ্বাস এটি পেলালে।

* * * * *

—ঃ স্মৃতি ঃ—

Sultan Nekib,
T. D. C. 3rd year

ৰতনে খিৰকি খন বহলকৈ মেলি দি তাৰ দৃষ্টিয়ে ঢুকি পোৱা দূৰত্বলৈ আকুল দৃষ্টিৰে চাই পঠিয়ালে— সুদূৰৰ নীলা আকাশ, তাৰ তলত আকাশৰ এছোৱা নীলাকাঢ়ি আনিব খোজা শাৰী শাৰী গছবোৰ, জগাদাৰ কেন্টিনখন, তাৰ কিছু দক্ষিণ পিনে আমাৰ খেল পথাৰ খন। আজি তাৰ চকুত এই সকলোবোৰ আচৰিত মোহনীয়ৰূপেৰে ধৰা দিবলৈ ধৰিছে। তাৰ হল এই দৃশ্য যেন ইমান সুন্দৰৰূপত আন কোনো কালেই দেখা পোৱা নাছিল। 'Look they last on all things lovely' বাক্য শাৰীৰ মৰ্মাৰ্থ ইমান যে গভীৰ হ'ব পাৰে সি আজিহে প্ৰকৃততে উপলব্ধি কৰিলে। ৰতনে চকুৰ পলক নেপেলোৱাকৈ প্ৰাণ ভৰি চাই ৰল চিনাকী দৃশ্যৰ সেই মায়াবীমোহনীয় ৰূপ।

যোৱাবাৰ কলেজ উইকৰ সময়ত তাক ৰবিতাই অতি দুখ মনেৰে কৈছিল— "ৰতন, আমাৰ বাবে এয়াই লাষ্ট কলেজ উইক নহয় নে? বেয়া লাগিছে ভাই।" সি দিনা সি ৰবিতাৰ কথাত কোনো গুৰুত্ব বিচাৰি নোপোৱা ধৰণে উত্তৰ দিছিল— "হ'লে নো কি হ'ল। কিমান কলেজ উইক আহিল আৰু গ'ল।" ৰবিতাই উত্তৰত একো নকৈ

নীৰৱে তাইৰ ইভেন্টৰ বাবে গুচি গৈছিল। সেই ৰবিতা জনীও যোৱা কালি তেজপুৰলৈ চিৰদিনৰ বাবে গুচি গ'লগৈ। যোৱাৰ সময়ত তাইৰ ক্ৰন্দনৰত দুচকুলৈ চাই তাৰ বুকুখনো অজানিতেই মোচৰ খাই আহিছিল। তাৰ অৱচেতন মনত বহুপৰলৈ অহৰহ অনুৰণিত হৈ ৰৈছিল বিদায় ..... বিদায় ..... ।

বিদায়ৰ আবেগে চাগৈ সহজেই সকলোকে ওচৰ চপাই আনিব পাৰে। নহলে জানো সিহঁতৰ বিদায় বেলাৰ ফাংচনৰ বাবে 'কাফেটিৰিয়া' খুলিবৰ দিনা কোনো দিনে কুটা এগছো চুই নোপোৱা সেই ল'ৰাজাক, সেই আলমুৱা ছোৱালীজাক অৱিশ্বাস্য ভাবে ইমান কৰ্ম মুখৰ হৈ উঠিব পাৰে। তাৰ এতিয়াও স্পষ্ট মনত আছে একান্ত মনে অমলেট ভাজি থকা সেই ছোৱালী তিনি জনীৰ জুইৰ ধোৱাও ঈষৎ ৰঙচুৱা পৰিউঠা মুখৰ প্ৰতিচ্ছবি কেইখন। ইমান আন্তৰিক আছিল সিহঁতৰ কৰ্মব্যস্ত মুহুৰ্ত্তবোৰ। সেই যে চাহ কাপ দিবলৈ আহৰি নোপোৱা গিৰিহুঁতনী যেন লগা শকতকৈ ছোৱালী জনী দীপালী, কাশ্মীৰি, বিউটি, মিঠু, আহম্মেদ, মনো, কনক, মিলি, টুলি আৰু লীলা— সকলোবোৰ আজি অতীত হৈ ৰ'ল।

ৰতন, সিও আজি গুচি যাবগৈ। কাৰোৱেই হয়তো মনত নাথাকিব ৰতন নামৰ ছিষ্টেম ভঙাৰ সপোন দেখা সেই ল'ৰা জনৰ কথা। যি কোনো দিনেই ধৰা দিব বিচৰা নাছিল প্ৰচলিত চিষ্টেমটোৰ সস্তীয়া আবেগ প্ৰতি-পত্তিৰ মাজত। ৰতন নামৰ সেই হাঁহি মুখীয়া ল'ৰাজন কাইলৈৰ পৰা এই চৌহদৰ বাবে অতীত হৈ পৰিব। দুদিন মানলৈ হয়তো কথা প্ৰসংগত বন্ধু বৰ্গই স্মৰণ কৰিব তাৰ সান্নিধ্যৰ মধুৰ দিন বোৰৰ কথা। কিন্তু তাৰ পিছত— তাৰপিছত অতীত হৈ পৰিব সেই ৰতন নামৰ ল'ৰা জনো। আজিৰ পৰা দহবছৰ পিছত সি যেতিয়া তাৰ চিনাকী কলেজ লৈ ফুৰিবলৈ আহিব তেতিয়া তো সেই ৰতন নামৰ ল'ৰাজনক ছাগৈ কোনেও চিনি নাপাব। দহ বছৰ! ৰতন মনতে ভাবি চালে। দহ বছৰত তাৰোতো বহুত পৰিৱৰ্ত্তন হব ছাগৈ। কেনে পৰিৱৰ্ত্তন হব বাৰু! এজন উচ্চ পদস্থ বিষয়া, নিজা ঘৰমাটি, মৰমী পত্নী আৰু দুটি কন কন শিশু!! কিন্তু ইয়াৰ পৰা ওলাই যোৱাৰ দহ বছৰ পিছতো সি বেকাৰ হৈয়েই থাকিব লাগে, তেন্তে দহ বছৰ পিছত তাৰ অৱস্থা প্ৰচণ্ড মানসিক সংঘাতত ভুগি ভুগি জৰাজীৰ্ণ হৈ পৰা এক যান্ত্ৰিক জড় পদাৰ্থত পৰিণত নহবগৈনে? সি বাৰু তেতিয়া ৰতন নামৰ এসময়ৰ হাঁহি মুখীয়া, ফুৰ্তিবাজ, চফল ডেকাজনৰ অস্তিত্ব বিচাৰি হাহাঁকাৰ কৰিব নালাগিবনে? ছেঃ কিযে নিৰাশাবাদী চিন্তাবোৰে জুমুৰি দি ধৰিছেহি। ৰুমৰ ভিতৰত অকলে সোমাই থাকি এক অভ্যন্তৰীণ আবেগত তাৰ ডুবি থাকিবলৈ ভাল নালাগিল। মনৰ দুখবোৰ আঁতৰাই পঠোৱাৰ মানসেৰে সি এনেয়ে এপাক কেন্টিনলৈ ওলাই আহিল। জগাদাৰ পৰা চাহ একাপ আৰু চিঙ্গাৰা এটি লৈ সদায়ে বহি অহা গছ এজোপাৰ গুৰিতে চকীখন পাৰি বহিল হি।

"ৰতন দা, আপোনালোকতো যাবগৈয়ে, চিগাৰেট এটি শেষ বাৰৰ বাবে শ্বেয়াৰ কৰি যাওক।" তেতিয়াৰে পৰা বহি থকা ল'ৰা জাকৰ মাজৰ পৰা তাতকৈ জুনিয়ৰ ৰফিকুলে নিজৰ আধাহোঁপা চাৰমিনাৰটো তাৰপিনে আগবঢ়াই দিলে। সিহঁতৰ সতে থাকি ৰতনে মনটো অলপ মুকলি মুকলি অনুভৱ কৰিলে। এৰা, দুখ আঁতৰাবলৈ আনন্দ লাগে। তাৰ মনত ইচ্ছা হ'ল সিহঁতৰ সৈতে সিও যেন সমানে কথাৰ ভাগ লব। সিও যেন আজি যাবৰ দিনা প্ৰাণ খুলি হাঁহি হাঁহি যাবগৈ। সেই যে সদায় হাঁহি থকা বিউটী নামৰ ছোৱালীজনী, তাই ছাগৈ এই পৃথিৱীত পৰম সুখী। দহবছৰ পিছতো তাইবাৰু তেনেদৰেই হাঁহি থাকিব পাৰিবনে? এদিন যেতিয়া তাই বুঢ়ী হবগৈ খোলা মুখ খনেৰে হাঁহিলে তাইক বাৰু কেনে লাগিব! আৰু সেই যে লাজ কুৰীয়া জুতিকা জনী, তাই তেতিয়া গিৰীয়েকৰ সৈতে ফুৰিবলৈ ওলাব তেতিয়াও লগৰ কোনোৱা ল'ৰাক দেখিলে তাই একে ধৰনেই লাজত মুচঁ কঁচ যাবনে? অহ্, ভাল কথা এটি তাৰ মনত পৰিল— এই চালা দুলাল, মাধুৰীৰ বাবে কম পাগল আছিলনে! সিও বেচেৰা যাবগৈ মাধুৰীৰ স্মৃতিকেই বুকুত সাৱটিলৈ, আৰু এদিন হয়তো আন কাৰেবোৰ সৈতে হোমৰ গুৰিতো বহিবগৈ। তেতিয়াও বাৰু তাৰ মাধুৰীলৈ মনত পাৰিব নে? বহুতৰে চিনাকী মুখবোৰ চেলুলয়ডৰ পৰ্দাত ভাঁহি অহাৰ নিচিনাকৈ তাৰ মনতলৈ ভাঁহি আহিবলৈ ধৰিলে। সেইযে ওখ ল'ৰাজন মৃণাল, ছোৱালীৰ প্ৰতি তাৰ কি অদ্ভুত বিৰাগ ভাব আছিল; সি বাৰু তেনেকৈয়ে সদায় ছোৱালীক ঘিন্ কৰিয়েই থাকিবনেকি? আনহাতে, সেইযে বকুল, কনক এই লৰা দুজন যে কিমান ছোৱালী প্ৰিয়। এ সময়ত সিহঁতৰ এনেকুৱা ভাব নাথাকিবনে? আৰু মনো, মানিক কেৱল মাত্ৰ "পঢ়া যিমান পাৰা পঢ়া" ধাৰনাৰে গঢ় লৈ উঠিছিল, নিহাৰ নামৰ ল'ৰাজন যাক সিহঁতে বাহাদুৰি দেখুৱাই ফুৰা বুলি পেটে পেটে ভীষণ বেয়া পাইছিল আৰু উগ্ৰবাদৰ সেই ভীষণ সমৰ্থক বলিষ্ট ল'ৰাজন এই সকলোবোৰ স্মৃতি হৈ গ'ল; আৰু তাৰ লগে লগে স্মৃতি হৈ গ'ল মিঠু আৰু শিলি এদিনৰ বাবেও ইজনে সিজনক নেদেখিলে হিয়াৰ প্ৰচণ্ড আবেগেৰে কলেজৰ চকীদানৰ হাতত 'I Miss you' বুলিয়ে কাৰ্ড পঠিয়াইছিল, সিহঁতে তো জীৱনত ইজনে সিজনক ছাগৈ কোনো কালেই লগ নাপাব। সিহঁতে জানো তেতিয়াও, I Miss you' বুলি হিয়াৰ আবেগ খানি লিখি পঠিয়াব?? এতিয়াৰ পৰা সিহঁতে স্মৃতিৰ মান কোঠত সযতনে কঢ়িয়াই লৈ ফুৰিব লাগিব এই সকলোবোৰ।

এই চৌহদত প্ৰথম পদাৰ্পন কৰাৰ দিনা পোৱা সেই মিঠা আমেজ ভৰা কুঁৱলীসনা স্নিগ্ধ পুৱাটো কেন্টিন হল, ডিফেন্স হল, বিষ্টুৰ দোকানৰ কাষৰ তিনি আলিটোত, লাইব্ৰেৰী, ফাংচনৰ বিক্ষিপ্ত হাত তালিবোৰ, কলেজ উইকৰ সময়ত চৌহদত জাকপাতি ঘূৰি ফুৰা ল'ৰা-ছোৱালীৰ জাকবোৰ আদৰণি

সভা, তৰ্ক প্ৰতিযোগিতাত হোৱা হঁাহিবোৰ, বলদেৱ ছাৰ আৰু মহিবুল ছাৰ কোৱা কথাবোৰ— "হৈ গ'ল, হৈ গ'ল চিঞৰবোৰ সকোল অতীত হৈ গ'ল।

"ৰফিকুল তহঁতে বহ। মোৰ অফিচত অলপ কাম আছে।" ৰতন দা, যাবৰ সময়ত বিপনিত লগ পাম বাৰু।" ৰফিকে পিচপিনৰ পৰা চিঞৰিলে। ৰতনে একো নকৈ ঈষৎ হঁাহি মাৰি অফিচৰ পিনে খোজ পেলালে।

সিহঁতক এৰি থৈ অকলশৰীয়া হোৱাৰ লগে লগে তাৰ মনটো আকৌ বিষাদে জুমুৰি দি ধৰিলেহি। ৰতনৰ বাবে আজি এই চৌহদৰ বুকুত শেষ দিন। কব নোৱাৰা কৈয়ে তাৰ চুচকু সেমেকি উঠিব খুজিছে বাৰে বাৰে। কি যে অদ্ভুত মায়া! অথচ ইয়াত থাকোতে তো এই চৌহদ, এই কেন্টিন, লাইব্ৰেৰী আদিকলৈ সিহতঁৰ মনত তীব্ৰ বিতৃষ্ণা জন্মিছিল। আজি বিদায় বেলাত কিবা এটা অদৃশ্য শক্তিয়ে তাক কি আচৰিত ধৰনে বাৰে বাৰে পিছলৈ টানিব ধৰিছে। শিক্ষা জীৱন, প্ৰিয় বন্ধু-বান্ধৱ আৰু চিনাকী পৰিৱেশ এৰি যাব নোৱাৰা সৰ্বগ্ৰাসী মায়াই কি ভয়ংকৰ ভাবে বিচলিত কৰি তুলিব বিচাৰিছে তাক।

ৰতন ক্ষন্তেক পিছতেই এই সকলো মায়া এৰি থৈ গুচি যাবগৈ সীমান্তৰ তাৰ সেই আওঁহতীয়া সৰু গাওঁ খনিলৈ। কাইলৈৰ পৰা ইয়াও সি হৈ পৰিব এক অতীত। অতীত নহয় যৌৱনৰ চাৰিটা বসন্তৰ স্মৃতি। এক অসহ্য যন্ত্ৰনাত ৰতনৰ বুকু ভেদি গভীৰ হুমুনিয়াহ এৰি পাৰ হৈ আহিল। শেষ বাৰৰ বাবে সি 14নং কোঠাৰ বেৰত আঠা লগাই থোৱা তাৰ প্ৰিয় চিত্ৰ বিচিত্ৰ ছবিবোৰৰ সতে এক বুজাব নোৱাৰা গভীৰ অন্তৰঙ্গতা। ৰতনৰ সজল চুচকুত কোনোবাই বেৰৰ চুকত লিখি থৈ যোৱা 'Forget Me Not' বাক্যশাৰী ট ট কৈ জিলিকী উঠিল। নাপাহৰিবা আহ! লিখোতা জনে ছাগৈ কিমান আবেগ আৰু বিশ্বাসেৰে লিখিছিল। কিন্তু ক'তা, 'Forget Me Not' বাক্যশাৰী লিখোতাজনৰ নামেইচোন কাৰোৱেই মনত নাথাকিল। তাৰ নামটোও ছাগৈ ঠিক এনেদৰেই ক্ৰমে ক্ৰমে মচ খাই যাব গৈ। Forget Me Not বাক্যশাৰী লিখা সেই অচিনাকী ল'ৰাজনৰ দৰেই।

—ঃ গীতা মাহীৰ বিয়া ঃ—

অৱনী কান্ত অধিকাৰী,
প্ৰৱক্তা।

অধীৰ আগ্ৰহৰ অপেক্ষাৰ অন্তত মনোৰঞ্জনে ট্ৰেইনৰ উকি শুনিছিল। আজিয়ে যাব পাৰিব আশাৰ স্থল দেখা পাই মনোৰঞ্জনৰ মনটো কিবা এটা ভাল লাগিছিল।

কাইলৈ মাঘৰ উৰুকা। উৰুকাৰ পিছৰ পিছদিনাই মনোৰঞ্জনৰ মাহীয়েকৰ বিয়া। আজিও যে ঘৰ গৈ পাব আশা দেখা নাই। ঘৰৰ পৰা আঠ ঘণ্টাৰ বাটত কৰ্মস্থলী। ঘৈণীয়েক অনুপমা আৰু কনমানি ছোৱালী অভিলাষা ঘৰতেই থাকে। সপ্তাহত বা বৰ বেছি দহ-পোন্ধৰ দিনত ঘৰলৈ গৈ থাকে। এইবাৰ আহিবৰ মনোৰঞ্জনৰ প্ৰায় এক মাহেই হ'ল। মনটো কণমানী জনীৰ ওচৰলৈ উৰা মাৰিছে। মানুহটো কিন্তু যাব পৰা নাই। সকলোৰে কয় কলেজৰ চাকৰিৰ সমান আৰাম নাই। বেছি ভাগ সময় ঘৰতেই থাকিব পাৰে।

মনোৰঞ্জনৰ খং উঠে। যিয়ে কৰিছে তেওঁহে বুজি পায়। এনেকৈ কোৱা বোৰক এনেকুৱা সময়ত মনোৰঞ্জনৰ একাষাৰ ভাল কৈ শুনাই দিবৰ মন যায়।

এমাহ ধৰি কলেজ শিক্ষক সমূহৰ কৰ্ম বিৰতি চলি আছে। চৰকাৰ, অভিভাৱক, ছাত্ৰ সংগঠনৰ কাৰো ভ্ৰূক্ষেপ নাই। ছাত্ৰ-ছাত্ৰী ভৱিষ্যত প্ৰজন্মৰ প্ৰতি চৰকাৰ আৰু সমাজৰ যেন কোনো দায়িত্ব নাই। মহাবিদ্যালয় সপ্তাহৰ আজি শেষ দিন, মুকলি সভা। মিটিংৰ শেষত শলাগীৰ শলাগ লবলৈ তাৰ নামটো কাৰ্য্যসূচীত লিখি থৈছে। এনেয়ে অসমৰ কলেজ ফাংচন সমূহত ছাত্ৰ-ছাত্ৰী কম থাকে, তাতেই হ'ব বঁটা বিতৰণী। যি সকলে বঁটা পাব তেওঁলোকক বাহিৰে আনবোৰ ছত্ৰ-ছাত্ৰী নথকাটো স্বাভাৱিক। বঁটা লোৱা শেষ হোৱাৰ পাছত যি অৱশিষ্ট আছিল, তাকে লৈয়েই মনোৰঞ্জনে দায়িত্ব শেষ কৰিছিল।

কাইলৈ ৰাতিপুৱা ঘৰলৈ গলে ঘৰ গৈ সন্ধিয়া পাব। সেয়ে ৰাতি উজনী মুৱা ধুবুৰী পেচেঞ্জাৰত যোৱা টোৱে ঠিক কৰিলে। আচলতে ধুবুৰী পেচেঞ্জাৰ নুবুলি কাঠ চেঞ্জাৰ আৰু প্ৰাইভেট চেঞ্জাৰ হে বুলিব পাৰি। গন্তব্যস্থান কেতিয়া পায় তাৰ ঠিক নাই। যতে-ত'তে ৰাখে আৰু কাঠ উঠোৱা নমোৱা কৰে। ৰাতি যাবলৈও ভয়, ট্ৰেইন খনত প্ৰায়েই চুৰি-ডকাইটি হয়। চাৰিও ফালে সন্ত্ৰাস। ক'ত কেতিয়া ব'ম ফুটে, ট্ৰেইন বাগৰে, কেতিয়া জ্বলে ঠিকনা নাই। তথাপি ওলাইছে। ১১-৩২ বজাৰ ট্ৰেইনৰ সময় পাৰ হৈ ৩-৩০ হ'ল। চাৰিও ফালে কুঁৱলী বোৰে লুকভোকু খেলিব ধৰিছে। দুদিন আগৰ পৰা খুউব ঠাণ্ডা আৰু সাধাৰণ বতাহ বলি আছে। বতাহৰ লগে লগে কুঁৱলী বোৰে ইফালৰ পৰা সিফালে দৌৰিছে। ৰাতিপুৱা চাৰি বজাত ট্ৰেইন যাত্ৰা আৰম্ভ হ'ল। ঘৰ গৈ পাওঁতে বেলি মুৰৰ ওপৰত উঠিছিল।

বেলিটোৱে যেন আজি আগতীয়াকৈ ৰাঙলী আভা সিঁচৰতি কৰিছে। পুহৰ শেষৰ সেমেকা সন্ধিয়াত তিল পিঠাৰ ভজা গোন্ধে পৰিবেশটো আৰু বেছি উকাময় কৰি তুলিছে।

যোৱা ৰাতি একেবাৰে টোপনি হোৱা নাছিল মনোৰঞ্জনৰ। উকাৰ খানা খোৱাৰ পিছত বেডৰুমত আহি চিগাৰেট এটা জ্বলাই দিনটোৰ অৱশতাক আতৰ কৰাৰ চেষ্টা কৰিছে। ঘৈণীয়েকে বিচনাৰ চাৰিওফালে আঠুৱাখন খুচি খুচি আছে—

মাইনাৰ নতুন ফ্ৰক এটা লাগিছিল। বিয়া বুলিনো আগতে পিন্ধোৱা ফ্ৰক কেইটা কেনেকৈ পিন্ধাও। জোতা এযোৰো লাগিছিল। একে যোৰ জোতাকে বিয়াত পিন্ধায় ৰাখিব নোৱাৰি দিয়ক চোন। যি হে ঠাণ্ডা পৰিছে দুটা গৰম কাপোৰৰ দীঘল পেণ্টো দৰকাৰ—

মনোৰঞ্জনৰ টোপনিয়ে ৰৌ-বৰালী ধৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। – আপুনি টোপনি যাবলৈহে আহে নেকি? বোলো শুনিছেনে নাই মোৰ যে মচুৰ ৰংৰ পাটৰ ছেটটো আছে। লগত ব্লাউজ নাই। এটা তেনেকুৱা ৰংৰ ব্লাউজো আনিব লাগিছিল।

হ'ব দিয়া। কাইলৈ ৰাতিপুৱা। একে আষাৰতে কৈ থলে। সংক্ৰান্তিৰ ৰাতিপুৱাৰ পৰা ঘৈণীয়েক ব্যস্ত। গড্ৰেজৰ পৰা এযোৰ উলিয়াই আৰু সুমুৱাই। আৰু উলিয়াই আৰু সুমুৱাই। কোন যোৰ লগত লগা, কোন যোৰ পিন্ধি যাব। নাৰী জাতি। কাপোৰৰ প্ৰতি মোহ অলপ বেছি। মাজে মাজে স্বগোক্তি কৰিছে—

এহ! সদায় পিন্ধিম নে? কাৰবাৰ থৈছো। মাহীৰ বিয়াতেই যদি নিপিন্ধো কাৰ বিয়াত পিন্ধিম।

আপোনাৰ কি কি লব লগা আছে? সকলোতে আপুনি নাকত বস্তি লৈহে আছে। সময় নাই, দিয়ক, দিয়ক। কি নো কৰি আছে? ভি, আই, পি টো বন্ধ কৰিব পাৰে। এই মানুহ জনৰ লগত নোৱাৰিছো আৰু মই। এক অভিমান সূচক অভিযোগেৰে কৈ গৈছে মিচেচে।

মাঘবিহু। গাড়ী মটৰ কম কৈ চলিছে। বাছষ্টেণ্ডত গৈ দেখে গাড়ী প্ৰায় নায়েই। যি দুই এখন আহিছে, সেই গাড়ীলৈয়ে মানুহ বোৰে টালিটোপলাৰে সৈতে দৌৰিছে উঠিবৰ বাবে। লক্ষ্যস্থানৰ বাছ নোহোৱা বাবে দুই/এজনক বাদে বাকী বোৰ ফিৰি আহিছে। শেষত জানিবা এখন বাছত কোনো মতে ঠেলি হেঁচি ভিতৰত থিয় হ'ল। গাড়ী খন হৈ পৰিছিল প্ৰসুতিৰ নিচিনা। নামিব লগা জনক হেঁচি টানি উলিয়াব লগা হৈছে।

বিয়া ঘৰ পাওঁতে ৰাতি প্ৰায় আঠ বাজিছিল। গাওঁৰ বিয়া যদিও জেনেৰেটৰ লোগোৱা টিউব লাইটৰ পোহৰত চাৰিওফাল পোহৰ হৈ পৰিছে। ইতিমধ্যে জোৰনৰ মানুহ আহি পাবৰ হৈছে। ডেকা ল'ৰাবোৰে কোনোবাই গেট বনাইছে কোনোবাই মণ্ডপ সজাইছে, কোনোবাই ৰঙা-নীলা কাগজৰ ফুল কাটি ৰভাৰ চাৰিওফালে লগাই আছে।

ভাগৰ লাগিছিল। ৰিক্সা একেবাৰে বিয়া ঘৰৰ চোতাল পোৱালেগৈ। সিহঁতক দেখি ডেকা ল'ৰা কেইজনে আগবাঢ়ি আহি কোনোটোৱে ছোৱালীজনী, কোনোটোৱে ভি, আই, পি লৈ ঘৰৰ ভিতৰলৈ গ'ল।

ৰিক্সাৱালাই ৰাতি আৰু বেয়া ৰাস্তা বাবে আহিব খোজা নাছিল। ঘৈণীয়েকৈ জোৰ কৈ ধৰাত পোন্ধৰ টকাত আহিবলৈ মান্তি হৈছিল। বন্দোবস্ত কৰামতে টকা কেইটা দিব খোজাত—

আঠ টকাৰহে বাট। দহ টকা দিয়ক। লৰা কেইজনৰ কথাত ৰিক্সাৱালাটোৱে সেহা বেঙা লগালে। এনে এটা হ'ব বুলি মই আগেয়ে অনুমান কৰিছিল।

ডেক্ৰ শব্দ আৰু ল'ৰাবোৰৰ হাঁহিৰ খলকনিত গোটেই ৰাতি ৰভাতল ৰজন জনাই থাকিল।

ৰাতিৰ পৰা অহা টাপ-টুপ বৰষুণে কাম বোৰ পিছুৱাই নিছে। তথাপি কাম বোৰ চলিছে। পলমকৈ, কিন্তু নিয়াৰিকৈ। ৰাতিপুৱা তুপৰীয়াৰ পানী তোলা আদি কাম বৰষুণৰ মাজে দিয়ে চলিছে। তথাপি সকলোৰে মনত আনন্দ, স্ফুৰ্ত্তি। এটা আনন্দ মুখৰ পৰিবেশ। এই আনন্দ, এই উৎসৱ মুখৰ পৰিৱেশ সাধাৰণতে অসমীয়াৰ বাহিৰে ভাৰতীয় আন সম্প্ৰদায়ৰ বিয়াত পোৱা নাযায় বুলিয়ে কব পাৰি। ডেকা লৰা-ছোৱালী বোৰৰ ব্যস্ততাৰ সীমা নাই। দুই/এজনীয়ে কামৰ মাজে দিয়েই ফাঁকি দি চাহ একোকাপ দিয়াৰ চলেৰে ল'ৰাৰ জুমটোৰ মাজত গৈ আৰু তেনেদৰে দুই/এজন ডেকায়ো চল চাই ছোৱালী জুমৰ মাজত গৈ চুপতি মাৰিছে।

লাহে লাহে নিমন্ত্ৰীত অতিথিৰ সংখ্যা কমি আহিছিল। ডাঙৰ বোৰে ৰাতি আহিব লগা দৰা ঘৰৰ মানুহৰ অভ্যৰ্থনাৰ বাবে ব্যস্ত আছিল। ডাঙৰ বোৰৰ আঁৰ লৈ ৰ খোৱা আৰু ৰভা ঘৰৰ চুক-কোনে ল'ৰাই ছোৱালীয়ে ছোৱালী ছোৱালীয়ে আড্ডা জমাইছে। ঘৈণীয়েকৰ বিয়াত আহিব নোৱাৰা বহুজনৰ বাবে মনোৰঞ্জন তাত নতুন। চিনাকি পৰ্ব চলিয়েই আছে। লাহে লাহে পৰিবেশটোত

মিলি পৰিছে।

কইনাক কলগছৰ তলত বেইৰ ওপৰত ডাঙৰ ভিনদেউৱেক্কে বহুৱালে। পানীপূৰ্ণ সৰু সৰু ঘট বোবৰ মাজত। আয়তী সকলৰ উৰুলী আৰু বিয়া নামে পৰিৱেশ মুখৰিত কৰি তুলিছে। ডেকট বিউটী শৰ্মা বক্তাৰ– ‘মাহ হালধীৰে নুৱালে ধুৱালে কইনা সজালে কোনে দাপোন মতি, কইনা সজালে কোনে গানটোৱে পৰিবেশটোৰ আৰু বেছি সজিৱতা আনিছিল। দৰা ঘৰৰ আৰু কইনা ঘৰৰ বেণ্ডপাৰ্টিৰ শব্দে, উৰুলী, খিচা গীতৰ জাউৰীত ৰভাতলাত খলকনি উঠিছিল।

গীতা মাহীয়েকক ৰভাতলৰ মণ্ডপৰ সমুখত আনি বুহুৱালে। বুজা-নুবুজা পুৰোহিতৰ সংস্কৃত শ্লোক, হোমৰ জুই আৰু দুখন সমাজক সাক্ষী কৰি গীতা মাহীয়েক সম্প্ৰদান কৰিলে। দৰা কইনাই নেদেখা জনৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা জনালে। ৰাইজৰ ওচৰত, জেষ্ঠ্যে জনৰ ওচৰত সেৱা জনালে আশীৰ্বাদ বিচাৰি– সকলোৱে আশীৰ্বাদ দিলে–

দাম্পত্য জীৱন সুখৰ হওঁক ..... বৈবাহিক জীৱন সুখৰ হওঁক ..... ভবিষ্যত জীৱন সুখৰ হওঁক ..... ।

মনোৰঞ্জনৰ মনত পৰিছিল বন্ধু কনকলৈ। অসম সাহিত্য সভাৰ হাইলাকান্দী অধিৱেশনত চিনাকী হৈছিল উষাৰ লগত। উষা দত্তৰ লগত। এদিন দুয়োখন ঘৰৰ সন্মতিত এনে এটা পৰিৱেশত্তে শুভ-মিলন হৈছিল দুয়োৰে। নেদেখা জন আৰু ৰাইজৰ ওচৰত বৈবাহিক জীৱন সুখৰ হ'বৰ বাবে আশীৰ্বাদ বিচাৰিছিল।

দিছিলো। পাইছিলো। ন বোৱাৰী ৰূপে কণকৰ মাকে পদূলি মুখৰ পৰা দৰা কইনাক আদৰি নিছিল।

কিন্তু এবছৰৰ পিছতে কনকৰ প্ৰতি মোহ ভংগ হৈছিল উষাৰ। তাই যুক্তি দিছিল–

ৰাতি পুৱাৰ পৰা ৰাতিলৈ চাহ-ভাতৰ যোগান ধৰা, আলহীৰ আলপৈচান ধৰাটোৱে এটা জীৱন নহয়। মোৰোতো এটা নিজৰ বোলা কথা আছে।

এদিন এটা কোম্পানীত পোৱা চাকৰিৰ উজুহাতত উষাই ঘৰৰ পৰা আতৰি আহিছিল। কণকৰ কাৰনে কন্দা উষাৰ ওঁঠৰ লালিমা শেষ হৈ আহিছিল।

তাৰপাছত বহুতে কণকক মুখা মুখিকৈ কব নোৱাৰিলেও, শুনা-শুনাকৈ আলোচনা কৰিছিল–

উষাৰ কোম্পানীৰ উচ্চ পদস্থ বিষয়াৰ লগত হোৱা হলি-গলিৰ কথা।

আৰু এদিন উষাৰ কালৰ পৰাই প্ৰস্তাৱ দাঙি ধৰিলে–

আমি বেলেগ বেলেগ কৈ থকা ভাল হ'ব নেকি ?

কণক অস্থিৰ হৈ পৰিছিল। আৰম্ভ হৈছিল কণকৰ এক উশৃংখল জীৱন–

আৰু মালবিকা। শিৱেন আৰু শিৱেনৰ ঘৰৰ পচন্দ মতেই মালবিকাক বিয়া কৰাইছিল শিৱেনে। বি, এ পাছ কৰি উঠি স্থানীয় হাইস্কুল এখনৰ শিক্ষয়েত্ৰী। এক পৰিপূৰ্ণ সামাজিক গাওঁলীয়া পৰিৱেশত ডাঙৰ হোৱা ছোৱালী। তাৰেই আনুগত্য ৰাখি চলি আহিছে আৰু চলিব খুজিছে।

বিয়াৰ পাছৰ বছৰ ঠিকেই চলিছিল। সিহঁতৰ মাজলৈ আহিছিল অংকুৰ। অংকুৰৰ জন্মৰ পাছৰ পৰা যেন সিহঁতৰ সংসাৰত যতি পৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। শিৱেনে চাকৰি কৰিছিল উজনিৰ চাহ বাগিচাত। মালবিকাই মাকৰ ঘৰত থাকিয়ে চাকৰি কৰিছিল। শিৱেনে দীঘলীয়া বন্ধৰ বাহিৰে মালবিকাৰ ওচৰলৈ অহাটো কমাই দিছিল।

তাই লাহে লাহে গম পাইছিল, একে অফিচতে কাম কৰা মণিকা নামৰ ছোৱালী জনীৰ লগত হোৱা সম্পৰ্কৰ কথা। কামোতে হক অশালীণ যৌনগন্ধী বিশৃংখল অসলগ্ন কিছুমান মুখ খুজোৱা কথা কোৱাক বাহিৰে মণিকাৰ পৰা শিৱেনে কি পাব পাৰে মালবিকাই বুজিব পৰা নাছিল। কাৰণ তাইয়ো হোষ্টেলত থাকি পঢ়ি অহা ছোৱালী। এজন বিবাহিত পুৰুষৰ লগত এজনী ছোৱালীৰ সম্পৰ্কৰ ৰহস্য ক'ত ? প্ৰতিবাদ কৰিছিল। শিৱেনৰ মাজত কোনো পৰিৱৰ্ত্তনৰ লেখ মানো আঁচোৰ তাই দেখা নাছিল।

প্ৰতিবাদ কৰি ভাগৰি পৰি মালবিকাই নিজকে নিজে প্ৰশ্ন কৰিছিল –

তাইৰ দোষ কি আছিল ? তাই হোমৰ গোন্ধ আৰু ৰাইজক সাক্ষী ৰাখিয়ে শিৱেনৰ লগত সংসাৰ কৰিছিল ? তাইতো জোৰকৈ শিৱেনৰ ওচৰলৈ অহা নাছিল ? তেনেহলে ?

চিন্তাৰ মেৰঘৰত সোমাই পৰিছিল ...

বিশ্ববিদ্যালয়ৰ শেষ পৰীক্ষা শেষ কৰি পোনে পোনেই প্ৰফুল্লই যোগদান কৰিছিল এখন কলেজত। কলেজ শিক্ষক হিচাপে। গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ কৃষ্ণচূড়াৰ প্ৰাণ চঞ্চল সুবাস তেতিয়াও তাৰ গাৰ পৰা আতৰি যোৱা নাছিল। প্ৰতিটো মুহূৰ্ত্ততই তাক জোকাইছিল। ডিগ্ৰী থাৰ্ড ইয়েৰৰ প্ৰেকটিকেলৰ ক্লাছটো কৰিবলৈ গৈ লাহে লাহে নিবদ্ধ হ'ল তাৰ চকু জাহ্নৱী দেৱীৰ চকুত।

লাহে লাহে সেই ক্লাছটোৰ উৎসাহ, আকৰ্ষণ, মনোগ্ৰাহীতাৰ উৎস হ'ল জাহ্নৱী। এনেকি জাহ্নৱীৰ অনুপস্থিতি উমান পালে পাকে প্ৰকাৰে সি ক্লাছটোকে এৰাই চলিব বিচাৰিছিল।

প্ৰফুল্লৰ ঘৰৰ বাধা স্বত্তেও নিজৰ ঘৰখন, সমাজ বাদ দি জাহ্নৱীক কৰি আপোন লৈছিল। আপোন ঘৰখন, আপোন সমাজখন নহলেও জাহ্নৱীৰ পৰিয়াল, সমাজ আৰু ভগৱানক সাক্ষী কৰি। মন্দিৰৰ শংখ, ঘণ্টা ধ্বনিৰ শব্দই বিয়পাই দিছিল আকাশে বতাহে এই খবৰ।

কলেজ শিক্ষক এজন পাই জাহ্নৱীও আছিল সুখী।

দিন বাগৰিছিল। দহমাহ দহদিন গৰ্ভত সন্তান স্থিত কৰাইছিল। মাতৃ হোৱাৰ আশা আছিল আদম্য। মন মাতৃত্বৰ গৌৰৱত উৎফুল্লিত।

কিন্তু মাতৃত্বৰ গৰ্বৰ উম জাহ্নৱীয়ে লব নাপালে। সন্তান ভূমিষ্ঠ কৰাৰ কেইঘণ্টামান পাছতে মৃত্যুক আকোৱালী ললে জাহ্নৱীয়ে। সাধাৰণ জ্বৰ উঠিছিল। ডাক্তৰ প্ৰসূতিক

ম্যাদ যোৱা পেৰাচিটামল ইনজেকচন মাৰিছিল। ৰিয়েকচন হৈছিল ।

তেতিয়া আৰু প্ৰফুল্লৰ বাবে কৰিব লগা একো নাছিল ।

ভাগিন। যাওঁ ...। গীতা মাহীয়েকৰ মাতত তন্ময়তা ভাঙিছিল। বুজিছিল কইনা যাবৰ হৈছে ।

চাৰি পাঁচ জনীয়ে ধৰি ধৰি গীতামাহীয়েকক পদূলিত ৰাখি থৈ দিয়া এম্বেচাদৰ খনলৈ লৈ গৈছে। মাহীয়েক কান্দি কান্দি এখোজ আগুৱালে দুখোজ পিচুৱাইছে। এবাৰ মাকৰ গ'লত ধৰি, এবাৰ ভনীয়েক লিলিৰ গ'লত ধৰি আৰু একমাত্ৰ ভায়েক বাপধনৰ গ'লত ধৰি হুৰাহুৰে কান্দিছে ।

আজিৰ পৰা গীতা মাহীয়েকৰ এক নতুন জীৱন আৰম্ভ হ'ব। নোপোৱা বোৰ এতিয়া পাব ।

নেদেখাজনৰ, বাইজৰ, জেষ্ঠৈজনৰ আশীৰ্বাদ কণক-উষা, শিৱেন-মালবিকা, প্ৰফুল্ল-জাহ্নৱীৰ দৰে নহয়, গীতা মাহীয়েকৰ বিয়াৰ ৰাতিপুৱা মাহীয়েক উঠি যোৱা এম্বেচাদৰ খনৰ ফালে চাই চাই তাকে আশা কৰিছে ।

গীতা মাহীয়েকে তেতিয়াও কান্দি আছিল। লাহে লাহে গাড়ীৰ শব্দৰ লগত সেই কান্দোনৰ শব্দ এক বেসুৰা সুৰত মিলিত হৈ পৰিছিল ।

ঃ শৃংখলিত বসন্ত আমাৰ ঃ

নীলমোহন ৰায়

বন্দুকৰ শব্দই ইয়াত সময়ক চকিত কৰে
চন্তৰীৰ বুট'ৰ শব্দই নিশাৰ নৈঃশব্দ হৰে
শৃংখলিত সোনোৱালী বসন্ত আমাৰ,
আমাৰ সময় এতিয়া শিকলি চিঙাৰ
ধূসৰিত চতৰ অৱসান ঘটাই
গাভৰু বহাগক আদৰি অনাৰ ।

দিগন্ত বিস্তৃত এখনি বহল আকাশ,
তাৰ তলতে থকা মুকলি পথাৰ
আমাৰ বিহু তলী হব লাগে—
'তুমি'— তেওঁ নই গুচি আমি হব লাগে ।

বসন্ত মানেই নতুনৰ সংকেত
বিহু মানেই সৃষ্টিৰ উন্মেষ—
হৃদয়ে হৃদয়ক বুজিবলৈ
এই মুহূৰ্তত আমি মিলিব লাগে
বিহু পথাৰত ;
পেপাঁৰ মাত, ঢোলৰ কোব আৰু গগনাৰ শব্দেৰে
চাইৰেনৰ মাত নিমাত কৰিব লাগে ।

কাউৰী শগুনৰ বিৰক্তিকৰ আবাও-ৰাও এতিয়া অসহ্য,
নতুনৰ বাৰ্তাবাহী শান্তিৰ কুলিব বাবে
এক মুক্ত বসন্তৰ আগমনী পথ নিষ্কণ্টক কৰিব লাগে ।
য'ত আমাৰ প্ৰানে প্ৰাই উঠিব
একান্ত নিৰ্ভয়ে য'ত আমি
দিনৰ পিছত দিন বিহু গাই যাম ।

গৰ্ব ঃ

শ্ৰীবিমল চন্দ্ৰ বৰ্ম্মণ
উচ্চতৰ মাধ্যমিক ১ম বাৰ্ষিক

থাকিব্ৰা মাথোঁ দুই দিন জীয়াই
সুন্দৰ দেহটো লৈ
এই ভৱপূৰ জগতত।
তোমাৰ অতি আদৰৰ দেহটো
যাব নদীৰ সোঁতত
মৃত্যুৰ কোৰত।
তুমি যদি যদি হোৱা সত্যবাদী
তেন্তে থাকিব তোমাৰ
মুখৰ বাণী।
ৰূপ, ধন-ৰ গৰ্ব কৰি
একো লাভ নাই
এই জগতত।
এদিন সকলোৱে
উৰি যাব
ধোঁৱাৰ দৰে বিলীন হৈ।
ঘিৰ্ণা নকৰিবা আনক
সিয়ো হব পাৰে মহামানৱ
এই ভৱপূৰ জগতত।
মানুহ-ক ঘিৰ্ণ কৰি
নিজৰ গৰ্ব কৰি
নিদিবা পশুৰ পৰিচয়॥

মুমূৰ্ষু বেদনা

মিচ্ অঞ্জু শৰ্মা
স্নাতক ১ম বৰ্ষ

এৰিথৈ আহিলোঁ ক'ত অমলিন বসন্তৰ
উজ্জ্বল প্ৰভাত,
ভাগিপৰে যতনেৰে সজা
মনৰ কাৰেংঘৰ।
তোমাৰ পৰা মোলৈ দূৰত্ব
এতিয়া অযুত আলোকবৰ্ষ,
স্মৃতিয়েতো নানে কুঞ্চিত কৰি
মনৰ ব্যৱধান।
জন সমুদ্ৰলৈ মূৰ তুলি চোৱা
সকলো সং মানুহেই
এতিয়া বেদনাহত
মুমূৰ্ষু প্ৰায়।
ক্ৰমে অনুক্ৰমে,
হিমসনা জোনাকৰ শীতলতাই
স্পৰ্শ কৰিব তোমাৰ আৰু মোৰ
আমাৰ সকলোৰে
শৰীৰৰ উষ্ণতা,
ক্ৰমে আমি ৰূপান্তৰ হম।

মোৰ মন যায়

শ্ৰীপৰিমল চন্দ্ৰ দাস
উচ্চতম মাধ্যমিক ২য় বাৰ্ষিক

মোৰ মন যায়–
ফুল হবলৈ–;
গোটেই পৃথিৱীত সুবাস বিলাবলৈ।

মোৰ মন যায়–
এটি শিখা হবলৈ–;
হেজাৰ জনক পোহৰ বিলাবলৈ।

মোৰ মন যায়–
গীত হৈ ;
হেজাৰ শ্ৰোতাক মুগ্ধ কৰিবলৈ।

মোৰ মন যায়–
নিয়ৰ হৈ–;
ডুবৰিত মুকুতা আনিবলৈ।

মোৰ মন যায়–
তৰা হবলৈ–;
যুগ-যুগান্তৰ লৈ আকাশত থাকি,
পৃথিৱীত পোহৰ বিলাবলৈ।

নিঃচুপ বেদনা

মিচ্ মমতাজ বেগম
স্নাতক মহলাৰ ২য় বৰ্ষ

কেনেকৈ পাহৰো মই
সেই হাঁহি সেই গান
মৰমৰ মাত কথাবোৰ,
ঠেহপেচ অভিমান।
এনেয়ে পাইছো মই
জীৱনত বহুতো দুখ
তাতে এই দাৰুন সন্তাপ,
কিয়নো নিনিলে মাৰি
কনা বিধাতাই মোক ?
কৰিছো মই কি মহাপাপ ?

সাগৰ ঢৌবোৰ
খুন্দা খাই খাই
পাৰত জিৰণী আহি লয়
অন্তৰত কিন্তু মোৰ
বেদনাৰ ঢৌবোৰ
তাতে উঠি তাতে মাৰ যায়॥

বিষাদৰ হুমুনিয়াহ

শ্ৰীহিৰেণ দাস
স্নাতক মহলা ২য় বৰ্ষ

মই আবেলিৰ বেলিটোৰ দৰে
ডুব গৈ আছোঁ দুৰ্ভাৱনাত
আজি তোমাৰ প্ৰত্যাখ্যান
বহুদিনৰ প্ৰতিশ্ৰুতিৰ মৃৎত ।

মই অনুভৱ কৰিছো
গভীৰ শূন্যতা আৰু
চকুৰ আগত বিষাদৰ বৰষুণ ।

তোমাৰ বাবেই
এদিন সৰগ ৰচিছিলোঁ
তাজমহল সাজিছিলোঁ ।

আজি
জীৱন মৰণৰ বাবে পৰাজিত শত্ৰু
মৃত্যু মোৰ ভাটিয়ালী সুৰ
আহিনৰ বাংগালী গাভৰু বতাহ ।

— ৰূপ —

শ্ৰীলক্ষণ কলিতা
স্নাতক দ্বিতীয় বৰ্ষ

ৰূপটিক লৈ সকলোৱে গাইছে গীত
তাকেলৈ অহংকাৰ এই পৃথিৱীত ।
দলৰ মাজে মাজে ৰূপৰ আলোচনা
মঠ মন্দিৰত প্ৰেমৰ এই অবিহণা,
মুখনি ইমান সুন্দৰ আৰু কতো নাই,
চকুৰ সমান উজ্জ্বলতা সূৰ্য্যৰো নাই ।
দেশে বিদেশে হাঁহাকাৰ এই ৰূপক লৈ,
গাওঁৱে, চহৰে, নগৰে তাকেলৈ হৈ চৈ ।
যি সকলে নাজানে অতীতৰ বিষয়ে,
ট্ৰয় নগৰ ধ্বংস হয় ৰূপক লৈয়ে ।
সাজনে-কাজনে তুঘণ্টা দেৰী হয়.
নিজেই নিজ ৰূপৰ গুণ বখানয় ।

সাপটগ্ৰাম মহাবিদ্যালয়

মিচ্ অৰ্পনা দাস
উচ্চতম মাধ্যমিক ২য় বৰ্ষ

আছিল এদিনাখন,
নানা হিংস্ৰ জন্তুৰে ভৰা
এন্ধাৰ অৰণ্যই একাকাৰ,
কোন জনে আহি,
হাবি জংগল দূৰ কৰি
পোহৰৰ কৰিলে প্ৰসাৰ ।
১৯৭২ চনত,
কাৰ হৃদয়ৰ পৱিত্ৰ ধামত,
খেলিছিল এবাৰ কথা
তেওঁহে গঢ়িলে ইয়াত
সাপটগ্ৰাম মহাবিদ্যালয়.
দিনে দিনে জ্বলি আছে
প্ৰদীপৰ শিখা ।
কাষতে,
পৱিত্ৰ লীলানন্দ আশ্ৰম,
নিতৌ অজস্ৰ মানুহৰ হয় সমাগম ।
দুকাষে দুখনি সেউজীয়া পথাৰে,
ৰূপৰ সৃষ্টি কৰে
শাৰী শাৰী সেউজীয়া গছবোৰে ।
গছৰ তলত বহি,
কোনে যে কিমান কথা পাতে,
ৰং ভৰা মনে অতি উলাহেৰে ।
এইদৰে চিৰকালেই
ধ্বনিত হওক,
জয় জয় জয় ।
ইয়ে মৰমৰ সাপটগ্ৰাম মহাবিদ্যালয় ॥

—ঃ মোৰ মন যায় ঃ—

সহিদুল বেপাৰী
৪ৰ্থ শ্ৰেণী কৰ্মচাৰী
সাপটগ্ৰাম কলেজ

মোৰ মন যায় কবি হবলৈ
শব্দ-ছন্দেৰে জগত গঢ়িবলৈ ।
মোৰ মন যায় হজৰত মহম্মদ হবলৈ
সত্যৰ বাণীৰে বিভেদ ভুলাবলৈ ।
মোৰ মন যায় ৰাম কৃষ্ণ হবলৈ,
ধৰ্মৰ পথ সহজ কৰিবলৈ ।
মোৰ মন যায় যিশুখ্ৰীষ্ট হবলৈ
পাপীক নহয়, পাপক ঘিণ কৰিবলৈ ।
মোৰ মন যায় নেতাজী হবলৈ
আত্মদানেৰে দেশ ৰক্ষা কৰিবলৈ ।
মোৰ মন যায় মহাত্মা গান্ধী হবলৈ,
সত্য-ব্ৰতেৰে মন জয় কৰিবলৈ ।
মোৰ মন যায় ভূপেন হাজৰিকা হবলৈ,
গোটেই বিশ্বত মানুহৰ গান গাবলৈ ।

জীৱন লগৰী

Kamal Kumar Das
T.D.C. Ist Year

বাট চাই আছো তোমালৈ
জীৱন নদীৰ পাৰত বহি
আহিবানে তুমি মোৰ কাষলৈ
মাতিছোঁ যে তোমাক দূৰৰ পৰাই।

হে পৰম করুণা ময়!
মই যে অকলসৰীয়া
আজি এই বিশাল পৃথিৱীত
লক্ষহীন মোৰ এই যাত্ৰা।

কৰিছোঁ প্ৰাৰ্থনা তোমাক
মোৰ এই কম্পিত হাতেৰে
যদি পাৰা হোৱা মোৰ
জীৱনৰ শেষ লগৰী।

দেখুৱাই দৈ যোৱা মোক
জীৱনৰ অন্তিম বাটছোৱা
তুমি আৰু মই মিলি দুয়ো জনে
আজি বাই যাওঁ —
জীৱন নদীৰ শেষ বাটছোৱা। ❋

—ঃ মোৰ দৃষ্টিত তুমি ঃ—

মোঃ চুলতান মামুদ
উচ্চতম মাধ্যমিক চুৰান্ত বিভাগ

গভীৰ এন্ধাৰৰ মাজতো
মই তোমাক বিচৰি পাওঁ
হিমাদ্ৰিৰ শিখৰত
সাগৰৰ গভীৰতাত
নদীৰ কোঁমল সোঁতত
পৰ্ব্বতৰ দুৰ্গম গুহাত
তোমাক বিচাৰি পাওঁ
সেউজীয়া পথাৰৰ বুকুত
নাঙলৰ সিৰলুত
বসন্তৰ প্ৰতিপাল সুগন্ধি ফুলত
কেতেকীৰ মধুৰ সুৰত
তোমাৰ অস্তিত্ব অনুভৱ কৰোঁ!
গভীৰ নীল আকাশৰ মাজত
তুমি বিচৰণ কৰা,
তুমি অসীম, অনন্ত। ❋

মানসত এক ব্ৰহ্মমুহূৰ্ত

মিচ্ শান্তি কলিতা
স্নাতক মহলা ৩য় বৰ্ষ

সেই শব্দটোৱে
সেই নুশুনা শব্দটোৱে
মোক তিয়াই পেলালে,
নেদেখা গভীৰতাত
মই বুৰ গলো
শব্দটোৱে মোক ইপাৰ সিপাৰ কৰিলে
চেতন অৱচেতনৰ।
সেই বিশালতাই
সেই মৰ্মবাণীয়ে।
শব্দটোত আছেনেকি
ভাবাৰ সিপাৰৰ এক আকুলতা
এক অনন্ততা
এক প্ৰচণ্ড যৌৱন
উভাল খাই পৰা শিপা
ৰোপন কৰাৰ আহ্বান?
আঃ কি অটল সেই মৰ্মবাণী!
কি অপৰূপ সেই তিৰবিৰাই
বিয়পি যোৱাৰ ছন্দ
আকাশ জুৰি তিৰবিৰাই!!
সুদূৰ বিয়াই তিৰবিৰাই!!!

শিলত মই আঁঠু কাঢ়িলো, আমাৰ হৈ।
পানীত হাত তিয়াই মই উচুপি উচুপি কলো
"হে বিশাল, হে অনুপম, হে সৌন্দৰ্য
আমাক ৰোপন কৰা সূক্ষ্মতাত।" ❋

—ঃ মৰমৰ পাখী ঃ—

মিচ্ আবিদা খাতুন
স্নাতক ১ম বৰ্ষ

ইমান ধুনীয়া তুমি ৰূপহী চৰাই,
ভাল পাওঁ মাতটি চিকুন।
এবুকু মৰম মোৰ আছে তোমালৈ,
চোৱা যদি হিয়াৰ দাপোন।
নিশা সপোনত তোমাৰ লগত,
শুনা জানো ক'ত কথাপাতো।
তুমিও কোৱা তাকে শুনিবলৈ,
মই কাণপাতি থাকো।

অকনমানি মনমোৰ তোমাতে মগ্ন,
আঁতিগুৰি বিচাৰি নাপাওঁ।
সপোনত ভাহি উঠা ছায়াটি দেখি,
কতবাৰ হাবাথুৰি খাওঁ।

তথাপি ভালপাওঁ অ! পাখি,
যদিওৱা ৰলা দূৰত।
জিৰজিৰকৈ বৰ এবুকু মৰম,
চিৰদিন অকন মানি প্ৰাণত। ❋

শেষ সাগৰলৈ

শ্ৰীঅৰ্চনা চৌধুৰী
স্নাতক ৩য় বৰ্ষ

কোনোৱা বাসন্তী ৰাতি মনত পৰিব তোমাৰ কথা
— এয়া অতীত মোৰ।
মৰমৰ শেষ প্ৰান্তত বৈ বাট চাই আছোঁ
কোনোৱাই আনি দিয়ে নেকি কিবা এটা।
আকণ্ঠ পান কৰিছো শব্দৰ ৰসকোষ
মুহুৰ্ত্ততেই থিতাপি ললে বুকুত আকৌ ভাষা,
মোলৈ আনিব নেকি কোনোৱাই মোৰেই অতীত ?
কুঁহিপাতে ঢাকি ধৰা
বসন্ত পৰশ সনা
মৰমৰ শেষ প্ৰান্তত, আকৌ প্ৰতীক্ষা।
মোৰ বাহ্যিকতাৰ আলোড়নে চুই যায়—
যদিও প্ৰাণভৰা প্ৰাণময়তাই
সদাই জগাই তোলে,
তথাপিতো নাই আহৰি
শেষৰ স্পন্দন এনাজৰী
মোৰ বাবে —
এয়াই যদি হয় মোৰ অতীত তেন্তে
তোমাৰ কৌতুহলী কাবেৰীত
মোৰ পাবা শেষ চকুলো টুপি।
কিন্তু যিজনে কন্দাই নাই
তেওঁৰোতো বুকু ফাটে,
বুকুখনি বিষাই যায়।
জানানে, কাবেৰীতো মোৰেই চকুলো;
বৈ যায়, বৈ যায়, অনন্ত কাললৈ —
শেষ সাগৰলৈ।

আজিৰ বেকাৰ

মিচ্ প্ৰতিমা কলিতা
দ্বাদশ শ্ৰেণী

আজিৰ যুগত এই সমাজত
যিমান আছে বেকাৰ
সকলোৰে যেন হৈছে আজি
এক প্ৰকাৰ জোকাৰ।
খনে হাঁহে খনে কান্দে
খনে গীত গায়,
খনে লিখে খনে পঢ়ে
খনে কবি হয়।
মনতে তাৰ বহু আশা
বহু কথা ভাবি,
ই পকেট চায় সি পকেট চায়
পইচা গৈছে ভাগি।
দিয়া ভণ্টী আধুলি এটি
বজাৰ লৈকে যাম,
এই খিনি পালেই আজি মোৰ হব
পান তামোলৰ দাম।
ভণ্টীয়ে কয় ককাই মোৰ
লাজ কি নেলাগে,
ককাই হৈ ভনীৰ পৰা
কেনেকৈ পইচা মাগে।
ভণ্টীৰ কথাত হতাশ হৈ
মাকৰ ওচৰত যায়,
আমোল খোৱাৰ চল কৰি
পইচাৰ কথা কয়।
মাকে কয় সোণটি মোৰ
কি কম দুখৰ কথা,
মহাভাৰত কৰলৈ গলে
মনত লাগে বেথা।
গাই বেচিলোঁ ধাঁৰ বেচিলোঁ
আৰু বেচিলো ছাগলী,
অৱশেষত হৈছো আজি মই
তামোল খোৱাৰ পাগলী।
পইচা নাপাই অৱশেষত
চাকুৰিৰ বাবে ঘূৰে,
চাকুৰি নাপাই বেকাৰ তেতিয়া
বাটে বাটে ফুৰে।
কবিয়ে কয় মূৰ্খ বেকাৰ
চিন্তা কৰা নাই,
কুৰি শতিকাৰ এই যুগত
চাকুৰি কেনেকৈ পায়।
চাকুৰিৰ নামত যত চলিছে
টকা পইচাৰ খেলা,
তেনে ক্ষেত্ৰত চাকুৰি পোৱাটো
কিযে বিষম জ্বালা।
চাকুৰিৰ আশা এৰি তুমি
কৰ্ম্ম কৰি খোৱা,
কৰ্ম্মই হল পৰম ধৰ্ম্ম
এই উপায় লোৱা। ❊

অপেক্ষা

মিচ্ চম্পা কলিতা
দ্বিতীয় বর্ষ

বেলিয়ে লাহ দিবলৈ বেছিপৰ নাই।
শীতৰ ফেৰফেৰীয়া বতাহজাক;
মোৰ গাত বাৰুকৈ লাগিছে
অপেক্ষা আৰু উপলব্ধিৰ
দেওঁধনী নৃত্য।
মৃত্যুৰ দৰে চেঁচা মনত;
এপাহ দুপাহকৈ চেনেহীৰ।
শুকান ওঁঠত ফুল ফুলাও;
পাখী নগজা চৰাই জনীৰ ডেউকাত।
লোৰহাত এখন বান্ধি দিব খোজোঁ;
অপেক্ষা আৰু উপলব্ধিৰ
দেওঁধনী নৃত্য।
ৰূপতাৰ বাৰেই
হাঁহিৰ খিলখিলনি তাৰ
এলাহত ভবিষ্যত
দূৰৰ সোনালী শইছ ভূমিত
শিল হৈ তথাপি ৰওঁ
বৈ যাওঁ এক দিগন্তলৈ।

বিদ্ৰোহী

শ্ৰীমৃণাল কান্তি বৰ্মন
অসমীয়া প্ৰধান

সীমাহীন যন্ত্ৰনাত জৰ্জৰিত
মোৰ সৰ্ব শৰীৰ।
যীশুৰ শৰীৰৰ ক্ৰুশতকৈ
মোৰ শৰীৰত অসংখ্য ক্ৰুশ আছে।
সোমালিয়াৰ দুৰ্ভিক্ষত কৈ
মোৰ যন্ত্ৰণা শত শতগুণে বেছি।
মোৰ এই অব্যক্ত যন্ত্ৰণা বুজাৰ ক্ষমতা
'যীশু' কিম্বা 'সোমালিয়া' দুৰ্ভিক্ষৰ নাই
মোৰ এই গোটেই যন্ত্ৰণা
মোৰ শৰীৰৰ প্ৰতি শিৰাই শিৰাই
প্ৰৱাহিত হৈ আছে।
হয়তো বা এদিন
এই যন্ত্ৰণাৰ পৰাই জন্ম হব
"নতুন যুগৰ
এক নতুন বিদ্ৰোহীৰ।" *

SAPATGRAM COLLEGE STUDENTS UNION SOCIETY

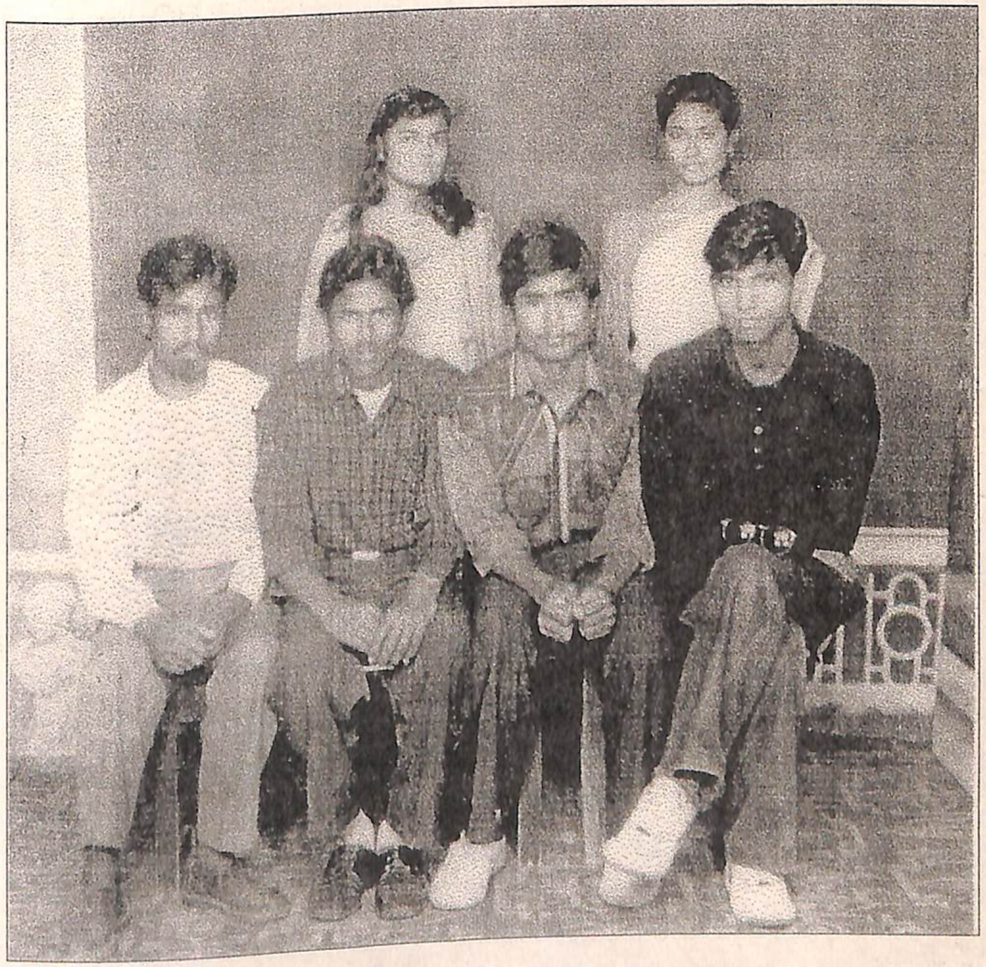

Sitting (Left to Right) Sanjib Barman, Lakhan Ch. Kalita (Debate & Cultural Secretary) Satya Brata Das (General Secretary) Samir Nath (Secretary Boys Comon Room)
Standing L to R : Fulkumari Baid (Social Service Secretary) Santi Kalita (Editor Magazine)
Safior Rahman (Secretary Major Game) Not seen in Photograph.

মনের আকাশে

চম্পা মিত্র।
স্নাতক প্রথম বর্ষ।

মনের আকাশে ইচ্ছের দাপাদাপি,
হতে চাই আমি অচিনা রঙিন পাখি
ফুলের বাগানে গান গেয়ে প্রতিদিন
যেন নিরালায় নিরিবিলি বসে থাকি।

ভোরের হাওয়ায় মনের দরজা খুলে
বসে থাকি রোজ উদাসীন আনমনে;
চেয়ে দেখি দূরে অনেক সোনালি চিল,
ওড়াউড়ি করে অজানা সবুজ বনে।

অফুরান রোদে সকাল সন্ধ্যাবেলা,
হৃদয় নীরবে সুগন্ধে ভরে তুলি,
বকুলে সাজাই বেদনাকে দূরে ঠেলে
মনের গভীরে আলগোছে অলি গলি।

মনের আকাশে সারাদিন দাপাদাপি,
হতে চাই আমি অচিনা রঙিন পাখি,
যত হতাশার বালিয়াড়ি পিছে ফেলে
স্বপ্নে সুখের সবুজের মাঝে থাকি। □

মানুষ কি করে বাঁচে ?

সুপর্ণা মৃধা।
স্নাতক তৃতীয় বর্ষ।

খবর একটি ছড়িয়ে পড়েছে চারিদিকে—
যে পথ নিষিদ্ধ ছিল সেই পথ দিয়ে
আরম্ভ করলাম যাত্রা—
রক্তে লাগোলো আগুন,
হাড়ে লাগালো বাতাস,
আগুন লাগালো বুকের পাঁজরে।
একবার একটি আধুলি দিয়ে আমি পৃথিবীটি কিনবার
পরিকল্পনা করেছিলাম।
তারপর থেকে হাতে একটি আধুলিও নেই—
সব আলো স্তব্ধ হলো,
হারিয়ে গেল সব স্বপ্ন।
নদী শুকালো, দুঃখের বিভীষিকা মাঠে ছড়ালো,
জীবনের যা ছিল ভবিষ্যত
সেও হলো অন্ধ।
কোনদিকে আর যাওয়া হলো না।
এই শ্রাবণে
জল ডিঙিয়ে সে আধুলি আবার
এলো ভেসে।
তবুও হৃদযন্ত্র ক্ষত-বিক্ষত
নানা চিন্তায়।

কোন পথে পা দেবো!
প্রেমে, না শাসনের দায়বদ্ধতায় ?
রোমান্টিক কবিদের গল্প কাহিনী পড়ে
ইচ্ছে করে নিজেকে বিলিয়ে দিতে
প্রেমের আগমন বার্তায়।
হাতছনি দিয়ে প্রেম আমাকে ডাকছে
তুমি এসো আমার পাশে।
সাড়া দিতে চাই প্রেমের ডাকে,
আকাশের বুকে উড়তে চাই
ডানা মেলে প্রচণ্ড আবেগে।
কিন্তু আমি যে আবদ্ধ—
সমাজ আর শাসনের দায়বদ্ধতায়। □

"মোর কবিতা"

বিদ্যুৎ রায় চৌধুরী।
স্নাতক ২য় বর্ষ।

তুমি মোর কবিতা।
সত্যিই কি তুমি আমার কাছে,
স্বপ্নের কবিতা হয়ে থাকতে চাও ?
ভালবাসার কবিতা!
আমি তোমার অপূর্ব মনও—
রূপমূর্ত্তি খানি বেঁধে রেখেছি,
মোর মনের গোপন কারাগারে,
চিরদিনের তরে,
শুধু তুমি পারলে না।
আমি দেখেছি তোমার,
মনন্দর্পন মাঝে মোর স্পষ্ট ছায়া—
শুধু তুমিই দেখলে না,
পেয়েগেলে ভয় তুমি একা।
তোমার সুমধুর দৃষ্টি,
পড়ল না মোর—
ভালবাসার আয়না মাঝে,
চারদিক দিয়ে চলে গেল
শুধু বাদ রেখে মোর পানে।
একি মোর কবিতা ?
তোমার মধুমিষ্ট হাসিখানি
যতবার মনে জাগে,

একটি করে আনন্দের ডাক দিয়ে যায়
মোর বেদনা মন মাঝে,
এ আর কিছু নয়,—
শুধু মোর কবিতা।
আমি চাই—
কবিতা না হয়ে তুমি মোর কাছে,
বাস্তব হয়ে আস,
গোপন দৃষ্টি রেখে
মোর পানে।
আমি জানি—
তুমি আর স্বপ্নের কবিতা হয়ে
আসবেনা মোর মনে,
এবার আসবে তুমি,
বাস্তব হয়ে মোর প্রাণে।
তুমিওতো জান,
একটি চাওয়া স্বপ্নের ব্যর্থতার বেদনা
কেমন দুঃখ দায়ক,
তোমারওতো একটি সুন্দর মন আছে
তাই নয়কি ? আমি জ্ঞাত আছি,
সফল হব, আমি তোমায় পেয়ে
এ মোর হবে বাস্তব কবিতা।
জেনে রেখো তুমি,
মনে রেখো তুমি,
মোর কবিতা। □

পৃথিবী

রজত কান্তি সাহা।
স্নাতক প্রথম বর্ষ।

পৃথিবীতে বহুলোক বাস করে
সকলে মোরা সকলের তরে।
কেহ থাকে কুঁড়ে ঘরে
কেহ থাকে অট্টালিকার উপরে।
পাশা পাশি মোদের সকলের বাস।
কাহারও দিন যায় সুখে
কাহারও বা দুখে—
ঘৃণা করেছ কেন তবে উঁচু নীচু বলে
আলাদা থাকছ দলে দলে
ভুল তব এ ধারণা।
একই বিশ্বপিতার সন্তান সবাই
উঁচু নীচু বলে কেহ নাই।
চল মৃত্যুর আগে কিছু করে যাই
পৃথিবীবে সুন্দর ভাবে গড়ে যাই। □

ষোলোবছর আগে

মুনমুন ব্যানার্জ্জী।
স্নাতক প্রথম বর্ষ।

আজ হতে ষোলোবছর আগে
মায়ের হাত ধরে এসেছিলাম পৃথিবীর চালা ঘরে।
নীল আকাশ ছিল তার ছাউনি।
আর সবুজ গাছ গাছালি ছিল চারপাশে ভিড় করে।
আজ হতে ষোলোবছর আগে—
মায়ের আনন্দ ঝরে পড়ত মিষ্টিমধুর আষাড়ের বৃষ্টি।
শরতের কাশফুলের মাঝে সোনামাখা রোদ
আর বড় ভালছিল প্রকৃতির কতশত মহান যেসব সৃষ্টি।
এখন আমি ষোলবছর বয়স্ক।
জীবনযুদ্ধে লিপ্ত এক কিশোরী মায়ের মুখ দেখি বিরস মসীলিপ্ত।
জীবন সংগ্রামে অবিরত
চিমোনী উদ্গারিত ধোঁয়ায়
ফোটেনা ফুল ঝরেনা বৃষ্টি
আমি ভালবাসি প্রকৃতিকে।
ভয় হয়, আমি কি পারব
জীবনযুদ্ধে বেঁচে থাকতে? □

স্বার্থপর ভালবাসা

ফুলেশ্বরী পাল
স্নাতক মহলা

বিকেল পাঁচটা বাজে, শোভন অফিস থেকে ফিরে এসে তাঁর স্ত্রীর হাতের তৈরী চা খাচ্ছে এবং টেলিভিশন দেখছে। এমন সময় তাঁর বন্ধু রাজু এসে তাঁকে খবর দিল "শোভন, লাবণ্য মারা গেছে।" খবর শুনে মনে হলো না যে শোভন এতে দুঃখিত। শোভন বললো, "লাবণ্য মারা গেছে ভালই হয়েছে।" রাজু কিন্তু শোভনের মুখ থেকে একথা আশা করে নাই। তখন রাজু শোভনকে বললো, 'শোভন, তুই না একদিন লাবণ্যকে তোর জীবনের থেকেও বেশী ভালবাসতি। কিন্তু আজ তোর কী হয়েছে? আজ লাবণ্য এই পৃথিবী থেকে বিদায় নিলো, আর তুই বলছিস ভাল হয়েছে। মনে পরে শোভন সেই দিনের কথা, যেদিন প্রথম তুই লাবণ্যকে দেখেছিলি সেদিন লাবণ্য ছিল তোর জীবন, আর আজ ...." এই বলেই রাজু চলে গেল।

শোভন সত্যিই আজও লাবণ্যকে ততখানিই ভালবাসে, যতটুকু আগে বাসতো কিন্তু বন্ধুর সামনে প্রকাশ করলো না তাঁর ভালবাসা। রাজু যাবায় পর শোভনের চোখ দিয়ে জল পড়ছে, আর পুরানো দিনের কথা ভাবছে। প্রথম যেদিন সে লাবণ্য দেখেছিল।

লাবণ্য সেদিন প্রাইভেট পড়ে বাড়ী ফিরছে। প্রথম দিন দেখবার পর থেকেই শোভন লাবণ্যকে ভালবাসতো। একদিন একটি চিঠির মাধ্যমে শোভন তাঁর ভালবাসার কথা লাবণকে জানালো। লাবণ্য তাতে সম্মতি জানালো। এভাবে তাঁদের ভালবাসা শুরু হল। তাঁরা দুজন দুজনকে এত ভালবাসে যে একজন আর একজনকে ছাড়া বাঁচার কথা আশা করে না।

কিন্তু তাঁদের এই ভালবাসা বেশিদিন সুখের হল না। একদিন লাবণ্যর বাড়ীর থেকে জানতে পারলো তাঁদের এই ভালবাসার কথা, লাবণ্যর বাবা মা এবং ভাইরা কেউ তাদের ভালবাসাকে স্বীকার করলো না তাঁরা ভেবেছিল যদি লাবণ্যর সাথে শোভনের বিয়ে দেয় তাহলে তাঁদের সম্মান হানি হতে পারে। কারণ এই সমাজের কেউ প্রেমকে ভাল চোখে দেখে না। তাঁরা ভাবে প্রেম একটা নোংরা জিনিষ। এই সমাজ প্রেমের সুন্দরতাকে বুঝতে চেষ্টা করে না। লাবণ্যর মা, বাবা এবং ভাইরাও সেই একিরকম ভাবে। কারণ তাঁরা যে এই সমাজেরই মানুষ। সুতরাং তাঁরা লাবণ্য এবং শোভনের ভালবাসাকে মূল্য দিলনা। তাঁরা শুধু নিজেদের সম্মানটাকেই বড় বলে ভাবলো।

তারা চিন্তা করলোনা যে লাবণ্যও তো নিজের বলে কিছু আছে। আসলে তাঁরা চিন্তা করলো যে তাঁরাওতো লাবণ্যকে ভালবাসে, সুতরাং লাবণ্য তাদের কথা মতই চলবে। কিন্তু এই বাবা, মার ভালবাসা আসলে স্বার্থপর ভালবাসা।

বঙ্কিম চন্দ্র চট্টোপাধ্যায় তাঁর 'ভালবাসার অত্যাচার' প্রবন্ধে বলেছেন, "যে তাঁহার ভালবাসার পাত্রকে দেখিয়া নিজের যে সুখ হয়

তদপেক্ষা ভালবাসার পাত্রের মঙ্গলই বিশেষ করিয়া প্রার্থনা করে সেই ভালবাসা অস্বার্থপর ভালবাসা। কিন্তু যে তাঁহার ভালবাসার পাত্রের মঙ্গলের থেকে নিজের সুখের চিন্তা করে, তাহা হইলে সেই ভালবাসা স্বার্থপর।

দশরথ রামকে নির্বাসন দিয়া সত্য পালন করিয়াছিলেন বলিয়া তাঁহার প্রশংসা করা হয়। কিন্তু দশরথ যদি নিঃস্বার্থপর হইয়া রামকে ভালবাসিতেন তাহা হইলে কখনই তাঁহাকে রাজ্যচ্যুত করিয়া বনবাসে পাঠাতেন না, কারণ দশরথের সত্যপালনে রামচন্দ্রের গুরুতর অনিষ্ট।"

তাই এখানেও রামচন্দ্রের মত লাবণ্যরও সেই অবস্থা। লাবণ্যর বাবা মায়ের জন্য শোভনের সাথে তাঁর দেখা সাক্ষাতও বন্ধ হয়ে গেল। লাবণ্য তাঁর অভিভাবকদের জন্য নিজের জীবনকে অন্ধকারে ঠেলে দিল। সে প্রতিজ্ঞা করলো যে সে শোভনকে ছাড়া অন্য কোন ছেলের সঙ্গে বিয়ে বসবে না। সে শোভনকে ছাড়া অন্য কোন ছেলের কথা ভাবতেই পারে না।

এদিকে শোভনের বাবা, মা তাঁকে বিয়ে করাতে চাইলো। কিন্তু শোভনও লাবণ্যকে ছাড়া বিয়ে করবে না। তখন লাবণ্য একথা জানতে পেরে শোভনকে খবর পাঠালো যে সে যেন তাঁর বাবা, মায়ের পছন্দে বিয়ে করে নেয়। কারণ শোভনের বিয়েতে লাবণ্য খুশী হবে। তখন শোভনের বিয়ে হলো সুতপা নামে একটি মেয়ের সাথে। শোভন এবং সুতপা দুজনে সুখে সংসার করছে। তাঁদের সুখ দেখে লাবণ্যও সুখী। কারণ শোভনের খুশী তাঁর জীবনে সব থেকে বেশী সুখের। এখন লাবণ্য শুধু ভাবে যে তাঁর শোভনকে সে খুশী দেখেছে সুতরাং এখন যদি সে মারাও যায় তথাপিও তার কোন দুঃখ থাকবে না।

লাবণ্য শরীরের প্রতি কোন যত্ন নেয়না, এবং যত্ন না নেবার ফলেই তাঁর একটি বড় রোগ দেখা দিল। ডাক্তারের পরামর্শ অনুযায়ী তাঁর বাবা তাঁকে কলকাতায় এক নার্সিং হোমে ভর্তি করলো। কিন্তু কিছুতেই তার রোগ সেরে উঠলো না। দিন দিন অসুখ আরও বাড়তে শুরু করলো। তখন শুধু সে একবার শোভনকে দেখতে চাইলো। কিন্তু তাঁর বাবা এতে কিছুতেই রাজী হল না। সুতরাং তার শেষ ইচ্ছাটাও পূরণ করলো না তার বাবা ভাইরা। এদিকে লাবণ্য তার জীবনের শেষ সময় গুনছে। আর তার বাবা, মায়েরা তাদের মান সম্মানের চিন্তা করছে। একদিন সকাল ১০ টার সময় তার শ্বাস বন্ধ হয়ে গেল। অনেক কষ্টে সে কিছু সময় এভাবে অতিবাহিত করলো, যখন দুপুর ১ টা বাজে, তখন সে শেষ নিঃশ্বাস ত্যাগ করলো।

লাবণ্য মারা যাবার পর তার বাবা, ভাইরা চন্দন কাঁঠ এবং ঘি দিয়ে তার দেহ সংকার করলো এবং খুব ধুমধাম করে শ্রাদ্ধও সারলো। এই করে তারা জাহির করে দিল যে তারা লাবণ্যকে কত ভালবাসতো!

নারী স্বাধীনতা

সাবানা আক্তার
স্নাতক ২য় বর্ষ

তসলিমা নাসরিন.........তসলিমা নাসরিন....... এখন কি লিখেছেন তিনি যার দরুন তাকে নজর বন্দী থাকতে হচ্ছে বা তার ফাঁসির দাবী জানাচ্ছে পৃথিবীর কিছু সংখ্যক মানুষ। বাংলাদেশের লিখিকা এবং যিনি পেশায় চিকিৎসক তাকে নিয়ে বিশ্বময় কোলাহল হয়ে উঠেছিলো। কি তার দোষ? কি এমন লিখেছেন তিনি? যা নিয়ে পৃথিবীময় কোলাহল বেঁধেছে। শুনা যায় শুধু এক শ্লোগান তসলিমার ফাঁসি চাই। পৃথিবীতে আজও কিছু সংখ্যক মানুষ আছে যাদের মধ্যে আজও ধর্মের গোড়ামী ভাবটা রয়ে গেছে তারাই এটাকে নিয়ে মাথা ঘামাচ্ছে। ধর্মের দোহাই দিয়ে তারা আজও নারী জাতিকে হেয় বলে মনে করছে, নারী সবসময় লাঞ্ছিত হয়েই চলছে। এমন কি বর্তমান সময়েও এই প্রথা বা কুসংস্কার চলেই আসছে। কলম কোনোদিন বসে থাকে না প্রবল বেগে চলছে ঠিক সেইরূপ তসলিমার কলমের দ্বারাই সমাজের সেই নিকৃষ্ট শ্রেণীর লোকের কুকর্ম এবং ধর্মের নামে অসং উপায় অবলম্বন, নারী লাঞ্ছনা যাতনার কার্য্যকলাপ ব্যক্ত হলো। নারী স্বাধীনতা চাই, নারী স্বাধীনতা চাই.........কেন নারী পুরুষের দ্বারা লাঞ্ছিত হইবে? পণ না দিতে পারিলে শ্বশুর বাড়িতে বউকে আগুন দিয়ে পুড়িয়ে মারা হয় কেন হইবে? এইরূপ নির্মম অত্যাচার, এর কি কোনো সমাধান নেই? এর সমাধান আছে তার জন্যে পৃথিবীর সকল নারীকে জাগ্রত হতে হবে। বাবা মা অন্য সন্তানদের কষ্ট দিয়ে হলেও মেয়েকে বিবাহ দেবার জন্য পণ একত্রিত করে কিন্তু পশ্চাতে মেয়ের কষ্ট হইবে না সুখ হইবে তা নিশ্চয়ই তারা জানেন না। তাদের শুধু একটাই কথা মেয়েকে বিয়ে দিতে হইবে। কেন এটাকা দিয়েও তো মেয়ে ব্যবসা করতে পারে বা অন্য কোনো জীবিকা নির্বাহের কাজ অবলম্বন করতে পারে। কিন্তু আমাদের সমাজ ব্যবস্থায় এরূপ হইবে না, কারণ মেয়ে মানুষ যে। ও কিভাবে পারবে তাই তাকে পণ দিয়ে অন্যের ঘাড়ে ফেলে দেওয়াই মা বাবা শ্রেয় মনে করেন। এটাই হচ্ছে আমাদের সমাজেরও নীতি। মেয়েরা এটা করতে পারবে না, ওটা করতে পারবে না, একা বাইরে যেতে দেওয়া উচিত হইবে না। এই না..না না মনোভাবটাই নারী জাতিকে আরো কমজোর করে তুলেছে। এই সকল কারণেই নারী আজ দুর্বল শ্রেণী বলে পরিচিত। অনুপ্রেরণার অভাবে আজ নারী দুর্ব্বল থেকে দুর্বলতর হয়ে পড়েছে। অনুপ্রেরণাই জয়লাভের প্রথম পদক্ষেপ। যদি তসলিমা নাসরিন নারী মুক্তির কথা উল্লেখ করেছেন বা নারীর স্বাধীনতার জন্য নারীর অত্যাচারের কথা তাদেরকে মনে করিয়ে দিয়েছেন তবে এক্ষেত্রে তিনি দোষী? অতএব এক্ষেত্রে তিনি কখনই দোষী নন বরং অত্যাচারিত নারীদের প্রতি অনুপ্রেরণা দিয়েছেন। একজন পুরুষ যদি শুধু মাত্র ফুর্ত্তি আনন্দের জন্য ইচ্ছাকৃত ভাবে দুটো তিনটে বিবাহ করতে পারে তবে নারী কেন পারবে না? আমি বলতে চাইছি

যে পুরুষ ইচ্ছা করলেই পারে কিন্তু নারী যদি অসহায় অবস্থায় পরে তার সন্তানদের পালন করার উদ্দেশ্যে বা বিধবা হবার পর সমাজের নিকৃষ্ট লোকের কবল থেকে বাঁচার জন্য আরেকটি বিবাহ করে তবে তাকে সমাজে খারাপ বলে। বা কখনো কখনো দেখা যায় তাকে সমাজচ্যুত করা হয়। কেন এমন হইবে? এরপর হয়তো দেখা গেলো সমাজ তাকে খারাপ নামে আখ্যা দিলো বা তাকে অত্যাচার করলো শেষে হয়তো সে যন্ত্রণা সহ্য করতে না পেরে আত্ম-হত্যা করলো। কেন নারী স্বাধীন ভাবে থাকতে পারবে না। কেন পারবে না...মনো-ভাব থাকবে। তাই আমি বলি প্রত্যেক নারীকে পুরুষের সমান হতে হবে। প্রতিটি পদক্ষেপে তাকে পুরুষের ন্যায় এগিয়ে যেতে হবে তবেই নারীর স্বাধীনতা আসবে। আর নারীর অত্যাচার লাঞ্ছনা ও যন্ত্রনা সহ্য করতে হইবে না। আল্লা, ভগবান বা গড কাউকে বেশী অধিকার বা কাউকে কম অধিকার দিয়ে পৃথিবীতে পাঠাননি। মানুষ হিসেবে সকলকে সমান অধি-কার দিয়েছেন। নারী পুরুষ উভয়েই জন্ম গ্রহণ করেছে, উভয়েই প্রকৃতির ক্রোড়ে একই ভাবে লালিত পালিত হয়েছে তবে কেন এই বৈষম্য থাকবে? এই বৈষম্য মানুষ করেছে। ভগবান শুধু লিঙ্গ নির্বিশেষে ভেদাভেদ করেছেন জাতি ধর্ম নির্বিশেষে নয়। সৃষ্টি কাল হতে যে নারী হেয় হয়ে আসছে এই প্রথা ভগবান করেননি করেছে এই সমাজের মানুষ। যে সমাজ আজ পর্য্যন্ত কুসংস্কার এবং অন্ধবিশ্বাসে জড়িত রয়েছে। ভগবান দুটো জাতি বানিয়েছেন সেটা হলো পুরুষ এবং নারী। যদি নারী সচেতন হয় তবে তারাও সমাজে পুরুষের ন্যায় মর্য্যাদা পাইবে। নারীদের সচেতন হয়ে এবং শক্ত হয়ে সমাজের অবচেতন মানুষকে সমাধান করতে হবে। বর্ত্তমান ধর্ম্মকে মানুষ প্রত্যেক পদক্ষেপেই আনছে। সমাজে কিছু সংখ্যক নিকৃষ্ট শ্রেণীর মানুষ ধর্ম্মের দোহাই দিয়ে ভালো শ্রেণীর মানুষকে অসৎ কর্ম করাতে বাধ্য করছে। এই শ্রেণীর মানুষদেরকেও নারীদের শক্ত হয়ে সমাধান করা উচিত। এইসব মানুষেরা নিজেদের ক্ষুদ্র স্বার্থের জন্য বৃহৎ স্বার্থকে ত্যাগ করতেও দ্বিধাবোধ করেনা। তাই এদের বিপরীতে লড়তে হইবে। ঠিক সেইরূপ উদাহরণ হিসেবে বলা যায় যে বিশিষ্ট রাজ-নৈতিক চিন্তাবিদ প্লেটো আদিম রাষ্ট্রের কথা চিন্তা করেছিলেন যদিও তিনি তাহার আদর্শ রাষ্ট্রকে বাস্তব রূপ দিতে পারেননি তবুও তিনি সেখানে নারী স্বাধীনতার কথা উল্লেখ করেছিলেন। তিনি বলেছেন নারী সকলকে রান্না ঘরের চার দেওয়ালের ভিতর আবদ্ধ না রেখে তাদেরকে মুক্ত করা উচিত। তাই আমি বলি জাগো! অন্ধকার থেকে আলোর মুখপানে বেরিয়ে আসো। সাহিত্যিকের কলম বন্ধ করতে দিয়ো না তাদের লিখতে দাও যেহেতু তারা মানুষ, তাই মানুষ হিসেবে তাদের মানবাধিকার আছে। তাই তাদের লিখার অধিকারও আছে তসলিমা নাসরিন তাদেরকে ভর্ৎসনা করেছেন যারা নাকি আজ পর্য্যন্ত ধর্ম্মের গোড়ামী দেখিয়ে নারীকে অন্ধকারে রেখেছে। তাই বলি থেকো না পর্দার আড়ালে। জাগো মুক্ত হও। চলো সমান মর্য্যাদা এবং অধিকার নিয়ে পুরুষের সামনে দাড়াই তবেই যারা অত্যাচার করে তাদের বিনাশ ঘটবে।

রঞ্জনা বর্মন
শ্রেষ্ঠ মহিলা খেলুরে

মিতা ভৌমিক
শ্রেষ্ঠ গায়িকা

ববিতা দাস
শ্রেষ্ঠ সমাজ সেবিকা

রাম প্রসাদ বর্মন
শ্রেষ্ঠ পুরুষ খেলুরে

সৌমিক দত্ত
শ্রেষ্ঠ লিখক

FUNCTIONS OF CRITICISM

Indranil Sarkar
(Lecturer in English)

What is literary criticism or what do we mean by literary criticism ? Well, there are as many theories regarding the functions of literary criticism as regarding literature itself. Since Aristotle's day criticism has been written with different motives. Writers like Boccaccio, Tasso, Dante, Dryden. Hugo, Words Worth, Shaw and Eliot have written criticism to justify and explain their own practice. Much of the Medieval and the Renaissnce criticism has been written to justify imaginative literature. The Renaissance critics thought that the business of criticism was to teach the writer how to write. The classicists held that the proper function of criticism was to lay down rules and regulations for the guidance of the writer and then to yeild the rod of authority while judging their works in the light of those rules. The romantics asserted that the chief function of criticism was to record only an individual's to a work of art. Thus, in the hands of the romantics literary criticism became an expression of purely personal likes and dislikes of an individual.

In common parlance, however, criticism has been regarded as synonymous with fault-finding. The modern critic belives that the function of criticism is not mere fault-finding, cavilling and carping, but making a just evaluation of an artist's work without exhibiting any form or favour at what he has produced. Again, it is also not the duty of the critic to praise the merits of the writer and overlook the faults. The true aim of a critic, therefore, should find out a mid-point between the two. His duty is like that of the pole-star. Just as the pole-star guides the ships to the proper direction, similarly, a critic should guide the reader to the proper and just path. His duty is to give a judgement without any frown or favour.

Criticism has its own importance in the evaluation of litera-

ture, and without the conscientious efforts of a critic to illumine works of creative art, a proper appreciation of literary works produced by great creative artists would not be possible. A critic is the ordinary reader's philosopher and guide in initiating him into the mysteries of created art. Without the critic's guidance the reader would fail to comprehend his author's full meaning.

Closely allied to the evaluative function of criticism is its interpretative function. A critic is not only an evaluator but also an interpreter. Interpretative criticism will bring new streaks of light, which had not been thought of by the creative artist,

Another function of criticism is to make comperative study of work of art with reference to similar other work of art produced in some other language of the world.

One of the important functions of criticism is to promote appreciation and enjoyment of literature. A critic is a man of taste and he derives intense plasure and refined enjoyment from the book he reads. He helps the reader to share that enjoyment.

Another function of criticism is the reconstruction of the creative vision of the artist. The artist constructs from life and the critic reconstructs what the artist has constructed, In each case there follows a reconstruction, the first (artist) reconstructing impressions drawn from life the other reconstructing impressions drawn from literature.

To sum up in the words of T.S. Eliot, "It is fataous to say that criticism is for the sake of 'creation' or creation for the sake of criticism. It is also fatulous to assume that there are ages of criticism and ages of creativeness, as if by plunging ourselves in the intellectual darkness we were in better hopes of finding spiritual light. The two directions of sensibility are complementary, and as sensibility is rare, unpopular, and desirable, it is to be expected that the critic and the creative artist should frequently be the same person."

REFERENCES :

1. Gardner, Helen— The Business of Criticism.
2. Leavis, F. R.— Literary criticism and philosophy.
3. Richards, I A— Principles of Literary Critic'sm.
4. Wellek, Rene— Concepts of criticism.

Tragic Heroes of Shakespeare

Saumik Dutta
(T.D.C. 3rd year)

William Shakespeare, the greatest dramatist of Renaissance have been acclaimed very much for his immortal tragedies. He is more known for his tragedies than for his comedies. In a greek tragedy the plot is of paramount importance and there is hardly any scope for the development of the character of protagonist. On the other hand in a Shakespearean tragedy the character of the protagonist is of supreme importance. According to A. C. Bradley "A Shakespearean tragedy may be called a story of exceptional calamity leading to the death of a man of high state." Aristotle defines that the tragic protagonist must be a man of high birth or of noble origin. He has to struggle constantly with an incrorable and relentless power. In the process he may find his tragic liquidation but what is important is his courage and endurance which ultimately stand vindicated. Shakespeare did not follow exactly the definition of Aristotle but he was influenced by it to a greater extent in the portrayal of his tragic protagonist. There is deep influence of Seneca, the Mysteries and Moralities in the conception of the tragic protagonist of Shakespeare. However, his great tragedies are immortal not because of their plots and sequence but because of their protagonists. His portrayal of the tragic protagonists are the land mark to history of drama in English literature.

Aristotle's conception of the tragic protagonist and cathersis are very much applicable to the trage-dies of Shakespeare. Shakespeare's tragic heroes are men of high state

or men of public importance. They are either kings, or princes, or great military generals indispensable for the state. Thus Hamlet is a prince, Lear is a king, and Macbeth belongs to the royal family, and is a trusted kinsman and general. Othello is a great warrior and brave general. But they are not at all embodiment of virtue or goodness but they are much above the average level of humanity. These heroes have an inherent weakness which has been described by the critics as tragic flaw or 'hamartia.' They are all driven in somc one direction by some peculiar interest, object, passion or habit of mind. This flaw hightens the greatness of his character and makes him essentially human. Thus Macbeth has "Vaulting ambition," Hamlet's noble inaction, Othello credulity and reshness in action, and Lear the folly and fondness of old age. The heroes are responsible for his action.

Shakespeare's character issues in action of the action issued out of his character. It is in this sense that 'Character is Destiny' is true of Shakespearean tragedy. The character of the hero is responsible for his actions ; and from this point of view they appear to be instruments shaping their own destiny. Thus according to some critics Shakespearean tragedy is just opposite to the Greek tragedy where 'Destiny is Character.' But such a comment is an over-simplification of the virtual truth. The protagonist himself is responsible for his tragedy partly. But this is not all. Several other forces contribute to his tragic suffering. Fate and chance play a major role for his suffering. Besides the mechinations of the villains lead to his tragic doom. Hence it would be wrong to say that in a Shakespearean tragedy, 'Character is Destiny'. Rather both character and destiny lead to the tragic doom of the protagonist

Conflict both external and internal is the soul of a Shakespearean tragedy. A Shakespearean hero faces a divided duty. The soul of the hero is at war with itself. He is more introspective than any of his contemporaries. 'In Mecbeth' the external conflict is between Macduff and himself; the inner conflict is between his ambition and his conscience. Othello is torn in conflict between love and sense of humour. In 'Hemlet' the outer conflict takes place between Hemlet anb Clandins, while the inner conflict is between the desire for revenge and the moral scruples in the mind of Hemlet.

The tragic hero, no doubt, has a particular flaw, which spells his doom, but otherwise he is an admirable character, a genius, a great warrior, or an exctptionally honest and virtuous person. But all this exceptional human material suffers and is wasted. Hence it is said that a Shakespearean tragedy leaves behind a very strong impression of waste.

Some abnormal condition of mind of the Shakespearean hero as insanity, somnambulism or excitable imagination resulting in hallucination. Thus King Lear suffers from insanity, Meebeth has hallucinatlon, and Lady Mecbeth walks in her sleep. The supernatural element is not a mere illussion of the herc. witches in 'Mecbeth' and the ghost in 'Hamlet' have an objective existence as they are seen by others also. Further, the supernatural does contribute to the action, and often an indispensible part of it. But it is always placed in closest relation with character. It gives a confirmation and distint form to the heroe's mind. It is in this way the supernatural hastens the downfall of the hero.

We constantly feel that there is some ultimate Power working through the tragic hero in a Shakespearean tragedy, influencing him from within and without, making him act in a particular manner, and driving him to his doom. Shakespeare never defines this bower exactly and clearly, and this intensifies the impression of some fearful mystery surrounding human life, produced by his tragedies. It may be noted that though the tragic hero can not be saved from ultimate doom, he is granted, just before the end, a glimpse of what might have been, a conversion in outlook which enables him to die with a sane and cleansed

mind. A true conception of their own action, painful as they may be shads light into their souls.

There is however, a moral order in Shakespearean tragedy. The villains have to pay the penalty but at the same time good also suffers. Here the tragic heroes suffer more,- infinitely more than is merited or deserved by their foults. Here the good are not rewarded, the often parish having no foult of their own. Shakespeare did not believe in poetic jutice. In life the innocent often suffer with the guilty, hencs Shakespeare portrayed the reality as it is. Here the evil may have the triumph for a time being but the ultimate triumph of good is assured. Therefore, a Shakespearean tragedy is never passimistic.

The tragic heroes of Shakespeare are all lonly figures. They have no friends, and they resemble mighty trees amidst puny plants and grasses. They suffer and die, and yet they never make us feel depressed. They are confronted with terrible calamities, and yet their death means a bold affirmation of the positive values of life. Each of the heroes remains a colossus.

Thus the tragic heroes of Shakespeare are the main source of interest of his tragedies. Mighty personality of the protagonist overshadows all other characters of the play. Shakespeare, the greatest dramatist of world literature, has endowed his tragic heroes with all the supreme qualities of mankind. The character of Hemlet has become the monalisa of Enlish literature. Some sixty thousand critics have tried to study the charater of Hemlet, but all of them have failed splendidly. All the four great tragedies of Shakespeare are the tragedies of their protagonists. Readers may forget the theme of the plays, but the characters remains evershining in their heart of hearts.

Reference Books :

1. Quintessence of Literary Essays. — W.R. Goodman.
2. Shakespearean Tracedy. — A.C. Bradley.
3. History of English Literature. — Edward Albert.
4. A short History of English Literature. — E Legouis.
5. British Drama. — Auardyce Nicoll
6. History of English Literature. — Legonis and Cazamian's.
7. A History of English Literature. — Arther Compton Rickett.

Keats as a Romantic Poet

Ratanmoy Das
T.D.C 3rd year.

Keats is in many ways the most romantic of all romantic poets. Romantic poetry aims at the complete expression of the individual as compared to classical poetry, which aims at the expression of social experience. Other romantic poets haye some political or social comment in their poetry. But the poetry of Keats is not a vahicle of any prophecy —any message. It is poetry for its own sake. It has no moral, no political or social significance. It is, therefore the purest poetry.

All romantic poetry is more or less escapist. Romantic poetry presents not world of reality, but the world of dreams. The romantic poet seeks an escape from the hard realities of life in a world of romance and beauty. Keats is the most of all the poets in the sense that he is most escapist of them all. He wants "to fade far away, dissolve and quite forget ....the weariness, the fever and the fret" of real life. He sees how men sit and hear each other groan. 'How' youth grows pale, and spectre — thin, and dies." But this does not give rise to a desire to overthrow the tyrants, as it does in Shelley— no does he think of a better world.

Like all romantic poets, Keats seeks an escape in the past. His imagination is atracted by the ancient Greek as well as the glory and spleudour of the Middle Ages. Most of his poetry is inspired by the past. It is rarely that he devots himself to the pressing problems of the present. 'Endy mion', 'Hyperion', and 'Lamia', are all classical in theme, though romantic in style. The Eve of St. Agnes, 'Issabella'

and 'La Belle Dame Sans Marci' are medieval in origin. Keats thus finds an escape into the past from the oppressive realities of the present.

The themes of Keat's poetry are romantic in their nature. Most of his poetry is devoted to the quest of beauty, love, chivalry, adventure, pathos— these are some of the themes of his poems. Another strain that runs through his poetry is the fear of death that hounts him constantly and which finds beautiful expression in his sonnet, when I have fears— ... Another favourite theme of his poems is disappointment in love and its desolation as we find in La Belle Dame sons Merie. Again the rich and sensuous descriptions scattered all over his poetry are romantic in tone.

Like all romantics, keats loves nature and its varied charms. He has a vivid sense of colour, and he transfigures everything into beauty that he touches with 'the magic hand of chance''. In nothing else is keats as romantic as in his frank pursuit of beauty. Beauty is Deity. Beauty for him is synonymous with Truth. A thing of beauty is for him a joy for ever. Beauty is his religion. It is in this parsuit of beauty that he completely forgets himself and the world around him.

One of the most striking notes of romantic poetry is that of supernaturalism. Just as the romantic poet looks backward from the present to the distant past. So he looks beyoned the seen to the unseen. His imagination is lured by the remote, shadoway and the mysterious. Among the romantic poets, Coleridge felt the spell of the supernatural the most, and his 'Ancient Mariner, and Christabel are two of his important poems which dealt with supernaturalism. Keats dealt with the supernatural in his 'La Belle Dame sans Marci and in the little poem he has condensed a whole world of supernatural mystery.

Keats sees beauty in the ordinary things of nature. The earth to him is a place where beauty renews itself everyday, the sky is full

of huge cloudy symbols of a high romance. Keats loved beauty in the stream and in the cloud, but he loved it in each thing as a part of the Universal Beauty which is one an infinite—"the mighty abstract of Beauty". The song of nightingle is sweet and he is enraptured by the song and there comes the touch of romance. Keats, while hearing the sweet song, passes from the world of time to the world of eternity. 'Thou wast not born for death, immortal bird."

'The romantic imagination of the poet reveals in a flash a world of beyond this world—the world of eternity where the nightingale sings for ever and for ever. The song of the nightingale becomes a symbol of the universal spirit of Beauty. Pursuit of the unknown, the invisible and the infinite inspires the creation of all the romantic poctry of the world. It is born out of the craving for the unknown, it is born out of the desire, not for a limited happiness, but for the boundless joy and loveliness. The nightingale is, for Keats, the symbol of unlimited joy, infinite happiness.

Last but not least, both in terms of diction and metres Keat's poetic style is romantic. Though it has classical fini h, it possesses that romantic touch of suggestiveness by which 'more is meant than meets the ear'. His poetry is full of such unique suggestive expression:

'The green-robed senators of mighty woods;
How tip-top Night holds back her dark-gray hood'.

Thus Keats has employed various kinds of metres and stanza-forms in his poetic works. He is one of the great sonneters in the English language and his odes, with their musical flow in long stanzas, stand as unique specimens of romantic poetry.

But true romanticism, though it sometimes flings our imagination far into remote and the unseen, is essentially based on truth of imagination. Keats was a true romantic —not a romantic in the hackneyed sense of dealing with the unrealities

of life. He loved not merely beauty but truth as well, and not merely the world of imagination but that of reality, and he saw beauty in truth and truth in beauty. He never escaped from the realities of life in pursuit of the beautiful visions of his imagination, in fact the visions of his imagination are based on reality. He persistently endeavoured to re-concile the world of imagination with the world of reality. Therfore, Middleton Murry calls keats "a true romantic".

The brief span of Keat's life fell within, what is known as the age of Romantic Revival in English Literature, and Keats fully imbibed the spirit of his age. His poetry is a fine example of highly romantic poetry; in fact, it touched almost all the aspects of romantic poetry, love of nature, love of past, Supernaturalism, glow of emotion, and last but not least in importance, the revealing power of imagination.

Reference books—

i) A History of English literature —Arthur Compton-Rickett.

ii) A Short History of English Poetry.

By—Dr. R. Tilak

Intelligence is Power

Ashim Mandal
H.S. 1st year

Once upon a time, there was a village whose name was 'Sapatgram' in Uttar Pradesh. There lived a boy whose name was Ramu. "Ramu, was an honest and very intelligent boy. He lost his parents when he was ten. All his kith and kin left him in his distress. From then he lived by working in the house of a rich man whose name was Mr. Smith.

One day, Mr. Smith told Ramu, Ramu please, go to the house of my friend, George, and give him this letter." Mr. Smith's friend's house was far away from the village 'Sapatgram'. It was about 30 k.m. So, Ramu decided to go there by train. He went to the station and found that a train was ready to start its journey. He entered a compartment and found six passengers there. He took a vacant seat between a man in the corridor corner and a lady in the window corner. There were there women in the compartment. Some passengers of the comparment were reading news papers and some were looking outside through the window.

Suddenly all the passengers were. alarmed by a heavy voice. A man who was sitting beside Ramu ordered all the passengers to give him all the valueable things they had. He had a revolver in his hand. So, all of them gave him all their valueable things one by one. Some-body gave him money, some gave him jewls and some gave him valueable clothes. The train was in motion then. Ramu had a habit of carryeng 'Chilli powder' in his pocket. When the robber came to him he

suddenly threw the chilli powder in the eyes of the robber and gave him a good kick in his belly. The robber was not ready for such a condition. He fell down into floor of the train. Ramu quickly took his revolver. The robber was at a loss to decide what to do. Then the passengers jumped on the robber and tied him tightly. In the next station they gave him in the hand of R.P.F. All the passengers thanked Ramu for his bravery.

On the 26th January the president of the country rewarded him for his bravery and intelligence.

From the above incedent we find that intelligence is power.

●–●

'Song of the Flower'

Suparna Mridha
T.D.C. 3rd year

I'm the daughter of the elements,
With whom winter conceived,
To whom spring gave birth ;
I'm flower ! my name is Flower.
I was reared in the lap of summer,
And I slept in the bed of Autumn ;
All they are my mothers.

At dawn ; I unite the breeze,
To announce the coming of light
And, welcome all creatures
At eventide I join the birds
And bid them farewell.
The plains are decorated with—
my beautiful colour ;
And the air is scented with—
my fragrance.
And I make the creature—
to live in comfort.

I'm the lover's gift ; lovers love me
Anger, hatred and envy—
I can't withstand at all.
Everything ; it may be—
Iron heart or stony heart.
I can make to melt away
it into liquid. □

'MONEY'

Amit Kirtania
H. S. 1st year

Money can buy a house, not a home,
It can give amusement, not peace.
It can buy a book, not a brain,
And cosmetics, but not the real beauty.
Money can buy a robot, not a soul,
Which can make us powerful, not great,
It makes us a leader, not a prophet,
And can bring us pleasure, not peace,
Money can change the mode of life, not the morality
Which can print a book, not the real knowledge.
Money can buy anything, not a heart.
And a man but not a friend. □

The echo of a grave night

Sree Bakul Chakraborty
T. D. C. 3rd year

Lover : What echo rings in my ear
In such grave night at my bower
Is it serpent, Eve's tempter
or any spirit of dead seer ?
Then confess to me who are you ?
Beloved : Not any spirit, nor any seer
But I am your favourite dear
You are living in intense melancholy
For you have lost me
Your suffering also pains my soul
From grave, so, I have come to tell
Marry a wanton for your company
And lull your craving with she. □

भारत देश हमारा

रीता जेसवारा—
उच्चतर माध्यमिक द्वितीय वर्ष ।

भारत हमारा देश है
हम इसके संतान है,
अपने जीवन से भी प्यारा
यह भारत देश हमारा ।
कोइ नही इसका जैसा
सबसे प्यारा देश हमारा ।
इसके लिए हम मर मिटेंगे
अपना तन मन सब चढ़ायेंगे ।
देश के लिए हम शहीद बनेंगे
सबसे प्यारा देश हमारा,
देश में रहने वाले सभी
हिन्दु, मुसलिम, शिख, ईसाई ।
नही कर सकता कोई इसको जुदा
मिलकर रहते सभी भाई जैसे
हम सबमिलकर लड़ेंगे ।
अपने देश को आजाद करवायेंगे
हम सबमिलकर न्यारा लगायेंगे
भारत प्यारा देश हमारा । □

"उठो गरुड़ ! सीखो नव यति-गति और नये अंदाज"

बबिता लुनिया
उच्चतम माध्यमिक, द्वितीय वर्ष ।

आज समय है नहीं देश से तुम माँगो प्रतिदान ।
आज समय है नहीं कि खोजो तुम आपनी पहिचान ।।
देखो आँखें खोल भीत है आज धरा के प्राण ।
माँग रहा यह देश आज फिर हम सब से बलिदान ।।
एक अन्धेरा चाह रहा है इस भू का इतिहास ।
पतझड़ निगल रहा है अपने उपवन का मधुमास ।।
निर्वासित हो गया राम-सा भारत का विश्वास ।
काँप रहा है पारद जैसा यह नीला आकाश ।।
प्रांत, धर्म, भाषा में उलझे आज उषा के गान ।
और आज टुकड़ो-टुकड़ो में बंटा हुआ इन्सान ।।
भू-लुण्ठित हो गयी अस्मिता ठण्डा है दिनमान ।
होता नहीं यकीन-यही क्या अपना हिन्दुस्तान ।।
आनजाने मर गया जब कर सारा स्वर्ग अतीत ।
वर्तमान भी सहमा-सहमा अब खो चुका प्रतीत ।।
जाने कहाँ भविष्य खो गया बोल सकोगे मीत ।
हर दिगन्त पर गिद्ध उड़ रहे सीमाएं है भीत ।।
सेतुबन्ध से तोड़ रहा है अब नाता कश्मीर ।
रामेश्वर पर चढ़ न सकेगा क्या गंगा का नीर ?
बंग-गोरखा-मिजो सभी तो जगा रहे है पीर ।
डाल रहा विघटन-विष लेकर चारों और समीर ।।
अब पंजाब आब खो बैठा विचर रहे बैताल ।
कालगाह बन गया काल की कैसी उल्टी चाल ।।
लज्जा से झुक गया अस्मिता का वह ऊँचा भाल ।
सिसक रहा इतिहास याद कर पावन तख्त अकाल ।।

क्या इसके ही लिए हुए थे कोटि लाल बलिदान ?
क्या इसके ही लिए हुआ था यहाँ अस्थि का दान ?
पुछ रही गंगा-काबेरी बोलो क्यों हो मौन ।
यह किसके पापों का फल है अपराधी है कौन ।
अभी समय है अभी शेष है नगपति का विश्वास ।
देता है आवाज तिरंगे का गौरव-इतिहास ।।
साथ-साथ दे रहे धरा के साथ गगन आवाज ।
उठो गरुड़ । सीखे नव यति-गति और नये अंदाज ।। □

ढल जाना चाहती हुँ

"फूल कुमारी बैद"
उच्चतर माध्यमिक दूसरा वर्ष ।

ढल जाना चाहती हूँ,
मैं सूरज के साथ ।
अँधेरा भर जाए मुझमें
कुछ भी न रह जाए मुझमें,
लुप्त होना चाहती हूँ
रोशनी के साथ ।
ढल जाना चाहती हूँ,
मैं सूरज के साथ ।
कितनी शांति मिलती होगी
सूरज छुपकर अस्ताचल में,
पर मैं तो तड़पता रहता
हर क्षण-हर पल जिन्दगी के साथ ।
ढल जाना चाहती हूँ,
मैं सूरज के साथ ।
समझ नहीं पाती जिन्दगी क्या है
क्या है बुराई, अच्छाई क्या है
क्या है झुठ, सच्चाई क्या है
बन के घुन पिस रही हूँ गेहूँ के साथ ।
ढल जाना चाहती हूँ,
मैं सूरज के साथ । □

चुटकले

पिंकी सुराना
उच्चतर माध्यमिक, द्वितीय वर्ष ।

1) पति--पत्नी के लिये साड़ी लाता है ।
पत्नी--(खुसहोकर) - भगवान करे तुम सातो जन्म में मेरे पति बनो ।
पति-- (दुखी होकर)--इतनी छोटी सी भुल के लिये । इतनी बड़ी सजा क्यों दे रही हो ।

*
*
*

2) एक खेल की शौकीन लड़की अपनी सहेली को सुझाव देती है, कि कभी तुम टेनिस खिलाड़ी से शादी मत करना ।
'क्यों', सहेली ने उत्सुकता से पुछा
सहेली-- क्योंकि टेनिस में 'लव' का मतलब 'शून्य' होता है ।

*
*
*

3) पत्नी (पति से)--मेरा बेटा मुझे ''माँ'' कहकर नहीं पुकरता है ।
पति (गुस्से से)-- मैं उसे ऐसी सजा दुँगा की उसका बाप भी तुझे 'माँ' कहकर पुकारेगा ।

*
*
*

4) राम (श्याम से) --मेरी शोभा से मंगनी टुट गयी ।
श्याम--तुमने उसे अपने कठोर पति चाचा के बारे में नहीं बताया ।
राम--बताया था, इसीलिए अब वो मेरी चाची है ।

*
*
*

5) एक मोटी महिला पलंग पर सो रही थी; तभी भुकम्प आ गया और वह पलंग से निचे आ गिरी ।
लॉन में बैठा उसका पति दौड़ता हुवा आया और अपनी पत्नी से पुछने लगा ।
''तुम भुकम्प आने से निचे गिरी या तुम्हारे गिरने से भुकम्प आया है ।''

*
*
*

6) एक दुकान पर बोर्ड लगा था--यहाँ शादी की सभी चीजें मिलती है ।
दो-तीन लड़के आये ।
तो दुकान-दार ने कहा क्या दिखाऊ ! सहरा, कपड़ा इत्यादि ।
लड़को ने कहा यह तो बाद की बाद है । पहले 'दुलहन' दिखाईये । □

राजा की सूझ बूझ

सुरेन्द्र कुमार टेईलर
उच्चतर माध्यमिक, द्वितीय वर्ष ।

बहुत समय पहले की बात है । रायपुर के राजा बुद्धसेन समय के साथ-साथ अब वृद्ध हो चले थे । बढ़ती आयु के कारण उनकी शारीरिक क्षमता भी मंद पड़ गयी थी । अब वह देर तक दरबार में बैठ नहीं पाते थे । राजा की अस्वस्था के कारण राज्य में चारो तरफ धीरे-धीरे अव्यवस्था फैलनी शुरु हो गयी थी ।

एक दिन राजा ने अपने विश्वास मंत्री राजचंद को बुलवाया और बोले-मंत्री जी, मैं वृद्ध हो गया हूँ । राज-काज का भार अब मुझसे नहीं उठाया जाता । मेरी इस कमजोरी के कारण शासन भी निरंकुश होने लगा है । अतः मेरी यह इच्छा है कि मैं अपने तीन पुत्रों में से किसी एक को राजगद्दी सौंप दूँ ।

लेकिन मैं यह नहीं चाहता कि राजपद सबसे बड़े पुत्र को ही प्राप्त हो, बल्कि वह सबसे योग्य पुत्र को मिलना चाहीये । मंत्री ने राजा की बात बड़े ध्यान से सुनी, फिर बोले--'महाराज, जैसा कि आप भी जानते हैं कि इस राजवंश में यह परम्परा रहती हैं कि राजगद्दी को उत्तराधिकारी गद्दी पर बैठने के पूर्व किसी जंगली जानवर पर शिकार करता है ।

अतः आप तीनो राजकुमारों को शिकार पर जाने की आज्ञा दें ।

तीनों में से जो भी श्रेष्ठ शिकार करके लाए, उसे ही राजपद प्रदान किया जाय ।' राजा को मंत्री की सलाह पसंद आयी । उन्होंने तीनों राजकुमारों को बुलाकर अपनी आज्ञा सुना दी ।

तीनों राजकुमार-चन्द्रसेन, सूर्यसेन, धर्मसेन अगले ही दिन पूरी तैयारी के साथ शिकार पर निकल पड़े । तीनों में चन्द्रसेन सबसे बड़ा था; सूर्यसेन, मंझला था और धर्मसेन सबसे छोटा था तीनों हालाकि सगे भाई थे लेकिन उनके व्यवहार में बहुत अंतर था । चन्द्रसेन अत्यंत अभिमानी और क्रोधी था । वह अपने सेवको के साथ बहुत बुरा व्यवहार करता था । सूर्यसेन अत्यंत स्वार्थी था । वह दिन भर राजसी भोग -विलास में लिप्त रहता था । लेकिन इन दोनों के विपरित धर्मसेन शांतिप्रीय सरल और परोपकरी था । उनका सारा समय राज्य के गरीबों की सहायता करने और ज्ञानपूर्ण ग्रंथों के अध्ययन में व्यस्त होता था ।

संध्या समय तीनों राजकुमार शिकार करके दरबार में उपस्थित हुए । सबसे पहले चन्द्रसेन

आगे आया। उसने ताली बजायी। अगले ही पल कुछ सेवक एक मृत चीते को घसीटते हुए अंदर ले आए। दरबारियों ने चन्द्रसेन की बहुत प्रशंसा की। फिर सूर्यसेन का नम्बर आया तब उसने भी बड़े भैया की तरह ताली बजायी और शिकार प्रस्तुत करने को कहा। कुछ क्षण बाद कुछ सेवक आठ फूट लम्बे शेर को घसीटते हुए दरबार में लाए। दरबार इस बार भी हर्ष से गूँज उठा। सभी सूर्यसेन की जय-जयकार करने लगे। कुछ लोग तो कहने लगे कि सूर्यसेन जैसा बलवान शायद इस धरती पर पैदा ही नहीं हुआ है। कुछ लोग कहने लगे कि सूर्यसेन सही में एक सूर्य हैं जिसके धूप के प्रकोप के सामने संसार के सारे प्रकोप व्यर्थ हैं। सभी को पूर्ण विश्वास हो गया कि सूर्यसेन को ही राज्य का उत्तराधिकारी चुना जायेगा। उनमें से कुछ लोगों ने सूर्यसेन के उत्तराधिकारी बनने की शर्तें भी लगानी शुरु कर दी थी। उनमें से कुछ लोग चन्द्रसेन के भी पक्षपाती थे। उनका कहना था कि इस राज्य का उत्तराधिकारी तो केवल चन्द्रसेन को ही चुना जायेगा। अन्तः में कुछ लोग तो चन्द्रसेन और सूर्यसेन के उत्तराधिकारी चुने जाने के नाम पर झगड़ा भी करने लगे। लेकिन अब तीसरे राजकुमार की बारी थी। राजा ने उसे भी अपना शिकार प्रस्तुत करने की आज्ञा दी। धर्मसेन अपने बड़े दो भाईयों की तरह अभिमानी और क्रोधी नहीं था। इसलिये उसने विनमृता पूर्वक अपने सेवको को दरबार में शिकार लाने की आज्ञा दी।

दो व्यक्ति एक भेड़िये को घसीटते हुए अंदर लाये। दरबार में सन्नाटा छा गया। राजा भी धर्मसेन के इस कार्य से अचंभित थे। वह बोले—'धर्मसेन, दोनो राजकुमारो के साथ हर विद्या में तुम निपुण थे। फिर भी तुमने इस तुच्छ भेड़िए का शिकार किया·······? हाँ पिताजी; वह बोला– मैंने अन्य किसी पशु का शिकार नहीं किया। क्योंकि वे बिना कारण हमे कष्ट नहीं पहूँचाते हैं। अतः निर्दोष पशुओं को मारकर मैं पाप लेना उचित नहीं समझा। इस भेड़िये का शिकार इसलिये किया है क्योंकि यह पागल था। यह प्रायः बन से लगे गांवो में घुसकर उत्पात मचाता रहता था। और छोटे-छोटे बच्चो को उठा ले जाता था। इसे मारकर मैंने अनेक बच्चों की रक्षा की है। इतना सुनते ही राजा हर्ष से उछल पड़े और बोले-सचमुच, 'तुम महान हो। तुम्हारा शिकार ही सर्वश्रेष्ठ है। तुम ही इस राज्य के सच्चे उत्तराधिकारी हो। इसलिये मै तुम्हें ही राज्य का उत्तराधिकारी घोषित करता हूँ। राजा की इस घोषना से दरबार में देर तक हर्ष-ध्वनी होती रही। □